

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Historie a současnost základní školy v Karlštejně

History and present of primary school in Karlštejn

Barbora Kolaříková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jana Uhlířová, CSc.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Odevzdáním této diplomové práce na téma Historie a současnost základní školy v Karlštejně potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 27. 6. 2024

Ráda bych touto cestou vyjádřila své upřímné poděkování doc. PhDr. Janě Uhlířové, CSc. za cenné rady, trpělivost a odborné vedení během psaní mé diplomové práce. Děkuji také personálu Státního okresního archivu v Berouně za poskytnutí potřebného materiálu a pomoc při práci s archivními prameny. Velké poděkování patří také kronikářce městyse Karlštejn paní Heleně Kolářové za pomoc s vyhledáváním informací v obecních kronikách a čas, který mi věnovala.

Děkuji svým kolegyním v práci za podporu a pochopení během psaní práce a během celého studia. V neposlední řadě velké díky patří mému partnerovi, který mi byl neskutečnou oporou. Jsem velmi vděčná za vaši pomoc a podporu, bez které by tato práce nemohla vzniknout.

Závěrem bych chtěla poděkovat všem živým respondentům, kteří se podíleli na jejím výzkumu a stejně tak všem osobám dokumentovaným historických pramenech za práci, kterou pro školu a obec na svých bedrech nesli. Díky nim má tato škola bohatou historickou tradici.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá historickým vývojem základní školy v Karlštejně. Práce je historického charakteru a je rozdělena do dvou částí. Cílem teoretické části je zmapování historie primární školy v Karlštejně. Pro chápání souvislostí mezi různými informacemi je v práci uvedena také historie obce Karlštejna, regionu a legislativní vývoj školství na našem území. Jelikož škola v Karlštejně byla, a doposud je, školou málotřídní, považovala autorka za nezbytné uvést v práci současně historii málotřídních škol a jejich specifika. Dále se pak teoretická část věnuje bližšímu zkoumání kritérií, které autorka vybrala na základě jejich četnosti a kvality záznamů v kronikách. Veškeré informace autorka čerpala ze školních a obecních kronik, které byly dochovány a jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Berouně, a současně z literatury, jež byla k daným tématům vydána. O teoretickou část se pak opírá část praktická, jež je vedena formou kvalitativního výzkumu a vychází z metody orální historie. Součástí praktické části jsou rozhovory s bývalými žáky, jejichž vzpomínky a subjektivní názory pomohou dokreslit celou historii školy. Záměrně je výběr respondentů rozdělen do různých generací. Autorčiným záměrem bylo, aby se vždy dva respondenti setkali ve škole v jednom období a bylo tak možné porovnat jejich výpovědi a vzpomínky nejen s dochovanými záznamy v kronikách, ale i vzájemně mezi sebou.

KLÍČOVÁ SLOVA

historický vývoj, malotřídní školství, obec Karlštejn, primární škola, primární zdroje – školské kroniky, školská legislativa, výpovědi pamětníků

ABSTRACT

This thesis explores the historical development of the elementary school in Karlštejn. It is historical in nature and divided into two parts. The goal of the theoretical part is to map the history of the primary school in Karlštejn. To facilitate an understanding of the connections between various pieces of information, the work also presents the history of the Karlštejn community, the region, and the legislative development of education in our territory. Given that the school in Karlštejn has been, and remains, a school with a small number of classes, the author considered it essential to include the history of small-class schools and their characteristics. Moreover, the theoretical part examines more closely the criteria selected by the author based on their frequency and the quality of records in chronicles. The author gathered all information from school and municipal chronicles that have been preserved and are stored in the State District Archive in Beroun, as well as from literature that has been published on these topics. The theoretical part supports the practical part, which is conducted as qualitative research based on the method of oral history. This includes interviews with former students, whose memories and subjective views help to paint a complete picture of the school's history. The selection of interviewees is deliberately divided across different generations. The author's aim was for two respondents from the same period to meet in the school, allowing for a comparison of their statements and memories not only with the records preserved in the chronicles but also with each other.

KEYWORDS

historical development, Karlštejn municipality, primary school, primary sources – school chronicles, small class education, school legislation, testimonies of witnesses

Obsah

Úvod

Historickoteoretická část

1	Metody práce	9
2	Školská legislativa (1774 - 2024)	12
3	Málotřídní školy	18
3.1	Specifika málotřídních škol	21
4	Charakteristika regionu Karlštejsko	22
4.1	Geograficko-hospodářský kontext	22
5	Historie městysu Karlštejn	25
6	Historie školy	27
6.1	Historický vývoj školy	27
6.2	Organizace školy v běhu času	33
7	Konkrétní specifika školy na základě školních kronik	37
7.1	Počty žáků	37
7.2	Soupis ředitelů školy	42
7.3	Náboženství vyučované ve škole	43
7.4	Významné dny školy, školní oslavy	45
7.5	Zdravotní stav žáků	55
7.6	Péče o chudé žáky	60
7.7	Závěr teoretickohistorické části	64

Výzkumná část

8	Rozhovory s pamětníky	66
8.1	Analýza rozhovorů	68
8.2	Závěr výzkumné části	84

Závěr diplomové práce 86

Zkratky

Seznam použitých informačních zdrojů

Seznam tabulek a grafů

Přílohy

Úvod

Diplomová práce má historický charakter. Jejím hlavním cílem je zmapovat historický vývoj primární školy v Karlštejně od jejího založení až po současnost. Dalším cílem je nahlédnout do historie školy v Karlštejně na základě výpovědí a vzpomínek bývalých žáků a učitelů školy, porovnat jejich výpovědi mezi sebou i s informacemi získaných z archivních pramenů.

K historii základní školy v Karlštejně je ve Státním okresním archivu v Berouně (dále SOkA Beroun) dochováno 120 svazků školních katalogů a 6 školních kronik (dále ŠK). Školní katalogy jsou vedené od roku 1807 až do roku 1885. Ze zmíněných katalogů však nelze k vývoji školy vyčíst téměř žádné údaje. Jejich vedení zahrnovalo pouze evidenci školní docházky. Proto se autorka rozhodla historii školy mapovat až od roku 1885, kdy byla založena první školní kronika. Kroniky jsou vedené až do současnosti, přestože školy již nemají povinnost kroniky psát. Zápisy v těchto kronikách jsou vedeny pravidelně a poctivě. V celém souboru školních kronik chybí zápis pouze z jednoho školního roku, a to z roku 1939/1940. Na začátku první kroniky je zaznamenáno shrnutí historie školy z dob, kdy byly psány pouze školní katalogy. Přestože je jejich zdroj neznámý, autorka považuje za důležité poukázat i na tyto údaje a díky tomu aspoň okrajově mapovat historii školy od úplných počátků. Dalšími zdroji, kde lze čerpat informace o vývoji školy jsou obecní kroniky. První obecní kronika, která se dochovala je z roku 1945. Četnost informací v těchto záznamech se liší podle toho, kdo byl v té době pověřený vedením kroniky. Některé záznamy jsou detailnější, jiné školu zmiňují jen okrajově. Žádné další zdroje, které by se zabývaly přímo školou v Karlštejně autorka nebyla schopna dohledat. Převážnou většinu informací uvedených v této práci tedy autorka sepsala ze školních kronik.

Diplomová práce se skládá ze dvou částí. V teoreticko-historické části se autorka zabývá vývojem primární školy v Karlštejně. Pro uvedení do kontextu je nejprve v jedné kapitole věnována pozornost historii regionu Karlštejnsko, historii samotné obce a legislativnímu rámci vzdělávání v České republice. Jelikož je karlštejnská škola školou málotřídní, autorka se v jedné samostatné kapitole věnuje i historii málotřídních škol a jejich specifickým. V samostatné kapitole je pak shrnuta historie školy podle záznamů z kronik a změny v organizaci školy v průběhu let. Další kapitoly se věnují konkrétním specifickým

školy, dle zvolených kritérií: počty žáků, zdravotní stav žáků, péče o chudé žáky, oslavy a významné dny školy, soupis ředitelů školy a náboženství vyučované ve škole.

V praktické části autorka analyzuje rozhovory s bývalými žáky školy a porovnává jejich výpovědi se záznamy v kronikách. Záměrně je výběr respondentů rozdělen na různé generace. Vždy dva respondenti jsou vybráni z jednoho období, aby bylo možné porovnat jak jejich vzpomínky s kronikou, tak mezi sebou.

K výběru tématu autorku vedl osobní vztah k obci Karlštejn i ke zdejší škole. Má k oběma místům velmi silný citový vztah. V Karlštejně autorka bydlí od svého narození do dnešních dnů. Školu navštěvovala jako dítě, v současné době zde působí jako třídní učitelka a její děti školu taktéž navštěvují. Prozkoumání historie školy v Karlštejně bude tedy pro autorku přínosem nejen osobním, kdy porozumí souvislostem v historickém kontextu vývoje školy, ale i obohacující pro její pedagogickou praxi; neboť může konstruovat na základě diplomové práce projekt. Ten by se vztahoval k tematice RVP ZV – vztah k domovu a obci skrze historii školy.

1 Metody práce

V kapitole nalezneme soupis metod použitých ve všech částech práce.

Diplomová práce je historického charakteru. V teoretické části je zaměřena na vývoj primární školy v Karlštejně. Zdroje, které jsou ke zkoumání její historie využívány, jsou primárně školní a obecní kroniky. Dále je využíváno literatury, která byla k danému tématu vydána. Metody, které jsou v teoretické části využívány jsou: metoda historického výzkumu (přímá, nepřímá, progresivní, historicko-srovnávací), práce s dokumenty, analýza a syntéza. Praktická část je věnována analýze rozhovorů s bývalými žáky školy, která se opírá o teoretickou část diplomové práce.

„Metodu historického výzkumu pak lze definovat jako souhrn prostředků a pracovních postupů používaných k získání poznatků o minulosti.“ (Zounek & Šimáně, 2014, s. 50). Lze říci, že touto metodou získáváme návod, jak získat z pramenů historická fakta. Metod historického výzkumu je celá řada, v teoretické části této práce je však především využita metoda přímá, progresivní, nepřímá, komparativní, analýza, syntéza a rozbor dokumentů. „Jednotlivé metody nelze navzájem izolovat. Naopak je nutné vidět je v těsném sepětí.“ (Skalková, 1985, s. 54).

Metoda přímá

Spočívá v získání historických fakt studiím pramene, ve kterém jsou informace přímo obsaženy. „Je používána při prostém popisu historické skutečnosti“ (Zounek & Šimáně, 2014, s. 50). Tato metoda je v práci využívána nejvíce, jelikož je práce založena na zkoumání historických fakt ze záznamů z kronik (byla uplatněna v kapitole 2, 3, 4, 5, 6).

Metoda progresivní

„Umožňuje sledování a zachycování minulých událostí tak, jak po sobě následovaly, tedy od starších k novějším“ (Zounek & Šimáně, 2014, s. 52). V práci je taktéž hojně využívána, jelikož pomáhá chápat změny v karlštejnské škole v návaznosti na školské zákony, které byly v průběhu let vydávány (byla uplatněna v kapitole 2, 3, 4, 5, 6).

Metoda nepřímá

Spočívá v dohledání informací k určité historické události nebo fakta, který však samotný pramen, ze kterého čerpáme, nezaznamenává (byla uplatněna v kapitole 5, 6).

Metoda komparativní (historicko-srovnávací)

Metoda je „systematickým postupem, při němž zjišťujeme chybějící historické poznatky pomocí analogie“ (Zounek & Šimáně, 2014, s. 55). Zároveň umožňuje sledovat shody a rozdíly historických jevů a porovnávat je v čase (byla uplatněna v kapitole 2, 3, 4, 5, 6).

Metoda mikrohistorie

Je zaměřena na bližší zkoumání historických jevů. „V případě dějin pedagogiky a školství se může jednat o každodenní život/chod nějaké školy, učitele, skupiny žáků apod.“ (Zounek & Šimáně, 2014, s. 61). Metoda mikrohistorie je v práci využita při zkoumání konkrétních specifík školy, na které se autorka v práci zaměřuje (byla uplatněna v kapitole 6).

Rozbor dokumentů

Podle Skalkové (1985) při práci s dokumenty jde o využívání již hotových dokumentů, které pisatel nepsal za účelem výzkumu. Zounek & Šimáně (2014) zase upozorňují na riziko, že zapisující mohl psát historické dokumenty se subjektivním zaujetím. Současně se vyjadřují tak, že jelikož dokumenty nebyly psané za účelem zkoumání, je možné, že budou nečitelné. Je tedy na badateli dobře je analyzovat a vyhodnotit relevantnost informací, které obsahují.

Práce s dokumenty byla základem pro napsání této diplomové práce. Celá teoretická práce z dokumentů vychází. Autorka většinu informací čerpala ze školních kronik, obecních kronik, případně literatury, kde dohledávala souvislosti. Zmíněné kroniky pak analyzovala a zaměřovala se na předem stanovená kritéria (byla uplatněna v kapitole 5, 6).

Analýza a syntéza

Hrají velmi důležitou roli ve vědeckém zkoumání. Představují způsob vědeckého poznávání pomocí rozkládání informací na jednotlivé části a jejich opětovné seskupení

v celek (Skalková, 1985). „Analýza pedagogických jevů a procesů znamená myšlenkové rozčleňování těchto celků na jednotlivé části“ (Skalková, 1985, s. 118). Díky analýze je tedy možné zkoumat detailně daný jev a oddělit podstatné od nepodstatného. Analýza je úzce propojena se syntézou. „Po určitém analytickém postupu se opět snažíme plynule dostat k původnímu celku. Dochází zde k syntéze, tj. myšlenkovému spojování částí stránek, vyčleněných prostřednictvím analýzy.“ (Skalková, 1985, s. 118).

Analýzy i syntézy bylo v práci využito při zkoumání všech historických pramenů i odborné literatury (byla uplatněna v kapitole 2, 3, 4, 5, 6).

Metoda orální historie

Jedná se o metodu, kdy badatel získává historické informace pomocí ústních rozhovorů se svědky nebo účastníky dané události. Podle Vaňka a Mückeho (2022) jde o řadu postupů, díky kterým se badatel dobírá nových poznatků na základě ústního sdělení osob. Badatel zkoumá jejich individuální prožitky, postoje a názory, které mohou jeho zkoumání obohatit a lépe uvést do kontextu historických událostí. Zounek a Šimáně (2014) uvádějí, že základem této metody je rozhovor formou otázka-odpověď, který by měl být nahráván a později detailně analyzován. Pamětník sděluje výzkumníkovi vlastní dojmy, zkušenosti a názory k určitému tématu. „Důležité je zde zdůraznit, že pomocí této metody lze získat od pamětníků různých událostí zcela nové poznatky či pohledy.“ (Zounek & Šimáně, 2014, s. 69). Podle Skalkové (1985) je u této metody výhodou, že zachytíme nejen fakta, ale i reakce a citové rozpoložení dotazovaného a badatel tak může upravovat otázky podle aktuální situace a usměrňovat rozhovor potřebným směrem.

„Také u metody rozhovoru je základní podmínkou její účinnosti přesné stanovení cíle“ (Skalková, 1985, s. 92-93). Ke stanoveným cílům pak badatele dovedou předem vytvořené otázky. „Výzkumné otázky tvoří jádro každého výzkumného projektu.“ (Švaříček & Šedřová, 2007, s. 69). Dále Švaříček a Šedřová (2007) říkají, že výzkumné otázky musí vycházet ze stanoveného cíle a výzkumného problému, jímž se chceme zabývat. Pomáhají nám výzkumný problém konkretizovat.

Metodu orální historie autorka využila při analýze rozhovorů s bývalými žáky školy (byla uplatněna v kapitole 7).

2 Školská legislativa (1774 - 2024)

První školní katalog budňanské školy byl založen v roce 1807 a od té doby byly katalogy vydávány pravidelně, nelze z nich vyčíst žádné informace o vývoji školy. První záznamy můžeme najít až v kronice první, která se začala psát od školního roku 1885/86. Autorka se ve své práci tedy zaměřuje na období od roku 1885. Považuje však za důležité uvést aspoň základní údaje o vývoji školství od roku 1774, kdy byla zavedena všeobecná vzdělávací povinnost. Na obecnou školskou historii pak navazují historická fakta týkající se školy a pomáhají lépe pochopit její vývoj.

Zásadní změny v českém školství nastaly na konci druhé poloviny 18. století, kdy se školských otázek ujal stát a byla zavedena všeobecná vzdělávací povinnost. „Do té doby elementární školy v českých zemích de facto neexistovaly, respektive existovaly ojediněle – byly zakládány některými církvemi, event. jejich řády, později i městy – protože nebyly objektivní důvody pro všeobecné zřízení těchto škol.“ (Váňová, 1986, s. 3). Zhruba od poloviny 18. století však byly zakládány manufaktury a bylo potřeba připravit ve školách nové pracovní síly (Váňová, 1986). To se stalo prvním podnětem k zavedení povinné školní docházky. Organizace elementárního školství byla svěřena Ignazi von Felbigerovi, který krátce po svém příchodu vypracoval návrh na všeobecný školní řád. Jeho návrh byl uznán a dne 6. prosince 1774 vydán jako „Všeobecný školní řád pro německé normální, hlavní a triviální školy ve všech císařsko-královských dědičných zemích“. Tímto školním řádem byla zavedena školní povinnost pro děti od 6 do 12 let (Váňová, 1986).

Novým školním řádem z roku 1774 vznikly školy triviální, hlavní a normální. Jelikož škola v Budňanech, později v Karlštejně, byla školou triviální, zaměřila se autorka především na její specifika. Pro chápání rozdílů mezi jednotlivými školami však zmiňuje i školy normální a hlavní.

Tabulka 1*Elementární školy v Rakousku po roce 1774*

Název	Místo	Obsah vzdělávání
triviální (1-2 třídní)	Fara	čtení, psaní, počítání, náboženství, základy hospodaření a průmyslu
hlavní (3 třídní)	krajské město	týž jako ve škole triviální, navíc základy reálií latiny, sloh, kreslení, geometrie
normální (4 třídní) + preparanda	zemské město	tytéž předměty jako na škole hlavní v širším rozsahu

Zdroj: Vališová, A. & Kasíková, H., 2007, s. 70

Jak je z tabulky 1 patrné, triviální školy byly vedeny jako 1–2 třídní a byly zřizovány při farách a jmenovány jako farní. Ve školách se vyučovalo trivium, které zahrnovalo čtení, psaní a počítání. Dále byly obsahem základy hospodářství a ve městech základy průmyslu. Děvčata se navíc měla učit šít a plést. Důležitou součástí vzdělávání bylo náboženství. Výuka na triviálních školách měla být v mateřském jazyce, avšak v některých oblastech se zaváděla i němčina (Váňová, 1986).

Školy hlavní byly zřizovány v krajských městech. Obsah vzdělávání byl oproti školám triviálním rozšířen. Žáci měli být připravováni na práci v zemědělství a řemeslech. Vyučovacím jazykem v prvním ročníku byl mateřský jazyk, později němčina. Školy normální byly zřizovány v hlavních městech „tj. v každé zemi jedna“ (Váňová, 1986, s. 33). Obsah vzdělávání byl obdobný jako na normálních školách, jen mírně rozšířený. Při školách normálních pak byly zřizovány preparandy, které měly za úkol vzdělávat učitele škol triviálních a hlavních (Vališová & Kasíková et al., 2007).

Všechny státem zřízené školy byly školami elementárními. Měly poskytovat všem dětem základní vzdělání, nejednalo se o systém na sebe navazujících škol. Pojem „všeobecná vzdělávací povinnost“ nelze ztotožňovat s pojmem „povinná školní docházka“. Otázka školní povinnosti nebyla vyřešena důsledně. Na pravidelné celodenní docházce se netrvalo, venkovské děti běžně dostávaly úlevy ze školní docházky, aby mohly pomáhat rodinám v hospodářství. Fakticky tak chodily do školy jen v zimním období a bylo na učiteli, aby

žáky naučil vše, co později měli předvést u závěrečných vizitačních zkoušek, které probíhaly na konci každého školního roku.

„Školský systém upravený reformami na sklonku 18. století byl systémem dvoukolejným preferujícím děti šlechty a měšťanstva a značně omezujícím přístup k vyššímu vzdělání dětem ostatních tříd a vrstev.“ (Váňová, 1986, s. 37). Městský učitel dostával mzdu od města, venkovští učitelé měli být vypláceni vrchností, avšak ta tuto povinnost přenechávala na venkovských občanech. Ti měli za vzdělání svých dětí odvádět učitelům dávky v naturáliích (Váňová, 1986). „Venkovský lid se zdráhal platit na učitele, neboť v tom viděl další formu vydírání /vedle poplatku na kostel, kněžský desátek aj./ a raději neposílal děti do školy.“ (Váňová, 1986, s. 41). Poté, co byly vydány školské reformy Marie Terezie a jejího syna Josefa II., přešla povinnost platit učitelům za jejich práci na obec, která měla od rodičů dávky vybírat.

Jak uvádí Kasper a Kasperová (2008) němčina byla chápána jako jazyk centralizující a státní. Výuka v německém jazyce měla vést ke germanizaci obyvatelstva. To se však nelíbilo mnohým obyvatelům, zastávajícím národní školu. „V českých zemích narazily tyto tendence na odpor postupně se formující české inteligence a učitelstva a našly výraz v úsilí o českou národní školu“ (Váňová, 1986, s. 55). Tento odpor se stal součástí národního obrození, v němž velkou roli sehráli vlastenečtí učitelé, kteří usilovali o vzdělávání ve školách v českém jazyce a rovnoprávnost mezi němčinou a češtinou. Tyto snahy vyvrcholily na počátku 40. let. Byl vytvořen návrh na novou školskou reformu, která však pro české elementární školství nepřinesla žádné zásadní změny, naopak byla upevněna vláda absolutismu a školství bylo nadále v mnoha oblastech podřízeno církvi. „Vláda absolutismu však nebyla trvale možná, neboť se dostávala do rozporu s potřebami rozvoje kapitalismu. Navíc vyvolávala protirakouský odpor v jednotlivých částech monarchie.“ (Váňová, 1986, s. 59). V roce 1860 byl vydán Říjnový diplom, který vládu absolutismu zrušil. „V lednu roku 1868 byl vydán říšský zákon, jenž stanovoval základní pravidla o postavení školy k církvi.“ (Vališová & Kasíková et al., 2007, s. 73) a církev byla zbavena rozhodujícího vlivu na školy (Váňa, 1957). Tímto zákonem přešlo řízení a správa školy na stát a církvi byl ponechán pouze dohled nad vzděláváním v náboženství.

Dne 14. května roku 1869 byl vydán tzv. Hasnerův zákon. „Hasnerův zákon deklaroval svobodu vědy a vyučování, prohlašoval všechny hlavní jazyky za rovnoprávné (v českých zemích němčinu a češtinu). Administrativně dával vzniknout zemským, okresním a místním školským radám. Výuku náboženství zajišťovaly církve, státu náležel vrchní dozor.“ (Kasper & Kasperová, 2008, s. 97). Hasnerovým zákonem byly zavedeny školy měšťanské, obecné a učitelské ústavy pro vzdělávání učitelů. Zároveň stanovil osmiletou vzdělávací povinnost a výrazně rozšířil obsah vzdělávání (Vališová & Kasíková, 2007). Úkolem obecných škol bylo vychovat děti k mravnosti a zbožnosti a dát jim základy pro další vzdělávání. Obsahem vzdělávání bylo náboženství, jazyk, počty, psaní, základy geometrie, zpěv a tělesná výchova. Dívky se navíc měly učit dívčím ručním pracím. Měšťanské školy měly poskytnout žákům vyšší vzdělání než školy obecné. Současně zákon upravoval školní povinnost. „Povinnost chodit do školy se počínala dokončeným šestým rokem života a trvala do dokončeného čtrnáctého roku, přičemž žáci mohli ze školy vystoupit tehdy, když ovládli nejpotřebnější vědomosti předepsané na obecných školách – číst, psát a počítat.“ (Váňová, 1986, s. 61). Tento školský systém přetrval i po roce 1918.

Dalším důležitým mezníkem ve vývoji českého školství byl zákon z roku 1922, tzv. malý školský zákon. Tímto školským zákonem byla sjednocena povinná osmiletá školní docházka pro celé Československo (na Slovensku byla do té doby pouze šestiletá) a zrušena novela z roku 1883. Současně se postupně měly snižovat počty žáků ve třídách. Školství bylo odloučeno od církve. „Náboženství bylo vyučováno dvě hodiny týdně. O zproštění této výuky mohli písemně zažádat rodiče či zástupci dětí. Žáci bez vyznání či vyznání státem neuznaného byli účasti na výuce náboženství zcela zproštěni.“ (Kasper & Kasperová, 2008, s. 199).

Negativní vliv na vývoj českého školství měla druhá světová válka, která trvala v letech 1939–1945. Během ní bylo české školství pod vlivem německé okupace a následné germanizace. České děti byly nuceny navštěvovat německé školy a učit se německy. Bylo zakázáno používání češtiny jako vyučovacího jazyka a česká historie a kultura byly potlačovány.

Zásadním zákonem vydaným v roce 1948 byl školský zákon, který přinesl vytvoření jednotné státní školské soustavy. Školství bylo zestátněno a stalo se bezplatným a

jednotným. To znamenalo stejné základní obecné vzdělání pro všechny. Váňová (1986) uvádí, že v souvislosti s tímto zákonem došlo také ke změnám v organizaci málotřídních škol. Doposud byly slučovány vždy dva po sobě jdoucí ročníky (vyjma prvního) a učivo spojených ročníků bylo redukováno. Nyní byl požadavek vyučovat žáky v odděleních podle svých ročníků a vyučovat je podle stejných osnov jako na plně organizovaných školách. Zákon z roku 1948 však platil jen krátce. Již v roce 1953 vyšel v platnost nový zákon, kterým byla zavedena osmiletá škola a jedenáctiletá škola. Základní vzdělání poskytovaly oba typy škol. „Dosavadní škola národní /tento název měl i nadále 1.-5. ročník tam, kde nebyly podmínky pro vytvoření plně organizované střední školy/ se stala součástí střední školy s jednotným učebním plánem.“ (Váňová, 1986, s. 137).

Roku 1960 byla opět povinná školní docházka upravena na devítiletou. Ta se realizovala na základní devítileté škole. V novém pojetí byl výrazně posílen výchovný vliv školy na žáky. V souvislosti se zavedením devítileté základní školy byl upraven i vzdělávací obsah a dbalo na využívání vhodných metod a forem práce. „Na málotřídních školách byly zákonem z roku 1960 zvýšeny nároky na práci učitele. V práci na málotřídních školách byla dána možnost zjednodušení organizace tím, že 5. ročník mohl být převeden na nejbližší plně organizovanou školu.“ (Váňová, 1986, s. 142).

V roce 1978 byl zaveden školský zákon, jímž byla zavedena desetiletá povinná školní docházka. „Její absolvováním získával žák (student) nikoliv základní, ale střední vzdělání. K tomu bylo třeba absolvovat základní školu (ZŠ) a 2 roky studia na některém z typů středních škol.“ (Vališová & Kasíková, 2007, s. 86). Nově tedy byla zaváděna základní škola osmiletá, která se dělila na dva stupně.

Po roce 1989 došlo v českém školství k zásadním změnám především ohledně vzdělávací politiky. Školy získaly právní subjektivitu a na jejich financování se kromě státu podílela obec nebo zřizovatel školy. Postupně došlo k rozvolňování osnov a učitelé tak mohli přizpůsobit výuku svým představám. Současně stále docházelo k modernizaci obsahu, forem i metod výuky na všech stupních českých škol. Školy měly možnost vytvářet si vlastní vzdělávací plány na základě rámcově vzdělávacích plánů vydaných ministerstvem školství. V současnosti je povinná školní docházka desetiletá, kdy prvním rokem je povinnost

navštěvovat předškolní ročník v mateřské škole, případně přípravné třídy, a dále navštěvovat devět let základní školy.

3 Málotřídní školy

Primární škola v Karlštejně je školou málotřídní, proto se v následující kapitole autorka zabývá historií a vývojem málotřídních škol. Kapitola napomáhá bližšímu poznání toho, jak školská legislativa ovlivňovala školy málotřídní a jak na ně bylo nahlíženo. Všechny školské zákony, které byly zaváděny jsou blíže popsány v kapitole 2.

Málotřídní škola je organizačně jiný typ školy, ale pouze z hlediska organizace, nikoliv z hlediska vzdělávání. „Za málotřídní školu je označována taková škola, v jejíž alespoň jedné třídě jsou vyučováni žáci více než jednoho ročníku.“ (Trnková & Knotková & Chaloupková, 2010, s. 11).

Historie málotřídních škol sahá až do roku 1774, kdy byl přijat reformní zákon Marie Terezie na zavedení šestileté povinné školní docházky (viz diplomová práce, dále DP, kapitola 2). Byly zřizovány školy, kde žádná neměla pro každý ročník vlastní učebnu. Vznikly tři druhy škol: triviální, hlavní a normální. Počty žáků ve třídách byly vysoké. Z toho důvodu probíhalo vyučování v odděleních, která se střídala ve výuce dopolední a odpolední. V té době se ještě nerozlišovaly školy plně organizované a neúplně organizované. Průcha (2009) i Trnková et al. (2010) se shodují, že pojem málotřídní škola byl ve školském zákoně zmíněn v roce 1869. „Pojem málotřídní škola se objevuje až ve školském zákoně z roku 1869. Ten přinesl změnu ve struktuře školské sítě. Prodloužil školní docházku na osm let a zavedl nové druhy škol.“ (Trnková & Knotková & Chaloupková, 2010, s 17). Vznikly školy obecné a měšťanské. Obecné školy byly zřizovány na vesnicích a jejich osnovy byly méně náročné než pro školy měšťanské. Tento zákon také určoval, jak zařadit studenty do tříd podle věku. Bylo zavedeno vyučování v odděleních, což znamenalo rozdělení žáků podobného věku do skupin, s nimiž se pracovalo jako s jedním ročníkem (Průcha 2009).

Výuka v málotřídní škole byla pro učitele velice náročná především kvůli vysokému počtu žáků v jedné třídě. Již v té době se objevovaly iniciativy, které požadovaly snižování žáků ve třídách. Výrazně do počtu žáků zasáhl tzv. malý školský zákon z roku 1922 (viz DP kapitola 2), který vymezil počty žáků ve třídách. Ty se postupně snižovaly. Pro učitele obecných škol to znamenalo menší naplněnost tříd a usnadnění práce. Málotřídním školám

byly i nadále vytvářeny zjednodušené osnovy. Vzhledem k tomu byly málotřídní školy považovány za školy, kde se žákům dostává méně kvalitního vzdělání. Toto tvrzení vyvrací Musil (1958) ve své publikaci.

K tomu přispívají i zkušenosti z praxe, z nichž lze bezpečně soudit, že v plnění výchovných a vyučovacích úkolů se škola málotřídní může zcela dobře vyrovnat škole plně organizované. Žáci dobře vedené školy málotřídní mívají nadto ještě některé přednosti. Vynikají zvláště v čtení pro sebe a v samostatném řešení úkolů (s. 8).

Ovšem všeobecné mínění bylo považováno za stěžejní, a tak bylo venkovské obyvatelstvo proti městskému považováno za znevýhodněné v možnostech vzdělávání. Tato skutečnost vedla ke snaze reformovat školství a sjednotit tak vzdělávací osnovy.

Po ukončení druhé světové války ve školství nastaly zásadní změny, kterými se podařilo zajistit jednotnost vzdělávání v naší zemi. „K zásadním změnám v organizaci základního vzdělání došlo v důsledku vydání zákona o základní úpravě jednotného školství v roce 1948.“ (Váňová, 1986, s. 123). Tento zákon rozdělil základní vzdělávání na nižší a vyšší stupeň, stanovil délku povinné školní docházky na 9 let a prosazoval, aby výchova a vzdělávání žáků bylo jednotné (Váňová, 1986). Tento zákon je blíže popsán v DP v kapitole 2. „Socialistická škola musí v každém ročníku povinné základní školy, ať je to škola v městě či na vesnici, zajistit plnění výchovně vzdělávacího cíle a všech základních úkolů ve vyučovacích předmětech.“ (Musil & Sedláček, 1964, s. 11). V souvislosti s tímto zákonem došlo ke změnám v organizaci na málotřídních školách. Zatímco doposud byly slučovány vždy dva po sobě jdoucí ročníky, kromě prvního, a učivo těchto ročníků bylo redukováno, nyní muselo být vytvořeno oddělení pro každý ročník zvlášť a vyučovat podle stejných osnov jako na školách plně organizovaných (Váňová, 1986). Tímto krokem mělo dojít ke snížení rozdílů mezi městem a venkovem. Pro mnoho učitelů to ale znamenalo zcela změnit výuku. V některých předmětech (např. prvouka, kreslení aj.) učitelé měli možnost sloučit výuku pro různé ročníky. Slučování učiva však nebylo dovoleno v českém jazyce, ruském jazyce a matematice. Později byla později vydána opatření, kdy se neměly do jedné třídy slučovat dva po sobě jdoucí ročníky. Zároveň bylo vydáno opatření, které navýšilo učitelům pracovní úvazek a bylo tak možné umožnit výuku tříd aspoň na pár hodin v týdnu samostatně. Přesto byla výuka velmi náročná, a tak v některých případech docházelo

ke slučování málotřídek nacházejících se v blízkosti. Pokud bylo do obou škol dobré spojení, školy si rozdělily ročníky. Takovéto seskupování ročníků se však příliš nerozšířilo. Potíž činila jak doprava, tak fakt, že od roku 1958 děti z jedné rodiny měly navštěvovat jednu školu (Trnková & Knotková & Chaloupková, 2010; Musil & Sedláček, 1964).

Přestože Musil ve své publikaci z roku 1958 uvádí, že „Školy málotřídní jsou a na dlouhou dobu ještě budou v krajích řídkěji osídlených a v hornatých oblastech nutným typem v naší školské soustavě“ (Musil, 1958, s. 5), od druhé poloviny 20. století se začalo uvažovat o zrušení málotřídních škol, jelikož docházelo k rozdílům v rozvoji v jednotlivých regionech a zároveň kvůli zajištění vzdělávacích podmínek pro venkovské žáky. Trnková et al. (2010) dále uvádí, že ke konci 60. let bylo rozhodnuto, že nadále budou podporovány pouze výstavby plně organizovaných škol. Zhruba kolem roku 1971 začalo postupné rušení málotřídních škol. Vystavovaly se nové, plně organizované školy, a posilovala se doprava k nim. Zároveň byl v letech 1976/77 krácen první stupeň základní školy na pouhé 4 ročníky, což snížilo počty oddělení na málotřídních školách, ale zvýšilo nátlak na učitele, jelikož to, co se do té doby vyučovalo za 5 let, nyní muselo být odučeno za roky čtyři (Trnková & Knotková & Chaloupková, 2010). Nová koncepce ovlivnila počty málotřídních škol. „Školy čtyřtřídní se v důsledku realizace nové koncepce čtyřročníkového prvního stupně ZŠ od školního roku 1980/81 staly školami plně organizovanými.“ (Trnková & Knotková & Chaloupková, 2010, s. 29).

Rok 1989 přinesl nejen změny v politické situaci ale současně i změny ve školství. Obce dostaly možnost stát se zřizovatelem školy. Mnoho z nich tohoto využilo, a tak vzniklo mnoho nových škol, ve velké většině málotřídních (Trnková et al., 2010). Tato změna byla obcemi vítána nejen proto, že mladí obyvatelé obcí budou moci být vzděláváni v místě svého bydliště, ale také proto, že škola byla vnímána současně jako centrum kulturního a sociálního života obce. Postupně začal být rozvolňován vzdělávací obsah a zavedena byla opět devítiletá školní docházka. První stupeň základní školy byl tedy pro žáky 1.-5. ročníku a druhý stupeň pro žáky 6.-9. ročníku.

V současné době jsou malotřídní školy zřízeny zpravidla v obcích, které mají do 1500 obyvatel. Od počtu obyvatel se pak odvíjí počet žáků ve škole a její organizování. Co se

pedagogického sboru týče, průměrně na takovýchto školách pracují 3–4 pedagogičtí pracovníci (Trnková et al., 2010).

3.1 Specifika málotřídních škol

„Malotřídní školy jsou specifické jak svou pedagogickou praxí, tak také svým umístěním.“ (Trnková & Knotková & Chaloupková, 2010, s. 103). Musil a Sedáček (1964) se o málotřídních školách vyjadřují jako o typických školách naší vesnice.

Současná legislativa rozlišuje základní školy plně organizované, které mají všech devět ročníků a základní školy neúplně organizované. Mezi ty řadíme právě málotřídní školy. Jako málotřídní může být v České republice organizován pouze první stupeň základní školy. Málotřídní školství je organizačně jiný typ školy než škola plně organizovaná, nikoliv však z hlediska vzdělávání. Její vymezení spočívá v tom, že se v jedné třídě současně vzdělávají žáci jednoho či více ročníků (Průcha 2009). Při této výuce se zpravidla střídá přímá výuka se samostatnou prací žáků, kdy učitel zadá práci jednomu ročníku a vysvětluje látku druhému. Ke spojování ročníků dochází z důvodu nízkého počtu žáků v okolí školy. Právě z toho důvodu jsou tyto školy většinou organizovány ve venkovských sídlech. Jejich výhodou pro tyto žáky je, že mohou navštěvovat školu v blízkosti svého bydliště. Děti navštěvující neúplně organizované školy mívají mnohé přednosti oproti žákům ze škol plně organizovaných. Mívají mezi sebou mnohem silnější sociální vazby a jsou samostatnější. Výhodou málotřídních škol bývá také znalost učitelů a žáků v osobnější rovině.

Výsledky práce učitele jsou závislé na jeho pedagogických dovednostech, vzdělání a postavení v místě školy. Způsob výuky v malotřídní škole klade na učitele vysoké nároky.

Výchovná a vyučovací práce na málotřídní škole vyžaduje soustavné, pečlivé a dokonale promyšlené přípravy po stránce obsahové, metodické a organizační, protože jde o práci složitou, při níž i zkušený učitel musí vynaložit velké úsilí, aby splnil dané úkoly a hospodárně využil každé minuty času. Dokonalá příprava na vyučování je zvláště na málotřídní škole jednou ze základních podmínek úspěchu (Musil, 1958, s. 33).

4 Charakteristika regionu Karlštejnsko

4.1 Geograficko-hospodářský kontext

Městys Karlštejn se nachází ve středočeském kraji asi 30 km jihozápadně od hlavního města Prahy. Geograficky spadá pod okres Beroun, jehož okresní město Beroun je od Karlštejna vzdáleno asi 12 km. Obě města jsou součástí Chráněné krajinné oblasti (dále CHKO) Český kras. Do jejího katastrálního území spadá 15 obcí a dalších 22 leží na jeho hranici (Kočí & Hušková, 2017).

CHKO Český kras se nachází na území Středočeského kraje v okresech Beroun, Praha-západ a malou částí na severovýchodě zasahuje i na území hlavního města Prahy. „Podle výnosu z roku 1972 je posláním chráněné krajinné oblasti ochrana všech hodnot její krajiny, jejího vzhledu a jejích typických znaků i přírodních fenoménů a vytváření vyváženého životního prostředí.“ (Kočí & Hušková, 2017, s. 8). Celkovou rozlohou se CHKO Český kras přibližuje 130 km². Území se rozkládá na dolním toku řeky Berounky, jeho střední a jihozápadní část jsou nazývány jako Karlštejnská vrchovina. Nejvyšším bodem CHKO Český kras je vrchol Bacín (499 m. n. m.) a nejnižší bod bychom našli v Radotíně (200 m. n. m.) „Průměrná nadmořská výška se pohybuje okolo 350 m. n. m.“ (Kočí & Hušková, 2017, 7). Území je významné nejen z hlediska přírodního, ale také z historického. Nachází se zde historicky významné obce jako je například Karlštejn, Tetín, Svatý Jan pod Skalou aj. Podle Kočí a Huškové (2017) lze jeho plochu rozdělit na dvě různé části podle toho, jak je osídleno a jak je využíváno k rekreaci. Část blíže k Praze je spíše využívána k procházkách a sportu. Část nacházející se na území okresu Beroun je malebnější. Nemá charakter sídliště, místní obce mají ještě původní zástavbu a celkově je území využíváno spíše jako cíle výletních cest, poznávání historických památek a k turistice.

„Klimaticky se Český kras vyznačuje v rámci středočeských pahorkatin velmi suchým a relativně i teplým podnebím.“ (Kočí & Hušková, 2017, s. 7). Zdejší podnebí má příznivý vliv na zdejší faunu a flóru. Daří se zde mnohým rostlinám i živočichům. Na Karlštejnsku můžeme najít lesy listnaté i jehličnaté. „Hospodářský význam těchto lesů je spíše malý a ani v minulosti nepatřily lesy v této sušší a mírně teplé oblasti k nejvýnosnějšímu majetku.“ (Český kras, 2024). Jak uvádí Holeček (1967), továren na zpracování dřeva bylo na počátku 19. století v oblasti velmi málo. Jedna se však nacházela přímo v Klučicích (v roce 1952 sloučeny s Budňanami

v jednu obec). Jednalo se o parketárnu. Stromy z brdských lesů v té době však primárně sloužily k potřebám železných hutí, které v té době jako palivo využívaly dřevěné uhlí.

Počátek 19. století měl pro průmysl na Berounsku velký význam. V té době bylo hlavním průmyslem železářství. „Ostatní průmyslová výroba v tomto období v podstatě začínala, aniž mohla navázat na předchozí tradici.“ (Holeček, 1967, s. 93). Nejvíce se železné hutě zaměřovaly na výrobu stavební i strojní litiny. V první polovině 19. století se na Berounsku objevil také textilní průmysl, jehož nejvýznamnějším odvětvím v oblasti bylo bavlnářství. „roku 1835 byla vybudována také první továrna v Berouně, a sice přádelna bavlny.“ (Holeček, 1967, s. 94). Ta se stala základem průmyslu v Berouně. Současně se v oblasti rozvíjel také chemický průmysl, cukrovarství. V té době nebyl vývoj průmyslu v oblasti ještě nijak bouřlivý, avšak byly to počátky jeho vývoje v dalších desetiletích (Holeček, 1967). Přestože v těchto nových továrnách byla zaměstnána část obyvatelstva, stále se zachovaly některé manufaktury. Jednou z těch významnějších bylo cvočkářství, kde bylo zaměstnáno mnoho lidí, především z nižších tříd obyvatel (Holeček, 1967).

Český kras je jedinou oblastí v Čechách, kde se na poměrně velké ploše rozkládá vápencové podloží. Tento geologický podklad má významný vliv na charakter celého území. Jeho raritou je největší vápencový kaňon v Česku – kaňon řeky Berounky (CHKO Český kras, 2021). Vápenec byl využíván ve stavebnictví již císařem Karlem IV. Těžba vápence pak sahá do konce 19. století. „Těžba v lomech započala v letech 1891–1897. Byla zvýšena zejména po roce 1900.“ (Karlštejnská čítanka, 2002, s. 80). Zdejší vápence se staly surovinou pro výrobu vápna a cementu.

Během první republiky se v Berouně rozvíjela chemická výroba, zejména výroba barviv a chemických látek. Po druhé světové válce byl průmysl v Berouně znárodněn a začala se větší industrializace města. To vedlo k rozvoji stavebnictví, elektrotechniky, strojírenství a potravinářství. Po druhé světové válce se průmysl na Berounsku nadále rozvíjel, přičemž se zaměřoval především na strojírenství, elektrotechniku a chemický průmysl. Dnes je průmysl v Berouně zaměřen především na automobilový průmysl, elektrotechniku, stavebnictví, potravinářství a služby. Město se stalo důležitým průmyslovým centrem ve Středočeském kraji a regionu Berounsko.

Jak je patrné z předešlého textu, mluvíme-li o Berounsku nebo Karlštejnsku, jedná se o oblasti průmyslové. Průmysl a továrny byly po dlouhá léta hlavním zdrojem příjmů pro mnoho rodin, které zde žili.

5 Historie městysu Karlštejn

Historie městysu Karlštejn je velice úzce spjata s výstavbou hradu Karlštejna. Jeho základní kámen byl položen 10. června roku 1348. Dělníci, kteří následně na stavbě hradu pracovali si v jeho podhradí stavěli dřevěné boudy, ve kterých pobývali. Podle těchto bud dostala obec název Búdy. Současně s tímto centrem chalup v podhradí vznikalo u řeky centrum stavařů u přívozu přes řeknu Berounku. Tam také císař Karel IV. nechal vystavět kostel svatého Palmácia. Po dokončení stavby hradu Karlštejna mnoho dělníků své boudy opustilo a v Búdách zůstali jen někteří hradní poddaní. Nicméně hrad měl své vlastní služebníky, kteří v obci pobývali. Ke karlštejnskému panství připadalo rozsáhlé území.

V první polovině 15. století vypukly husitské války. Při jejich průběhu byly Búdy zcela vypáleny. Zřejmě hned po skončení této smutné kapitoly búdských dějin začala být obec opět osídlována. Většina búdských obyvatel se živila drobným hospodářstvím, ale objevovaly se i živnosti jako krejčí, kovář, uhlíř, řezník a švec (Čáka, 1988). V roce 1794 bylo městečko Búdy přejmenováno na Budňany a povýšeno na městys. Přestože po mnoho let hrad spíše chátral, obec pod ním se rozvíjela. Do konce 18. století zaplnila celé údolí mořinského potoka. „V roce 1837 tu byla postavena nová patrová školní budova s dnes roztomile znějícím nápisem nad vraty: W těchto se dozwdjá sjnjch pilné robě, Bohu čím powinno, bratřjm, wlasti, sobě.“ (Čáka, 1988, s. 46). Obec se postupně začala přizpůsobovat rodícímu se cestovnímu ruchu, který plně propukl v šedesátých letech, kdy zde byla vystavěna železnice (Čáka, 1988).

Přímo sousedícími obcemi s Budňany byly obce Poučnick, Klučice a Krupná, které tvořily spolu se 4 kilometry vzdálenou obcí Běleč jednu politickou obec. Všechny tyto obce se nacházejí na pravém břehu řeky Berounky a s Budňany je původně spojoval pouze přívoz přes řeku. Na konci 19. století byla povolena výstavba mostu, která by tyto obce spojovala a umožnila tak rozvoj cestovního ruchu a snadnější přístup turistům z nádraží, které se nacházelo na území obce Poučnick, k hradu Karlštejnu. Přestože obec Karlštejn, jak ji známe dnes, vznikla až v roce 1952, Pamětní kniha obce Poučnick (1928) uvádí, že již v roce 1897 byl podán návrh, aby se obce Poučnick, Krupná, Klučice a Běleč rozdělily a obec Běleč se stala samostatnou obcí. „Poučnick, Krupná a Klučice byly spojeny dohromady někdy po r. 1920.“ (Sládek, 2002, s. 44). Současně se pak měl Poučnick, Krupná a Klučice sloučit s obcí

Budňany. Tomuto návrhu bylo vyhověno. Sloučení obcí však nemělo dlouhého trvání a již v prosinci roku 1902 byly obce opět rozděleny na dvě samostatné politické obce, které nesly název Poučnick a Budňany.

„Již v r. 1951 se připravovalo sloučení polit. obcí Budňan s osadou Karlštejnem a obce Poučnick s osadami Krupnou a Klučicemi v jednu politickou obec.“ (OK1, 1952, s. 62). Důvodem tohoto sloučení byly finanční úspory a hospodářské výhody. K tomuto sloučení došlo oficiálně dne 1. ledna 1952. Sloučené obce přijaly společný název Karlštejn (Středočeský kraj, 2009; OK1; PK Poučnick, 1928). Od tohoto sloučení se obec neustále rozvíjela a modernizovala. Každým rokem probíhaly drobné úpravy, jejich účelem bylo zvelebení obce a zlepšení životních podmínek pro její občany. V roce 2007 obec získala status městys Karlštejn. Žádných zásadních změn se však obec nedočkala. Jelikož se městys nachází v CHKO Český kras a zároveň v podhradí Karlštejna, změny na budovách podléhají dlouhodobému schvalovacímu procesu, kdy se k nim musí vyjadřovat CHKO i památkový úřad. To občanům ztěžuje renovaci majetku, na druhou stranu se díky tomu zachovává historická podoba obce.

Hrad Karlštejn patří k jednomu z nejnavštěvovanějších hradů v České republice. Městys Karlštejn se stal oblíbeným cílem turistů, kteří sem přijíždějí obdivovat krásu hradu i okolní přírody. Je to místo, kde se setkává historie s moderním světem. Městys a jeho občané již dlouhá léta nepochybně těží z cestovního ruchu, který zde neustále narůstá.

6 Historie školy

6.1 Historický vývoj školy

Historie školy v Karlštejně je velice úzce spjata s výstavbou hradu Karlštejna a historií celé obce. Zřejmě první dosud známá zmínka o škole v Budňanech, nyní Karlštejně, pochází z první poloviny 18. století, kdy byl tehdejším učitelem Františkem Bořickým založen v roce 1807 první školní katalog. Katalogy zaznamenávají pouze školní docházku. Lze tedy zmapovat pouze počty žáků a tříd. O vývoji školy do roku 1885 lze získat informace pouze ze školní kroniky (dále ŠK) 1, kde je v úvodu shrnut dosavadní vývoj vzdělávání v obci.

Podle prvních záznamů v ŠK1 nechal císař Karel IV. v roce 1357 založit v obci děkanství. Dosazený děkan sloužil mše nejen v Budňanech (nyní Karlštejně), ale i v Tetíně a Loděnici. Tyto obce tvořily jednu farní osadu. „S jistotou lze říci, že byl pro tuto osadu ustanoven aspoň jeden ředitel zpěvu (cantor), jemuž bylo mimo vedení kostelního zpěvu, hraní varhan, zapisování do matrik aj. uloženo i vyučování mládeže“ (ŠK1, s. 4).

První školní katalog byl založen Františkem Bořickým v roce 1807. Dle jeho záznamů je zjevné, že školní obec tvořily obce Budňany, Poučník, Klučice, Přední Třebaň, Velká Mořina, Malá Mořina a Roblín. Škola byla jako farní a byla pouze jednotřídní. Její sídlo se nacházelo v budově s číslem popisným 30 v Budňanech. Počet školou povinných dětí rostl a stará budova již nemohla tolik žáků pojmout, a tak byla v podhradí Karlštejna vystavěna nová školní budova. Byla slavnostně otevřena dne 8. října 1837. Od jejího založení až do současnosti budova vždy sloužila vzdělávacím účelům. Díky této výstavbě mohla být otevřena druhá třída. Počty tříd byly závislé na počtu žáků, ale většinu školních roků zůstala škola dvojtřídní až do roku 1885. Záznamy uvádí, že „dle výpovědi bývalých žáků bylo ve škole Budňanské vyučováno (pokud paměť jejich sahá) celodenně a vždy česky.“ (ŠK1, s. 15).

V souhrnu v ŠK1 do roku 1885 je uvedeno, že se škola potýkala často s provozními potížemi, ať už z důvodu nedostatečné péče o budovu, nedostatku financí na školní pomůcky a materiální vybavení nebo z důvodu nedostatku personálu. Také dostupnost do školy nebyla pro žáky ideální. Ač by škola měla být nejdostupnější školou pro děti z okolních obcí, vzdálenost bydliště některých žáků byla překážkou pro pravidelné plnění školní docházky.

Rodiče nechtěli malé děti pro špatnou dostupnost do školy. Starostové obcí tak nechtěli vybírat školné a učitelé nebyli dostatečně finančně ohodnoceni. Z toho důvodu se ve farním archivu nahromadilo mnoho stížností podučitelů na učitele. Při jedné výroční zkoušce se nechal slyšet pan vikář, že „ze všech podučitelských míst celého vikariátu jest nejhorší v Budňanech“ a že „do Budňan nebude žádný učitel dosazen, dokud nebude o jeho služné lépe postaráno“ (ŠK1, s. 13). Potíže přetrvávaly, a tak si ve školním roce 1863/64 obec Velká Mořina zřídila vlastní školu a žáci z obcí Velká Mořina, Malá Mořina a Roblín ji začali navštěvovat. Tím klesl počet žáků ve škole budňanské

Škola byla vedena jako farní až do roku 1869, kdy změnu přinesl nový školský zákon (viz k. 4). Tímto zákonem byla potvrzena povinná školní docházka a Budňanská farní škola se změnila ve školu obecnou. V roce 1885 došlo z důvodu zvyšování počtu žáků k organizačním změnám a byla otevřena třída třetí. Ta byla zřízena v přízemí budovy z bytu učitele. Slavnostně otevřena byla 1. ledna 1886. Místní učitelé dlouhá léta vytýkali místní školní radě (dále m. š. r.), že o školu málo pečuje. V roce 1888 podali oficiální stížnost, kde žádali, aby před začátkem každého školního roku byly vykonány nejnutnější opravy školy a byly pořízeny nutné školní pomůcky. Této žádosti m. š. r. vyhověla a v následujících letech bylo o školu pravidelně pečováno. Podle zápisu v ŠK1 z roku 1888/89 došlo díky těmto opatřením ke zlepšení školní docházky.

Péče o školu se každoročně zlepšovala a m. š. r. měla snahu školu rozvíjet. Každý rok se opravilo a nakoupilo to nejnutnější. V roce 1897 byl z bytu podučitele zřízen školní kabinet. V roce 1899 se školní rada rozhodla o výstavbě nových školních záchodů. Během prázdnin roku 1911 bylo na škole opraveno a vyzdobeno průčelí.

„Na jaře roku 1923 zabrala m. š. r. pokojík v 1. patře, kterého říd. učitelé od nepaměti využívali, pro kabinet pokračovací školy živnostenské.“ (ŠK1, s. 47). Je zřejmé, že prostory obecné školy škola živnostenská využívala (není však jasné od kdy, neboť byla založena v obci v roce 1911). K ukončení její činnosti došlo jistě začátkem školního roku 1932/33, neboť v tomto školním roce (uvedeno v ŠK2), byla živnostenská škola pro nedostatek žáků zrušena. K začátku školního roku 1932/33 totiž darovala budňanské škole své pomůcky.

Dne 28. července roku 1914 započala první světová válka, která trvala až do roku 1918. V roce 1914 je v ŠK1 zaznamenáno:

Jaké následky hospodářské a kulturní měla válka, která pamětihodná nařízení během její byla vydána, kdo z příslušných obcí byl odveden, kdo zraněn, zajat nebo padl, kterak uctěna byla památka padlých vyličeeno bude až po skončení války, která v době těchto řádků v plném rozsahu a prudkosti své trvá. (s. 96)

Podrobný popis války, účasti školní obce, školy, sboru učitelského a žactva na ní, stane se po jejím ukončení.“ (s. 97).

V následujících letech trvání války kroniky popisují, jakou válečnou pomoc žáci a učitelé konali. Sbírali například listy jahodníku a ostružníku jako náhražku čaje pro vojíny, sbírali kaučuk a látky na výrobu nových tkanin, odesílali ovoce a zeleninu pro nemocné vojsko. Budňanští učitelé se vzdali části svého služného ve prospěch Červeného kříže. Kvůli nedostatku personálu byla ovlivněna organizace vyučování ve škole. Učitelé byli povoláváni do války. Tyto organizační změny jsou blíže popisovány v kapitole DP 3.2. Přestože v roce 1916 je v kronice uveden zápis „Válka světová trvá dále, dějiny její sepsány budou po ukončení ve zvláštní kronice.“ (ŠK1, s. 118), žádná zvláštní kronika, zabývající se vlivem první světové války na obec nebo školu, však archivována nebyla nebo se nedochovala.

Oproti stížnostem na m. š. r. v roce 1888 nyní byla naopak práce školní rady a její péče o školu chválena. V letech 1927 i 1929 je v kronice uvedeno „Místní školní rada jeví péči o školní budovu, jakož i podporuje zájmy školy“ (ŠK2, s. 71; ŠK2, s. 93). K 10. výročí vzniku Československa byl opraven zevnějšek školní budovy a instalováno elektrické osvětlení do bytu řídícího učitele a na chodby.

Ani druhá světová válka se neobešla bez následků, které ovlivnily školní výuku v Budňanech. Když 15. března 1939 obsadilo nacistické vojsko Čechy a Moravu a zřídilo Protektorát Čechy a Morava, mnoho lidí z pohraničních oblastí migrovalo. To znamenalo příchod mnoha uprchlíků i do Budňan, což vedlo ke zvýšení počtu žáků ve škole. Personální obsazení školy válkou opět trpělo, a to se projevilo i ve výuce. Učitelé se ve škole střídali, docházelo ke slučování tříd nebo přerušení vyučování. Ze záznamů v kronice je patrné, že v první polovině 20. století bylo o školu velmi dobře pečováno a m. š. r. se podílela na dobrém chodu školy. Místní školní rady však byly v roce 1943 ministerstvem školství zrušeny a péče o školu se přenesla na starostu dané obce.

Místní školní tady byly nařízením ministra školství ze dne 16. listopadu 1943 o místní školské správě (Sb. č. 304) zrušeny. Úkoly a příslušnost zrušených školních rad přešly na starostu oné obce, která byla sídlem školní

radý. Starosta je vykonává jako orgán školní obce (představený školní obce). Nařízení nabylo účinnosti dnem 10. prosince 1943 (ŠK3, s. 16).

Po osvobození v roce 1945 byly všechny vyhlášky vydané německými okupanty zrušeny a školní rok 1945/1946 začal již jako rok ve svobodné zemi. Také m. š. r. byly 29. října 1945 opět obnoveny a jejich činnost trvala až do 1. ledna 1950, kdy byla m. š. r. plně zrušena a péči o školu převzal místní národní výbor (dále MNV).

Klíčové změny ve vývoji poválečného školství přinesl zákon, který je blíže popsán v kapitole DP 4. Platný byl od 1. září 1948. Jím byla zavedena devítiletá povinná školní docházka a rozdělení základních škol na nižší a vyšší stupeň. Dosavadní obecná škola v Budňanech se přejmenovala na Národní školu v Budňanech. Toto označení zůstalo platné až do sloučení Budňany, Poučnick a Krupná v lednu 1951, kdy se vytvořila jedna obec, která nesla název Karlštejn. Spolu s tím se změnil také název školy na Národní škola Karlštejn. Tento oficiální název měla až do roku 1961, kdy byl její název změněn na Základní devítiletou školu 1. – 5. roč. v Karlštejně (dále ZDŠ) z důvodu zrušení málotřídních škol. V té době už o školu pečuje MNV. O jeho spolupráci se školou záznamy v kronikách nejsou, ale dle obecní kroniky (dále OK) 2 je velice dobrá spolupráce školy se sdružením rodičů a přátel školy (dále SRPŠ). To je doloženo záznamem v kronice z roku 1964 „SRPŠ při ZDŠ (1.-5. post. roč.) dobře spolupracuje se školskou a kulturní komisí a úkoly připadající do jeho kompetence plní velmi dobře.“ (OK2, s. 26). Za jeho pomoci se na škole začaly vést i některé zájmové kroužky. Chválou na SRPŠ kroniky nešetřily ani v následujících letech. Škola neměla dostatečný počet žáků, aby mohla být plně organizovaná, a tak se v roce 1968 uvažovalo o doplnění stavů zdejších žáků žáky mořinskými a opačně. Tento návrh ale z důvodu dopravních obtíží neobstál.

V OK se však můžeme v každém roce dočíst, jak obec o školu pečovala. Jednalo se například o výměnu oken, zavedení ústředního topení a omítnutí školy žlutou kameninou (1967/1968), opravu školního hřiště a instalace kanalizace (1972), výstavba nových záchodů v roce (1988) nebo výstavba čističky odpadních vod (1991). V roce 1974 byla vznesena žádost na MNV o zřízení školní družiny (dále ŠD) a dovážení obědů z mateřské školy (dále MŠ) pro děti zaměstnaných matek. Obec podpořila zavedení ŠD, která se otevřela roku

1981/82, kdy bylo ve škole zřízeno jedno oddělení. To bylo ve škole až do roku 2014/15, kdy se kvůli vysokému počtu žáků muselo zřídit oddělení druhé.

OK2 v roce 1991 uvádí „Naše základní škola (1. – 4. roč.) je snad jedna z nejlépe vybavených škol okresu“ (OK2, s. 623). MNV i učitelé usilovali o modernizaci školy, přesto zápisy ve ŠK uvádějí, že i přes snahu učitelů školu pozvednout a lépe vybavit, spolupráce se zřizovateli ideální nebyla. Toto dokládá ŠK4 například v roce 1992, kde je uvedeno, že rodiče žáků na schůzi SRPŠ odsouhlasili návrh obecního úřadu (dále OÚ) o pronajmutí školního hřiště stánkovému prodeji. Dle příslibu OÚ měly být finanční prostředky získané z tohoto pronájmu převedeny na konto SRPŠ a využity pro potřeby školy. Peníze však prý nikdy převedeny nebyly a o jejich užívání rozhodoval OÚ. K této situaci se v kronice tehdejší učitelka p. Janovská vyjadřuje takto „V každém případě postoj pana starosty Kotka k naší škole není takový, o jakém hovořil v našem filmu. Věříme, že se toto do budoucna změní, neboť plánů máme hodně, jen mít prostor k jejich uskutečnění“ (ŠK4, 1991/92). V obecní kronice je téhož roku uveden zápis

Ředitel školy se snaží zajišťovat údržbu budovy i její vybavenost. Na to potřebuje peníze, a tak je shání různě. Obecní úřad zřídil na školním hřišti tržiště a výnos z pronájmu stánků – 60 000,- Kč věnoval škole na krytí nákladů za 2 pobyty školy v přírodě a 2 výlety. Od berounského fin. úřadu bylo přislíbeno 250 000,- Kč na přístavbu. Došlo ale ke snížení dotací na školství – a tak byla pouze zajištěna oprava střechy nad družinou a kuchyní.“ (OK2, s. 652).

Jak tomu tehdy bylo ve skutečnosti, se dnes můžeme jen domnívat. Je ale jisté, že spory mezi vedením obce a školy byly. Stále však byla velmi dobrá spolupráce školy s rodiči. Ti byli oporou učitelům a vyjádřili spokojenost s jejich prací. Zápis ve ŠK4 z roku 1995 říká:

V červnu proběhly na naší škole dost rušné třídní schůzky, na které se dostavil i zástupce obce p. Vilhelm. Přišel s řadou kritických připomínek k práci naší školy, s kterými veřejně vystoupil. Rodiče žáků však nepodpořili názor obce a vyjádřili uspokojení s tím, jak se na škole pracuje. Na tř. schůzky se dostavila i p. starostka, která nás informovala o stavebních pracích, které se plánují na prázdniny a o finanční situaci obce nedovolující více podporovat školní akce. Odezvou jí byla spontánní sbírka rodičů, při které se vybralo 3000,- Kč. Tyto peníze byly použity na zakoupení hraček, her a sportovního vybavení do školní družiny.

Zásluhou učitelů a s podporou rodičů škola pořádala různá divadla, výlety a od dubna roku 1990 i týdenní pobyt na škole v přírodě. Původní cílovou destinací bylo Srní na Šumavě, avšak od dubna roku 1993 škola začala jezdit do Krkonoš na horskou chatu Dvoračky. O rok

později škola uskutečnila první třídenní výlet do karlštejských lesů na mýtinu u myslivecké střelnice. Obě tyto akce se staly tradicí a škola je každoročně pořádá i v současnosti.

Učitelé se velmi zasloužili o modernizaci školy, a kromě modernizace školy se učitelé velmi přikláněli i k výuce jazyků. Ty byly vyučovány jen formou zájmových kroužků. Jednalo se o jazyk anglický a německý. V roce 1992 se učitelé snažili udržet výuku jazyků, avšak i přes velký zájem rodičů, nebylo škole umožněno pokračovat ve vzdělávacích kroužcích. Jak píše p. Janovská v ŠK4 „Během roku jsme se snažili získat alespoň externí lektory na výuku jazyků, ale ani to se nám nepodařilo“ (ŠK4, 1992/93). Škola se zúčastňovala také mnoha soutěží a některé i sama pořádala. Velkým úspěchem školy byla účast v anketě České televize v roce 2005, jejíž zadáním bylo zvolit osobnost, kterou považují žáci za největšího Čecha. Za karlštejské žáky to byl pochopitelně Karel IV. Dne 16. 6. 2005 proběhlo vyhlášení během přímého televizního vysílání, dle kterého zvítězil právě Karel IV. Díky tomuto vítězství škola obdržela šek na 200 000,- Kč od společnosti Tondach. Tento šek byl slavnostně předán před televizními kamerami v reportáži České televize. Za výhru paní ředitelka zakoupila do školy nový nábytek a lavice.

V roce 2002 postihly Českou republiku ničivé povodně. Školní budova těmito povodněmi nebyla přímo zasažena, avšak kvůli poničení budovy MŠ v Karlštejně se její provoz dočasně přesunul do školy základní. Budova MŠ byla kompletně zrekonstruována a poté se její provoz opět vrátil do budovy č. p. 218. Přesto byla MŠ přiřazena ke škole základní a od 1. 1. 2003 vznikl nový právní subjekt Základní a mateřská škola Karlštejn.

Kompletní rekonstrukce se pak dočkala i budova školy, a to v roce 2004. Ke škole obec nechala zřídit přístavek, kde vznikla nová místnost pro ředitelnu a sociální zařízení pro pedagogy. Vedle školy bylo v roce 2008 kompletně zrekonstruováno i školní hřiště, na které byl pořízen nový umělý povrch. Dále se kroniky o žádných úpravách nezmiňují až do šk. r. 2019/2020, kdy byla budova přiléhající ke škole obcí přiznána škole a vznikly zde nové prostory, které jsou využívány pro ŠD a keramickou dílnu.

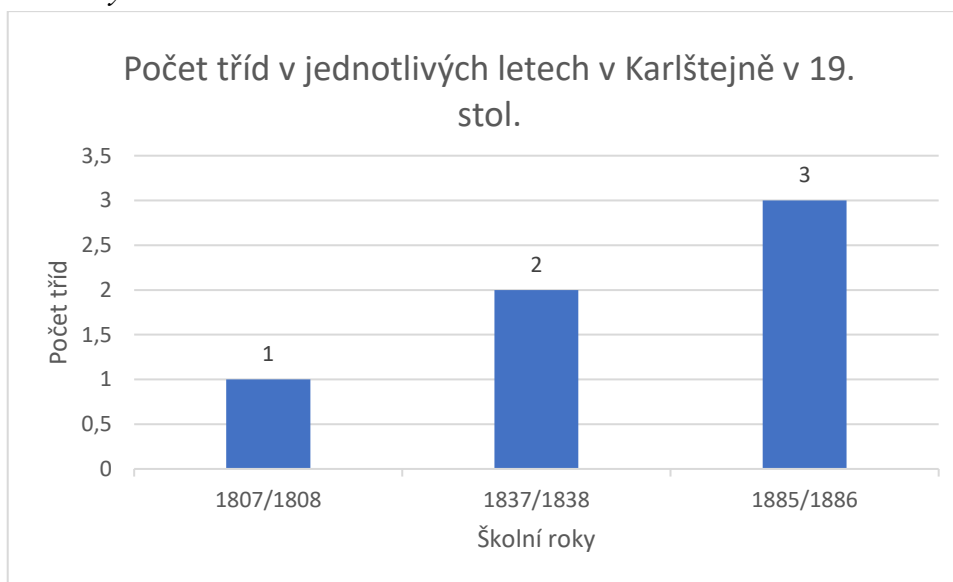
V současné je škole vedena jako trojtřídní s pěti ročníky. Působí zde 3 učitelky a 2 vychovatelky. Škola má partnerskou smlouvu s městem Řevnice, do jehož základní školy přestupují žáci, kteří ukončí 5. ročník.

6.2 Organizace školy v běhu času

Organizace výuky ve škole byla ovlivňována především počtem žáků, ale měnila se také dle dostupnosti učitelů a podučitelů. Vzhledem k velkému rozsahu práce a častým změnám v organizaci výuky autorka pro lepší přehlednost rozdělila sledování počtů ročníků a tříd do jednotlivých století. Každé století je zobrazeno grafem, kde je vymezeno, od jakého roku nastala změna v organizaci školy a jakou tato změna měla podobu. Dále pak autorka grafy blíže popisuje v textu pod nimi.

Graf 1

Organizace školy v 19. století

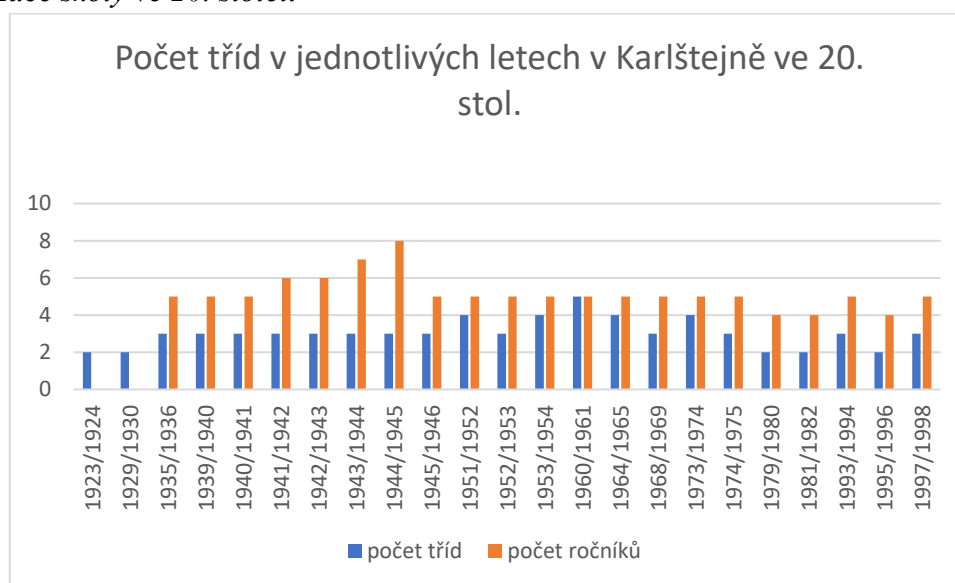

Graf vytvořený autorkou na základě záznamů ve školních výkazech a ŠK1

V prvním katalogu z roku 1807 byla škola pouze jednotřídní. Její sídlo bylo v budově s číslem popisným 30 v Budňanech. Další budova vzhledem k narůstajícímu počtu dětí byla otevřena 8. října 1837. Díky výstavbě nové školy mohla být otevřena druhá třída. Škola byla dvojtřídní až do roku 1885, kdy byla otevřena třída třetí. Pro třetí třídu byla v přízemí školy zřízena učebna z bytu mladšího učitele.

Graf 2

Organizace školy ve 20. století

Graf vytvořený autorkou na základě záznamů ve ŠK2, ŠK3 a ŠK4

V průběhu let byla organizace školní výuky několikrát obměněna. Škola zůstala trojtřídní, avšak vyučování se přizpůsobovalo počtu žáků. Běžnou praxí bylo, že žáci dostávali úlevy ze školní docházky. Když ale ve školním roce 1915/16 o úlevu ze školního vyučování nezažádal žádný žák bylo nutné zavést střídavé vyučování druhé a třetí třídy ob den. Dalším důvodem pro změnu v organizaci vyučování mohlo být nedostatečné vybavení k zajištění provozu školy. Ve školním roce 1916/17 byl příčinou střídavého vyučování nedostatek uhlí.

Velký vliv na organizaci vyučování v Budňanech měla první světová válka. Škola trpěla nedostatkem učitelů a z toho důvodu měla omezený provoz. 1. třída byla vyučována pravidelně, avšak 2. a 3. třída pouze polodenně. Polodenní vyučování však nevyhovovalo žákům, kteří dojížděli do školy z okolních obcí a od 1. dubna 1915 kvůli zlepšení docházky byly 2. a 3. třída vyučovány sice celodenně, ale střídavě. Učitel Alois Froněk byl v roce 1915 povolán do války. Po jeho odchodu se ve škole vyučovalo pouze v jedné třídě, a to až do konce první světové války v roce 1918.

Škola byla trojtřídní až do školního roku 1923/1924, kdy byla na návrh zemského výboru koncem listopadu 1923 zrušena třetí třída pro malý počet žáků. Počty žáků se však často měnily, a tak roce 1929 byla kvůli vyššímu počtu žáků v 1. třídě zřízena prozatímní

pobočka, která byla vždy zřízena na rok, ale každý další nový školní rok bylo povolení k jejímu provozu prodlouženo. Ve školním roce 1932/33 bylo kvůli vysokému počtu žáků žádáno o definitivní zřízení pobočky. To však bylo rozhodnutím zemské školní rady v Praze zamítnuto a třetí třída byla zřízena až 10. dubna roku 1935. Škola se tedy opět stala školou trojtřídní.

Ve školních kronikách budňanských chybí zápis ze školního roku 1939/1940. V zápisu je uvedeno ohledně organizace školy v následujícím školním roce takto:

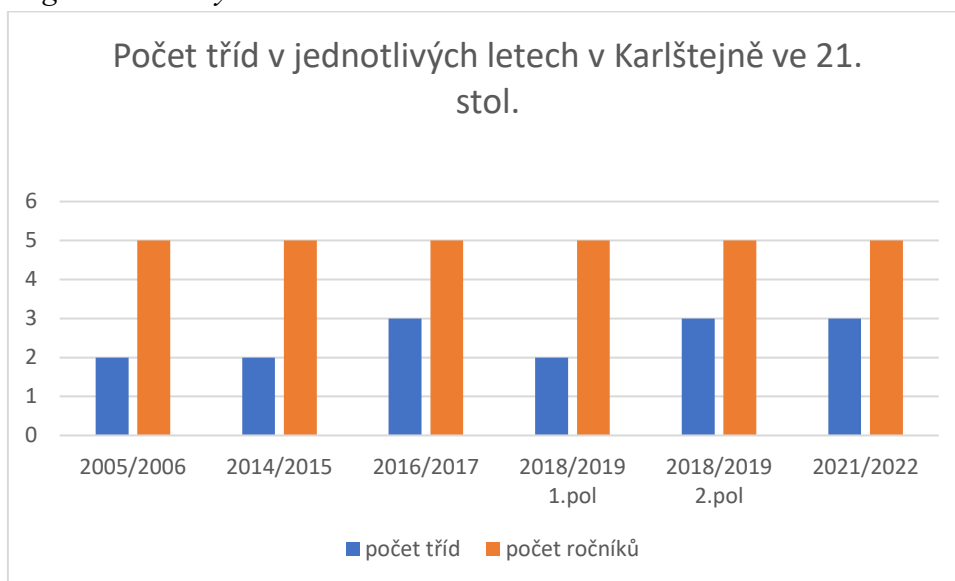
Výnosem ze dne 1. VIII. 1940, č. I.-1402 ai 1940 zřídila česká zemská školní rada pro Čechy v Praze na dobu škol. roku 1940-41 při II. třídě zdejší školy pobočku po zákonu nutnou a výnosem ze dne 9. VIII. 1940, č. I – 1586 ai 1940 při I. třídě pobočku po zákonu nutnou. Měla tedy škola jako loni 3 definitivní třídy postupné a 2 zatímní pobočky. Poněvadž pro 5 těchto tříd byly k dispozici pouze 3 učebny, vyučováno s výjimkou nejvyšší třídy polodenně (KR 3, s. 3).

Z toho vyplývá, že ve školním roce 1939/40 byla škola trojtřídní a ve školním roce 1940/41 byla rozšířena o dvě zatímní pobočky kvůli vysokému počtu žáků. Tyto pobočky se nacházely přímo v budově školy, která ale měla jen 3 učebny. Zavedlo se tedy střídavé vyučování. Avšak v následujícím školním roce již zatímní pobočky nebyly povoleny. Škola tak zůstala trojtřídní s pěti postupnými ročníky, přestože podle vládních nařízení ze 14. srpna 1941, všechny obecné školy od začátku školního roku 1941/42 mají mít osm ročníků. Aby bylo dodrženo nařízení, každým rokem se počet ročníků ve škole zvyšoval. Ve školní roce 1941/42 škola zůstává trojtřídní, avšak již se šesti ročníky. Stejně je to následující školní rok. Ve školním roce 1943/44 se počet ročníků zvyšuje na sedm, v roce 1944/45 na osm. Tak je tomu až do září roku 1945, kdy po konci druhé světové války má škola opět pouze 5 ročníků.

Z grafu 2 lze zjistit, že se v letech 1951-1961 počty tříd ve škole velmi často měnily. V roce 1961 byl vydán zákon, kterým byly zrušeny málotřídní školy. Jeho znění je více popsáno v kapitole DP 4. Znamenalo to, že se nesměly vyučovat dva ročníky v jednom prostoru. Každý ročník měl svou vlastní třídu. Škola se tak stala školou pětitřídní. Budova měla však pouze 4 učebny, a tak se ve druhém a třetím ročníku vyučovalo střídavě. I v následujících letech se počty tříd v návaznosti na klesající počty žáků měnily téměř každý rok. Přes malý počet žáků se ve škole v roce 1981/82 otevřelo jedno oddělení školní družiny. To zajišťovalo péči o žáky v době, kdy rodiče byli ještě v práci. Ve školním roce 1997/1998 počet žáků stoupl a škola se na delší čas stala trojtřídní s pěti ročníky.

Graf 3

Organizace školy ve 21. století

Graf vytvořený autorkou na základě záznamů ve ŠK5 a ŠK6

Po roce 1990 došlo k obnovení málotřídního školství. V grafu 3 lze vidět, že na počátku 21. století měla škola velmi málo žáků. Vyučovalo se pouze ve dvou učebnách. V tomto období škole hrozilo její uzavření. V roce 2014/15 byl velký zájem o zařazení do školní družiny, a tak škola musela zřídit druhé oddělení a od roku 2016/17 se opět začalo vyučovat ve třech učebnách. Na počátku roku 2018/2019 se škola potýkala s nedostatkem učitelů, a tak v prvním pololetí byla škola dvojtřídní s pěti ročníky a dvěma odděleními školní družiny a ve druhém pololetí, po nástupu nové pracovní síly měla škola opět tři třídy, pět ročníků, ale již pouze jedno oddělení školní družiny.

Počet žáků ve škole v posledních letech prudce stoupal. Od roku 2021/22 má škola opět dvě oddělení školní družiny. Ve školním roce 2023/2024 školu navštěvovalo školu 49 žáků rozdělených podle věku do 5 ročníků, vzdělávajících se ve třech třídách a navštěvujících dvě oddělení školní družiny.

7 Konkrétní specifika školy na základě školních kronik

7.1 Počty žáků

Statistiku školní docházky lze sledovat ze školních katalogů, které byly psány od roku 1807. Vzhledem k dodržení rozsahu práce se autorka rozhodla pro sledování počtu žáků v období od roku 1807 do roku 1887 využít tabulku, která je uvedena ve ŠK1. První školní kronika se začala psát v roce 1885, celá práce se tak zaměřuje na historii školy od tohoto roku. Dále autorka uvádí již počty žáků v každém školním roce až do současnosti. Z důvodu přehlednosti těchto údajů, autorka údaje rozdělila podle politické situace v naší zemi a zaznamenala je do 4 grafů. První období se zabývá školní statistikou v době Rakouska-Uherska, druhé od založení samostatného Československého státu do zrušení Protektorátu Čechy a Morava, třetí graf zaznamenává školní statistiku žáků v době Československa po druhé světové válce a čtvrtý graf je zaměřen na období po rozdělení Československa.

Údaje ohledně školní docházky žáků nejsou ve všech kronikách stejné a liší se nejen v průběhu let, ale také podle toho, kdo zápis do kroniky prováděl. Ve školních kronikách jsou až do šk. r. 1952/53 vedeny statistiky stavu žáků podle náboženského vyznání. Autorka proto v kapitole zmiňuje, jaké vyznání se v kronikách objevuje, nezaměřuje se však na konkrétní počty žáků daného náboženského vyznání.

Tabulka 2

Průměrný počet žáků každého desetiletí od roku 1807 do roku 1887

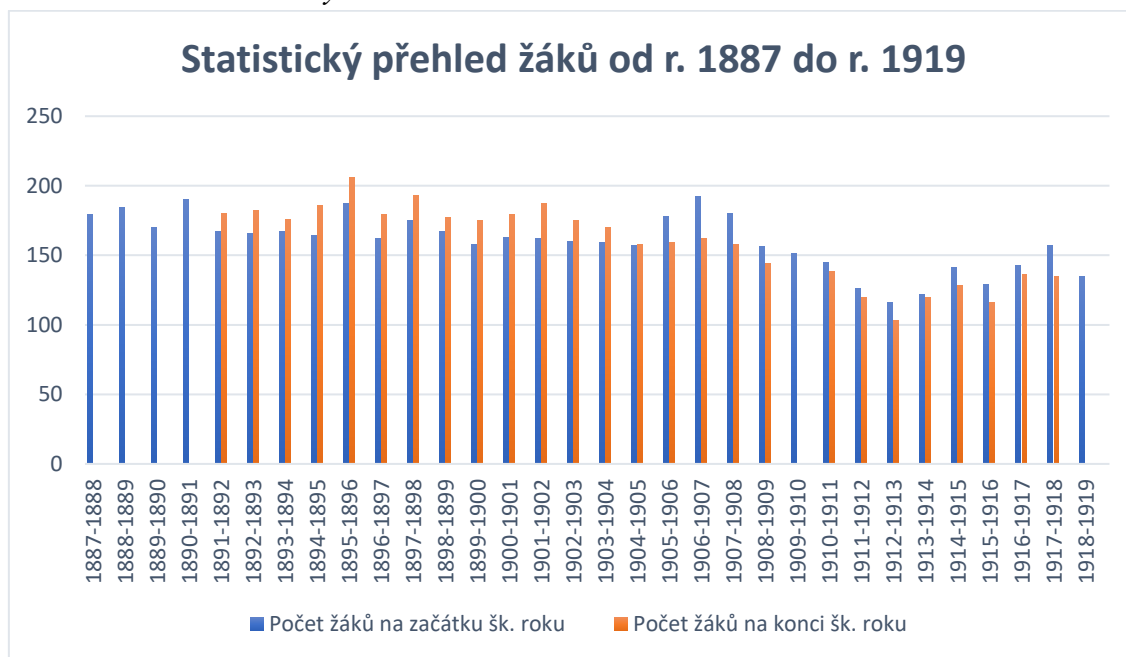
Desetiletí	od–do	průměrný počet žáků
I.	1807-1817	97
II.	1817-1827	153
III.	1827-1837	195
IV.	1837-1847	228
V.	1847-1857	217
VI.	1857-1867	230
VII.	1867-1877	188
VIII.	1877-1887	170

Zdroj: ŠK1, str. 7–8

V tabulce 1 můžeme sledovat průměrné počty žáků v desetiletích od roku 1807 do roku 1887. Školní budova byla v obci postavena až v roce 1837, do té doby se žáci vyučovali v jedné třídě v budově s číslem popisným 30. V tabulce lze sledovat, jak průměrné počty žáků postupně stoupaly, a že v období 1827–1837 byl jejich počet již tak velký, že nebylo možné je v jedné třídě vyučovat. Proto v roce 1837 byla vystavěna nová školní budova, ve které byla otevřena druhá třída.

Graf 4

Statistika školní docházky od šk. r. 1887/1888 do šk. r. 1918/1919

Graf vytvořený autorkou na základě záznamů ze ŠK1

Zápisy v ŠK1 od roku 1887 do roku 1919 uvádějí, jaký byl počet žáků na začátku a konci školního roku. Údaje o počtu žáků na konci školního roku však v některých záznamech chybí. Současně je v této kronice vedena statistika žáků podle jejich náboženského vyznání.

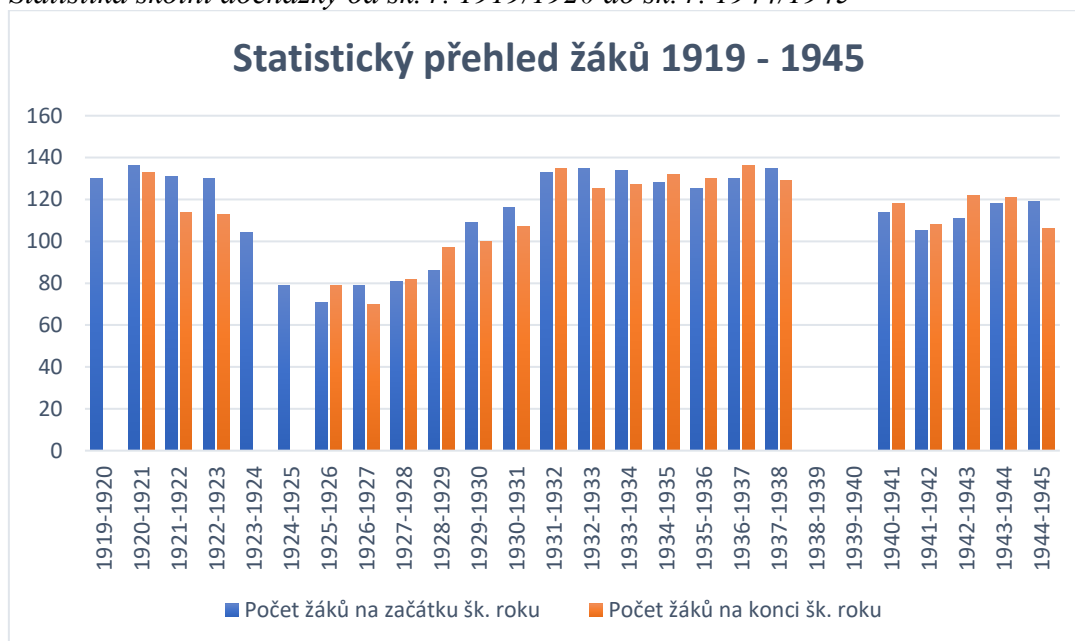
Žáci byli většinou katolického vyznání. Dále se v kronice objevují také israelité, evangelíci a lutheráni. Jejich počet byl však velmi nízký.

V grafu 4 můžeme vidět, že v dobách vlády císařsko-královské rodiny byly počty žáků ve třídách poměrně vysoké a měnily se i v průběhu školního roku. Ve vymezeném období nejvíce žáků navštěvovalo školu ve školním roce 1895/96. Jejich přesný počet na počátku roku byl 202 žáků a na jeho konci dokonce 221. Což je současně největší obsazenost

školy za celé sledované období od roku 1885 do současnosti. V té době byla výuka provozována v nové školní budově a byly otevřeny 3 třídy. Nejméně žáků pak školu navštěvovalo ve školním roce 1912/13, kdy jich na začátku roku bylo 116 a na konci pouhých 103 žáků.

Graf 5

Statistika školní docházky od šk. r. 1919/1920 do šk. r. 1944/1945

Graf vytvořený autorkou na základě záznamů ze ŠK2 a ŠK3

V ŠK2 jsou taktéž údaje zaměřeny na počet žáků na začátku a konci školního roku, ale počty žáků jsou již zapisovány po jednotlivých ročnících. Od roku 1929/30 pak jsou rozepsány i podle pohlaví. Také ŠK2 a ŠK3 vedou statistiku žáků podle náboženského vyznání. V ŠK3 jsou tyto záznamy vedeny až do šk. r. 1953/54.

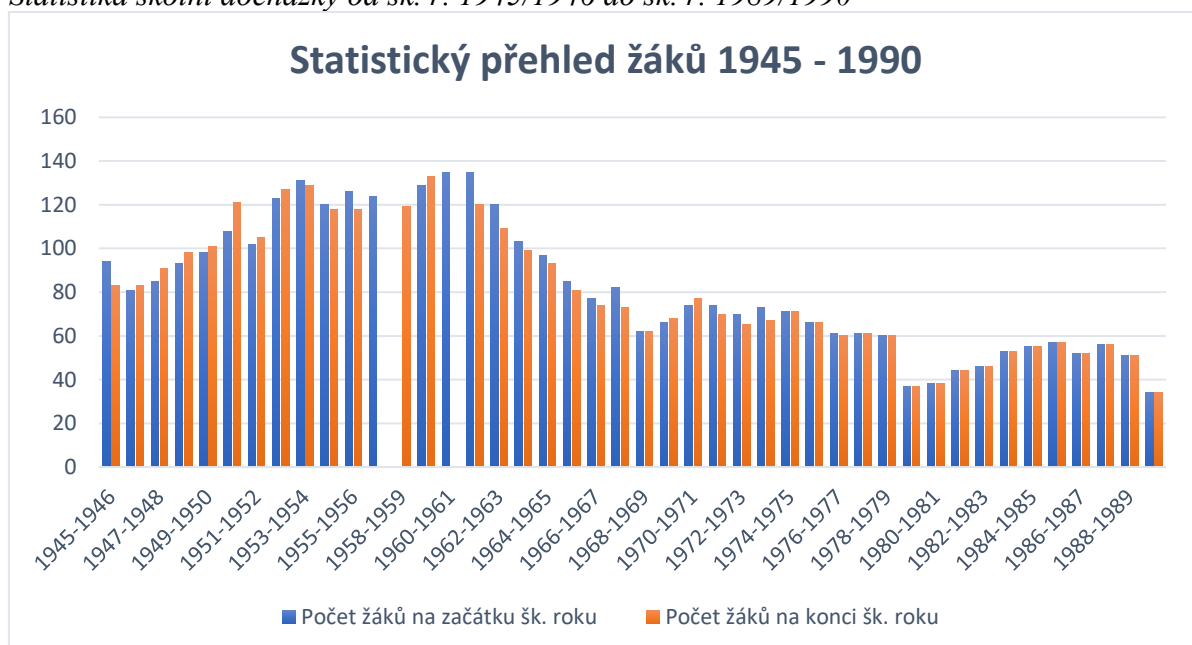
V tomto období bylo ve škole nejvíce žáků římsko-katolického vyznání. Dále pak českobratrského a československého. Objevuje se i malý počet israelitů a evangelíků. Současně již v této době byli někteří žáci bez náboženského vyznání.

Dne 28. října roku 1918 po rozpadu Rakouska-Uherska vznikl samostatný Československý stát. Graf 5 znázorňuje počty žáků ve škole od roku 1919 do roku 1945, kdy skončila druhá světová válka a po rozpadu Protektorátu Čechy a Morava se naše země opět stala Československým státem. I v tomto období byly počty žáků ve škole poměrně vysoké. V porovnání s předchozím obdobím ale jejich počet klesl. Nejvíce žáků navštěvovalo školu

těsně po vzniku Československa ve šk. r. 1920/21. Na počátku tohoto roku bylo žáků 136 a na jeho konci 133. Nejméně žáků v tomto období pak do školy chodilo ve šk. r. 1925/26. Jejich počet byl na počátku roku 71 a na konci 79 žáků. Můžeme tedy vidět, že jejich počet klesl během poměrně krátkého období téměř o polovinu. V následujících letech zase stoupl, ale žáků do školy již nechodilo více než 135. V kronice ve školním roce 1938/39 nejsou uvedeny počty žáků, kteří tento šk. r. navštěvovali školu. Zápis z roku 1939/40 zcela v kronice chybí.

Graf 6

Statistika školní docházky od šk. r. 1945/1946 do šk. r. 1989/1990

Graf vytvořený autorkou na základě záznamů ze ŠK3 a ŠK4

Jak již autorka, zmiňuje ve ŠK3 1953/54 je naposledy v kronice uvedena statistika žáků podle náboženského vyznání. Nadále kroniky již zaznamenávají pouze počet žáků na počátku a konci školního roku. Tyto záznamy jsou rozdělené po třídách a podle pohlaví.

V tomto období bylo ve škole nejvíce zastoupeno náboženství římsko-katolické. Dále pak československé a československé. Ostatní žáci byli bez vyznání.

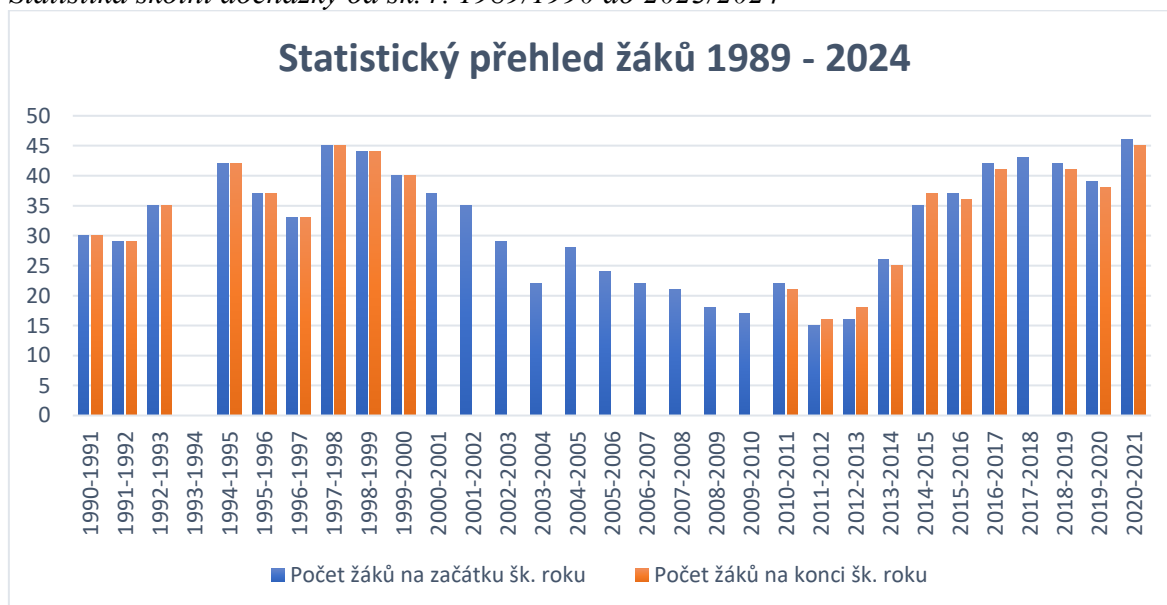
V tomto období došlo ke sloučení obcí Budňany a Poučnick, ke které patřily osada Klučice a Krupná. Až do roku 1957 však žáci Krupné spadali do školního obvodu Liteň. „Obec Krupná v docházce školní začleněna do školního obvodu obce Karlštejna, dosud docházely děti z Krupné do školy v Litni.“ (OK1, 1957, s. 136). To těmto žákům velmi

usnadnilo docházku do školy, jelikož z Krupné do Litně neexistovalo dopravní spojení a žáci museli do školy docházet pěšky skoro 4 kilometry.

V grafu 6 můžeme sledovat, jak postupně se zaváděním nových školských zákonů, popsanych v kapitole DP 2, klesal počet žáků ve škole. Ve školním roce 1960/61 a 1961/62 navštěvovalo školu 135 žáků. V následujících letech jejich počet každým rokem klesal. Nejnižší školní návštěvnost pak byla ve šk. r. 1989/90, kdy školu navštěvovalo pouhých 34 žáků. Současně si můžeme všimnout, že od druhé poloviny 20. století se již v průběhu školního roku počty žáků příliš neobměňovaly. Jejich počet byl na začátku i konci školního roku poměrně stálý.

Graf 7

Statistika školní docházky od šk. r. 1989/1990 do 2023/2024

Graf vytvořený autorkou na základě záznamů ze ŠK4, ŠK5 a ŠK6

V kronikách mapujících období 1990–2024 jsou uvedené již jen počty žáků na začátku školního roku a v některých letech i na konci školního roku. V grafu můžeme sledovat, že tyto rozdíly v obsazenosti jsou jen nepatrné. Nejvíce žáků ve vymezeném období školu navštěvuje v aktuálním školním roce, tedy ve školním roce 2023/2024. Na počátku tohoto roku školu navštěvovalo 59 žáků. V pololetí dva žáci přešli na jinou školu. Kolik žáků bude ve škole na konci školního roku je zatím neznámé. Nejméně žáků školu navštěvovalo ve školním roce 2009/10, kdy jich bylo pouhých 17.

7.2 Soupis ředitelů školy

Soupis ředitelů, kteří ve škole v Karlštejně působili předkládáme v tabulce číslo 3.

Tabulka 3

Soupis ředitelů primární školy v Karlštejně

Období	Ředitel	Délka
1807 – 1842	Ferdinand Bořický	
1843 – 1875	Ferdinand Bořický ml.	
1875 – 1881	František Studený	
1881 – 1882	Alois Čermák	
1882 – 1905	Leopold Straka	Na trvalý odpočinek odešel 31. 7. 2005, zemřel 27. 12. 2005
1905	Václav Dvořák	dočasný zástup
1905 – 1919	Karel Mejstřík	odešel 1. 4. 1919
1919	Milada Mládková	dočasný zástup
1919 – 1924	Josef Hladký	od 1. 4. 1924 dovolená, ve výslužbě od 1. 8. 1924
1924	Antonín Hašek	dočasný zástup
1924 – 1925	Josef Hyspecký	zatímní řídicí učitel
1925 – 1929	Václav Hochman	v r. 1929 přešel na post definitivního řídicího učitele ve Slivenci
1929 – 1939	Otto Tůma	31. 1. 1939 odchod do výslužby
1939 – 1952	Antonín Mrvík	31. 8. 1952 ze zdravotních důvodů odchod do výslužby
1952 – 1953	Josef Fišer	dočasný zástup
1953 – 1961	Josef Kubeš	odchod do důchodu
1961 – 1974	Božena Košařová	odchod do důchodu
1974 – 1975	Marie Vítkovská	
1975 – 1987	Zdena Štolzová	
1987 – 2001	Martin Mestek	2. 11. 2001 zemřel tragickou smrtí
2001 – současnost	Jiřina Janovská	

Tabulka vytvořená autorkou na základě záznamů ve školních kronikách

Z tabulky 3 je patrné, že ředitelů v tak malé obci bylo mnoho. Mnozí z nich působili na škole velkou část své profesní kariéry a někteří zde i svou kariéru ukončovali (např. L. Straka, K. Mejstřík, O. Tůma). Nejdéle na škole jako řídicí učitel působil Ferdinand Bořický, který školu spravoval úctyhodných 35 let. Je zřejmé, že pokračoval jeho syn a jejich

rodina spravovala školu více než 70 let. Nejkratší dobu jako řídící učitel na škole strávili Marie Vítkovská a Alois Čermák, kteří školu vedli pouhý 1 rok.

Mnozí řídící učitelé o školu pečovali nad rámec svých povinností a jejich práce byla veřejně oceněna. Autorka vybrala jen některé důkazy o jejich práci. Leopold Straka v roce 1889 získal vyznamenání za výborné vedení školy. V té době vedl školu sedmým rokem.

Podle snesení slavné císař. král. okres. škol. rady z dne 17. dubna 1889 opět vyznamenán byl pochvalným dekretem daným dne 5. května 1889. čís. 1750. o. š. r., za neúnavnou píli a horlivost' o dobro školy, osvědčenou znamenitě zlepšenou docházkou školní zdárným prospěchem ve třídě a povznesenou kázní mezi mládeží školní, jakož i za věrné plnění úředních povinností (ŠK1, s. 101).

Řídící učitel Josef Hladký ve školním roce 1923/24, kdy udeřily silné mrazy, na své vlastní náklady objednal uhlí, které místní školní rada odmítla platit.

V r. 1923 žádal říd. uč. okres. šk. výbor o zprostředkování. Okr. šk. výb. vybídl m. š. radu a ta odepsala, že uhlí platit nebude, poněvadž si je říd. uč. objednal pro svou potřebu. Okr. šk. výbor vybídl pak říd. uč., aby s m. š. r. se vyrovnal. Aby předešel sporům s ušetřil sobě zdraví, zaplatil říd. uč. uhlí sám (ŠK2, s. 47).

Ředitel Martin Mestek ve spolupráci s rodiči p. Efmertem a p. Kudrnou v roce 1991 dokonce natočili film, kde zdokumentovali práci karlštejské školy. Tento film škola již k dispozici nemá.

7.3 Náboženství vyučované ve škole

Za vlády Marie Terezie a jejího syna Josefa II. byla zavedena školská reforma, kterou byla zavedena vzdělávací povinnost pro děti od 6 do 12 let. Vznikly nové druhy školy: školy triviální, hlavní a normální.

Budňanská škola byla školou triviální a v prvním katalogu je vedena jako farní. Školy farní byly zřizovány při farách a náboženství bylo tedy nedílnou součástí vzdělávání. Žáci i učitelé se pravidelně účastnili bohoslužeb. Ty byly vykonávány pravidelně na začátku i konci školního roku, dále pak byly součástí veškerých významných událostí, které se staly jak ve škole, tak v obci nebo státu. Na konci každého školního roku žáci skládali zkoušky z katolického náboženství. „Zkouška z katolického náboženství na zdejší škole vykonána byla u přítomnosti veledůstoj. pána p. Jos. Převrátla, kníže. Areib. Vikáře z Tachlovic, dne 10. m. dubna 1899“ (ŠK1, s. 57). V roce 1918 došlo k osvobození Československa a ve školním roce 1919/20 byl školní rok poprvé zahájen bez povinné účasti na bohoslužbě.

Školní kroniky první řízenou výuku náboženství zmiňují ve školním roce 1922/23. Jednalo se o náboženství českobratrské. „Letos prvně počalo se vyučovati na škole zdejší náboženství českobratrské, a to 1 hod. týdně ve 2 odděleních“ (ŠK2, s. 44). O tom, zda se v následujících letech vyučovalo i jiné náboženství se kronika nezmiňuje. Můžeme zde ale na konci zápisu z každého školního roku najít statistiku žáků podle náboženského vyznání. Až ve školním roce 1930/31 je uveden zápis, že se ve škole vyučovalo náboženství československé, římskokatolické a českobratrské. U každého náboženství je uveden učitel, který jej vyučoval.

V době Protektorátu Čechy a Morava se ve školách vyučovalo náboženství, ale bylo velice ovlivněno nacistickou ideologií a propagandou. Cílem nacistů bylo odvrátit občany od křesťanské morálky. Prosazovaným náboženstvím bylo českomoravské, které vycházelo z křesťanských tradic, ale bylo upravené a ovlivněné ideologií nacistického režimu. Tato náboženská nauka byla povinná pro všechny žáky ve školách a měla sloužit k propagaci nacistické ideologie mezi mládeží. Záznamy v kronikách z roku 1939/40 chybí, ale ve školním roce je v ŠK3 uveden zápis „Náboženství českomoravskému vyučovala opět pom. učitelka náboženství Viktorie Hrudková z Berouna.“ (ŠK3, list 3). Z toho vychází, že náboženství českomoravské se v Budňanské škole začalo vyučovat ve školním roce 1939/40. I nadále probíhala výuka římskokatolického a českobratrského náboženství. Tak tomu bylo až do konce druhé světové války. Od školního roku 1945/46 je ve škole již opět namísto náboženství českomoravského vyučováno náboženství československé (ŠK3). Jeho učitel František Nejedl však na vyučování nedocházel, a tak se děti československého vyznání vyučovali společně s dětmi českobratrského vyznání (ŠK3).

V září roku 1946 vyučovala československé náboženství ve škole paní učitelka Růžková, která však musela školu opustit. Po jejím odchodu se již toto náboženství ve škole nevyučovalo (ŠK3). Nadále tedy do roku 1951/52 byla zachována jen výuka římskokatolického a českobratrského náboženství. V tomto školním roce dostali žáci opět možnost výuky náboženství československému, ale pouze na dva roky. Poté již se ve škole náboženství československé nevyučovalo nikdy.

Jak dříve bylo náboženství prosazováno, naopak v době komunistického režimu bylo potlačováno a podřízeno politické ideologii a cenzuře. Komunistické strany chtěli vliv církve

odstranit a nahradit je ateistickým názorem. Náboženská výchova byla omezována a kontrolována státem a náboženství bylo prezentováno jako zastaralý prvek společnosti. Tento fakt lze v kronikách sledovat v průběhu let, kdy se zmínky o náboženské výuce postupně vytrácejí až se vytratí úplně.

Na žádost rodičů žáků křesťanského vyznání byla výuka náboženství ve škole opět obnovena v roce 2001 a trvala až do roku 2008. Od té doby již výuka náboženství ve škole neprobíhala a ani v současnosti neprobíhá.

7.4 Významné dny školy, školní oslavy

Málotřídní školy jsou vzdělávací instituce venkovského typu a patří zde k významným sociálním institucím (Trnková et al., 2010). Právě u venkovských škol se očekává úzká spolupráce s obcí, ve které se škola nachází. „V minulosti se od malotřídních škol očekávalo nejen to, že se budou věnovat sociálnímu vzdělávání a výchově dětí, ale také, že svou činností přispějí k rozvoji své obce“ (Trnková & Knotková & Chaloupková, 2010, s. 125). Škola v Karlštejně, dříve v Budňanech, v minulosti s obcí úzce spolupracovala a je tomu tak do současnosti. Jejich spolupráci dokládají jak kroniky školní, tak kroniky obecní.

Již ze zápisů v ŠK1 je zřejmé, že ve škole pravidelně probíhaly oslavy významných událostí a dnů, které se týkaly buď samotné školy, našeho státu nebo významných osobností naší kultury. Můžeme se zde dočíst o oslavách týkajících se představitelů státu, nejprve členů císařské rodiny, později prezidentů a jejich chotí. Dále pak o oslavách významných dnů, které měly důležitý dopad pro naši zemi. Mezi slavnostní události školy patřilo zahájení a ukončení školního roku nebo výročí výstavby školní budovy.

Způsob oslav významných dnů, které škola slavila se mění podle doby, kdy tyto oslavy probíhaly. Jinak bylo slaveno v dobách vlády císařské rodiny a v dobách po vzniku republiky. Mnoho oslav probíhalo oslavami veřejnými, které pořádala buď obec sama, nebo různé spolky, které se v obci nacházely. Jelikož mnoho žáků nebo jejich rodičů bylo členy těchto spolků, zúčastňovali se těchto oslav žáci i učitelský sbor, ne však vždy pod záštitou školy.

Kroniky uvádějí mnohé události, které byly oslavovány. Kvůli dodržení rozsahu práce ale není možné vypsát všechny, proto autorka vybrala ty nejvýznamnější.

1. Oslavy spojené s habsburskou monarchií

První zápis v kronice je z roku 1887, tedy z konce devatenáctého století. V té době vládla českým zemím habsburská monarchie v čele s císařem Františkem Josefem I., jehož chotí byla Alžběta Bavorská, později pak Karel I. s manželkou Zitou. Žáci si pravidelně připomínali jejich jmeniny i narozeniny, a to i po jejich smrti. S císařskou rodinou prožívali jak radostné, tak smutné chvíle jako bylo úmrtí některého z členů rodiny. Tyto oslavy byly vždy spojeny s bohoslužbami.

Oslavy jmenin a narozenin členů císařské rodiny

Součástí každé takové slavnosti byla bohoslužba, které se účastnili občané obce, žáci i učitelský sbor. Tyto bohoslužby byly zakončené zpěvem rakouské hymny. Oslavy se v průběhu let měnily jen v malých detailech. Výraznější oslavy narozenin císaře Františka Josefa I., proběhly v den jeho sedmdesátých narozenin 18. srpna 1900. V předvečer slavností byly vyzdobeny domy v obci v říšských a zemských barvách a obcí v doprovodu hudby prošel lampionový průvod. V ranních hodinách dne narozenin císaře proběhla v kostele sv. Palmacia bohoslužba, které se účastnili občané obce, učitelé i žáci místní školy. Po bohoslužbě se odebrali žáci a učitelé školy do třetí třídy, kde k žákům promluvil ředitel školy o životě Františka Josefa I., připomněl jim nejdůležitější události jeho panování a zásluhy, kterými pozvedl české školství. Slavnost byla ukončena zpěvem české i rakouské národní hymny. „Sbor učitelský školy zdejší pořádal pak dodatečně dne 4. října 1900 oslavu sedmdesátých narozenin Jeho Apoštolského Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.“ (ŠK1, s. 62). Pamětní kniha obce Budňan obdobné obecní oslavy dokládá i v roce 1916: „Slavnostní schůzi starosta ukončuje, načež veškeré shromáždění odebírá se v průvodu do kostela sv. Pamlacia v Budňanech ku slavnostním služeb Božích. Zasedací síň byla slavnostně vyzdobena a na čtených budovách vlajou prapory v barvách zemských a říšských.“ (Pamětní kniha obce Budňan, 1916, list 17).

Oslava doby panování císaře Františka Josefa I.

Významná výročí vlády císaře a krále Františka Josefa I. si žáci připomínali spolu s veřejností. Čtyřicetileté panování císaře občané obce oslavili ve dnech 8. a 9. září 1888 vyzdobením domů prapory, lampionovým průvodem, který byl zahájen střelbou z hmoždířů a za doprovodu hudby došel až na nádvoří hradu Karlštejna, kde byla zahrána národní hymna. Průvod se dále odebral k letohrádku Antonína Šulce, který pronesl slavnostní řeč. Druhý den ráno hudební budíček a střelba z hmoždířů zahájily průvod z náměstí do chrámu sv. Mikuláše na Karlštejně, kde proběhla bohoslužba zakončená rakouskou a českou hymnou. Obdobně proběhly oslavy padesátiletého panování císaře a krále Františka Josefa I. dne 2. prosince 1898. K oslavám šedesátiletého panování císaře proběhla stromková slavnost, při níž byly vysazeny jubilejní stromky.

Úmrtí v císařské rodině

Dne 30. ledna 1889 učitelé žákům oznámili smutnou zprávu o úmrtí korunního prince Rudolfa, jediného syna Františka Josefa I. Na všech předních budovách obce byly vyvěšeny smuteční prapory. „... a dne 5. února 1889, v den pohřbu Jeho cís. král. Výsosti, nebylo na škole vyučováno. Dnes 6. února 1889 pak v chrámu Páně sv. Palmace slouženo za zvěčnělého zpívané requiem od Dobrovského.“ (ŠK1, s. 32). Této bohoslužby účastnili se jak žáci, tak učitelé školy.

Na začátku školního roku 1898/99 zasáhla národ smutná zpráva o úmrtí císařovny a královny Alžběty rakouské, která byla v Ženevě dne 10. září zavražděna. „Správce školy oznámil žactvu truchlivou zprávu o úmrtí naší milované císařovny, té šlechetné paní, která jen dobré činila!“ (ŠK1, s. 54). V den pohřbu se v kostele sv. Palmacia i na hradě Karlštejně rozezněly zvony a proběhla bohoslužba.

Dne 21. listopadu 1916 zemřel císař a král František Josef I. „Jím odešel ze života panovník, jehož myšlení a péče výhradně byly zasvěceny jen blahu svěřených mu národů. Zemřel velitel, příznivec a ochránce všech oborů lidské práce, lidského vědění a umění.“ (ŠK1, s. 120). Ve dnech 28. a 30. listopadu proběhly za účasti žáků a učitelského sboru zádušní mše a 2. prosince ve škole k žákům promluvil o smutné události řídící učitel. Na škole vlál smuteční prapor až do 7. prosince toho roku. Po jeho smrti se ujal vlády císař Karel I. Jeho nástup na trůn byl žákům oznámen a vysvětlen.

2. Návštěvy hradu Karlštejna

Dominantou obce je historický hrad Karlštejn, který svou historií a krásou láká mnoho návštěvníků, a to nejen z řad běžných občanů, ale i z řad významných osobností naší historie.

Návštěva Karla Ludvíka, bratra Františka Josefa I.

V neděli 17. května roku 1891 navštívil hrad Karlštejn Karel Ludvík. Důvodem jeho návštěvy bylo shlednutí oprav na hradě, které byly provedeny na náklady státu. „Za tou příčinou vyjel v neděli před 3. hod. odpol. z pěkně ozdobeného nádraží smíchovského zvláštní dvorní vlak do stanice Karlštejna, která byla taktéž pěkně ozdobena, kdežto z vysoké věže hradu samého a domů obyvatelstva budňanského mohutné prapory v císařských a zemských barvách vlály.“ (ŠK1, s. 36). Na nádraží jej přivítali členové okresního i obecního zastupitelstva, učitelský sbor i se svými žáky. Po uvítání arciknížete okresním i obecním starostou žákyně druhé třídy předala arciknížeti květinu. Poté se celá družina přesunula směrem k hradu, kde splnil Karel Ludvík účel své návštěvy.

Návštěva císaře Františka Josefa I.

Svou návštěvou poctil hrad Karlštejn i sám císař František Josef I. Tato mimořádná událost se stala dne 16. června roku 1901 a účastnilo se jí celé širé okolí. Obec byla vyzdobena v říšských a zemských barvách, u mostu byla postavena symbolická brána a na nádraží na příjezd jeho výsosti čekalo mnoho lidí. „Před 3. hod. oznamovaly výstřely z hmoždířů na Plešivci, že dvorní vlak s panovníkem vjíždí do nádraží. Hudba jednoty čes. střelců z Berouna hrála rak. hymnu, za níž vlak stanul v nádraží o 3. hod. odpol.“ (ŠK1, s. 65). Této slávy se účastnili jak učitelé, tak žáci zdejší školy.

3. Významné dny spojené s prezidenty republiky

Oslavy narozenin T. G. Masaryka

První narozeniny prezidenta Masaryka, které jsou v kronice zaznamenány, proběhly veřejně, společně s žáky. „70leté výročí naroz. Prezidenta a zakladatele 4sl. republiky

oslaveny byly 7./3. 20 žactvem na společné schůzi s občanstvem“ (ŠK2, s. 28). Na této schůzi promluvil učitel zdejší školy p. Habětín o životě pana prezidenta a jeho významu pro naši republiku. Následovaly recitace a zpěv žáků a celá slavnost byla ukončena zpěvem národní hymny. V následujících letech oslavy narozenin prezidenta probíhaly na úrovni školní i veřejné. Školní slavnosti probíhaly většinou velmi podobně. Ve vyzdobených třídách učitelé nebo ředitel promluvili k žákům o významu dne, Masarykově životě a jeho zásluhách, žáci zpívali písně či recitovali básně a slavnost byla zakončena státní hymnou. Žáci a učitelé se pak účastnili i veřejných oslav. Jejich součástí bývala promluva řídícího učitele a vystoupení žáků. V ŠK2 je možné se s programem těchto oslav seznámit. Autorka jeden takový program přikládá jako přílohu B6. K 85. narozeninám prezidenta byly raženy medaile. „Pro žáky zdejší školy a pro uč. sbor byly objednány 2 medaile stříbrné a Kč 20,- a 21 bronzové a Kč 4.60.“ (ŠK2, s. 240). Výjimkou oslav byl školní rok 1928/29, kdy oslavy nemohly být konány z důvodu uzavření školy kvůli silným mrazům a nemocem.

Úmrtí T. G. Masaryka

„Tisk i rozhlas přinesly 14. září nejsmutnější zprávu: „President Osvoboditel T. G. Masaryk zemřel dnes o 3. hodině 29. minutě ráno na zámku v Lánech.““ (ŠK2, s. 269). Tato událost z roku 1937 velmi zasáhla celý československý národ. Toho dne se žáci a učitelé budňanské školy shromáždili v jedné třídě, kde si společně vyslechli zprávy z rozhlasu. Řídící učitel Oto Tůma pronesl pietní proslov, připomenul přínos T. G. Masaryka naší republice. Celá smuteční sešlost byla zakončena státní hymnou a na škole visel prapor, do dne pohřbu. Oficiální smuteční slavnost pak proběhla dne 17. září. „Před budovou školní vlál smuteční prapor, obraz prezidenta Osvoboditele ve třídách byly zahaleny smuteční látkou a ozdobeny břečťanem a vlajkami.“ (ŠK2, s. 270). Žáci se opět sešli v jedné třídě a vyslechli z rozhlasu smuteční řeč ministra školství. Poté byla slavnost zakončena státní hymnou. Úmrtí prezidenta Masaryka si ve škole žáci i občané obce připomínali i v následujících letech. „V pátek 7. března 1947 vzpomněli třídní učitelé ve škole 97. narozenin prezidenta Osvoboditele T. G. Masaryka.“ (ŠK3, list 33).

Narozeniny Edvarda Beneše

Edvard Beneš se stal hlavou Československa v roce 1935. Jeho první narozeniny v roli prezidenta ve škole oslavili dne 28. května 1936. „Na školní budově byl vztyčen prapor ve stát. barvách, třídy byly jednoduše, účelně vyzdobeny.“ (ŠK2, s. 246). Učitelé promluvili k žákům o životě a práci pana prezidenta a žáci přednesli básně. Slavnost byla zakončena doslovem učitelů a zpěvem státní hymny. Obdobně byly oslavovány i jeho další narozeniny až do začátku druhé světové války, kdy se z Československa stal Protektorát Čechy a Morava a E. Beneš byl nucen odejít do exilu. Po jejím skončení v roce 1945 se vrátil a opět se s velkou slávou stal prezidentem Československa. Od té doby byly jeho narozeniny opět pravidelně oslavovány jak ve školním prostředí, tak veřejně proslovem, recitacemi, zpěvem a zakončovány zpěvem hymnou československou a v té době již i sovětskou.

Narozeniny Adolfa Hitlera

V sobotu 19. dubna 1941 proběhla ve škole oslava narozenin vůdce a říšského kancléře Adolfa Hitlera, tato oslava byla nařízením ministerstva školství omezena pouze na přečtení předepsaného proslovu. Jeho narozeniny slavily se i v následujících letech. O těchto oslavách se kroniky rozepisují jen velmi málo. Zmiňují pouze, že vyslechnuto bylo ve školním rozhlasu slavnostní vysílání, ale zvláštní oslavy se ve škole nekonaly (ŠK2).

Narozeniny Emila Háchy

V době druhé světové války byl prezidentem Protektorátu Čechy a Morava Emil Hácha, jehož narozeniny byly ve škole též připomínány a slaveny. Oslavy nebyly tak velkolepé, jako tomu bylo u jiných prezidentů. Omezovaly se na proslovy učitelů a vyvěšení říšské a protektorátní vlajky na škole.

Narozeniny Klementa Gottwalda

Jeho první narozeniny v roli prezidenta byly oslaveny ve školním roce 1948/49 opět jak školní slavností, tak i veřejnou. Při školních slavnostech byl žákům přednesen proslov o

životě K. Gottwalda, poslechli si rozhlasové vysílání a celá slavnost byla zakončena hymnami. Veřejná oslava byla obohacena o divadelní vystoupení, které pořádala TJ Sokol v místní sokolovně, kterého se účastnili žáci i učitelé školy. Později byly oslavy omezeny na proslov učitelů k žákům, zpěv hymen, nebo se kroniky o žádných větších oslavách nezmiňují. Pouze v roce 1949 „53. narozenin prezidenta republiky Klementa Gottwalda vzpomněli ve středu 23. listopadu 1949 třídní učitelé ve svých třídách. Zvláštní oslavy nebyly na přání pana prezidenta konány.“ (ŠK3, list 49).

Oslavy narozenin nebo vzpomínky na významné osobnosti naší historie byly nedílnou součástí vzdělávání. Kromě již uvedených osobností si ve škole připomínali také narozeniny dalších prezidentů naší republiky a významné dny týkající se J. Stalina nebo V. I. Lenina. Všechny tyto oslavy probíhaly obdobně, a to proslovem učitelů, poslechem rozhlasového vysílání (bylo-li vysíláno), recitacemi básní a zpěvem sovětské a československé hymny. Ve škole si také připomínali výročí smrti různých spisovatelů. Jak tyto oslavy probíhaly kroniky více nerozepisují, proto je autorka v práci jen zmiňuje.

4. Oslavy spojené s republikou

„Tímto dnem stáváme se nezávislým, samostatným státem po třistaleté porobě, která počala porážkou vojska českého na Bílé Hoře dne 8. listopadu 1620. Požehnaný, radostný, šťastný den 28. říjen 1918.“ (ŠK2, s. 10). Tímto dnem vznikl samostatný Československý stát.

Vznik samostatného československého státu

Jak ve škole probíhal samotný den 28. říjen 1918 kronika neuvádí. Každoročně však v obci probíhaly velkolepé oslavy spojené se vznikem Československa. Tyto oslavy probíhaly jak ve školním prostředí, tak veřejně. Obou oslav se účastnili žáci školy i učitelský sbor. Zpočátku probíhaly oslavy jako oslavy prezidentů, tedy proslovem, recitacemi, zpěvem písní, zpěvem státní hymny a večerní obecní slavností s vystoupením žáků. Od roku 1926 do 1939 bylo veřejně slaveno průvodem, který z místního sokolského cvičiště za doprovodu hudby došel k nádraží. Cestou zpět se průvod zastavil u památníku padlých, který je v obci postaven jako upomínka obětí první světové války, kde měl k občanům proslov řídící učitel

o významu dne a k pomníku byl položen věnec. Na cvičišti si pak žáci místní školy recitovali básně a občané si společně zaspívali státní a sovětskou hymnu. Účast na těchto oslavách byla hojná. Kronika druhá ve školním roce 1930/31 uvádí: „K slavnosti se shromáždilo na 450 osob, v průvodu nesli žáci vlajky a praporky, domy byly nazdobeny ve státních barvách.“ (ŠK2, s. 104). V roce 1931 však byla oslava školní i veřejná omezena z důvodu epidemie záškrtu. Po druhé světové válce už slavnosti v průvodu neprobíhaly a slavilo se veřejným divadelním vystoupením v místní sokolovně.

Dne 28. října 2018 naše republika slavila 100 let svého vzniku. Slavil celý národ a ani karlštejnská škola nezůstala pozadu. Dopoledne toho dne se obecní zastupitelstvo, občané i žáci s učitelským sborem sešli před obecním úřadem, kde po projevu pana starosty společně zasadili „Lípu republiky“. Děti sborově zaspívali píseň „Ach synku, synku“ a společně se všichni průvodem vydali k pomníku padlých, kde byla vztyčena státní vlajka. V podvečerních hodinách žáci vystoupili v místní sokolovně. Diváci se díky nim ocitli u samotného vzniku republiky, v období Protektorátu Čechy a Morava, připomněli si Sametovou revoluci. „Středem podia se stala mapa Československé republiky, která se, jak léta plynula, postupně měnila.“ (ŠK6, 2018/19). V programu nebylo zapomenuto ani na významné osobnosti naší historie. Vystoupení bylo zakončeno zpěvem státní hymny, kterou hudbou na housle doprovodila žákyně Rozálie Mihalíková.

5. Oslavy Karla IV.

Zakladatelem hradu Karlštejna, který je dominantou obce, byl císař Karel IV., proto v roce 2016 proběhly ve škole oslavy výročí 700 let jeho narození. Škola tuto událost oslavila půlročním projektem, kdy žáci školy byli rozděleni do tří družstev. V těchto týmech po dobu půl roku plnili různé úkoly spojené se 14. stoletím, tedy dobou, kdy Karel IV. žil. Navštěvovali různé výstavy a besedy, kde se s jeho životem blíže seznámili. Celá škola byla vyzdobena taktéž v duchu 14. století.

6. Významná výročí školy, slavnostní dny ve škole

Zahájení a ukončení školního roku

Zahajování a ukončování školního roku bylo a stále je pro školu velkou událostí, přesto se kroniky o jejich konkrétním průběhu zmiňují jen velmi letmo.

V době vlády habsburské monarchie bylo zahajování i ukončování školního roku spojené s bohoslužbami. Školní rok začínal v polovině září v místním kostele sv. Palmacia. Účastnili se ho nejen žáci a učitelé místní školy, ale i členové okresní a místní školní rady. „Dne 17. září 1917 počíná školní rok slavnými službami Božími, po nichž zapěny veškerý 4 sloky Rakouské národní hymny.“ (ŠK2, s. 1). Dobu zakončení školního roku kronika první zmiňuje až od školního roku 1891/92, kdy byl školní rok ukončen dne 15. července 1892. Dále pak byl pravidelně zakončován v polovině července. I zakončení bylo spojeno s náboženskou slavností.

Školní rok 1919/20 měl být poprvé zahájen již 1. září „Původně měl být 1./9. t. r., ale žně zpožděny o 4 neděle – rolníci vymohli u vlády odklad“ (ŠK2, s. 24), proto byl zahájen až 16. září, v tomto roce však již byla účast na bohoslužbě dobrovolná. Toho školního roku také prvně proběhlo jeho zakončení na konci června (30. června 1920) školní slavností a vzpomínkou na Mistra Jana Husa. Krátkou přednášku žákům přednesl místní učitel Habětín (ŠK2). Od toho času byl školní rok vždy zahajován na začátku září a ukončován na konci června.

Bližší záznamy ohledně průběhu zahajování školní roku se můžeme dočíst v ŠK3 až ve školním roce 1949/50. V tento rok kronika prvně uvádí, že „Školní rok 1949/1950 zahájen slavnostně školním rozhlasem ve čtvrtek 1. září 1949. Hned na začátku vzpomenuto výročí slovenského národního povstání“ (ŠK3, list 49). Do té doby kronika uvádí pouze datum zahájení školního roku a že byl zahájen pravidelným vyučováním (ŠK2). Od roku 1949 však každoročně zahájení probíhalo školním rozhlasem. „Školní rok 1950-51 zahájen slavnostně v pátek 1. září 1950. Děti jsoucí do školy byly na ulici vítány místním rozhlasem učitelkou Jiřinou Pochovou a pochody z gramofonových desek“ (ŠK3, list 53). Dále pak ve škole byla vysílána hudba, proslov měl ředitel školy a žáci si vyslechli rozhlasový projev ministra

školství (ŠK3). Takto byly děti vítány do nového školního roku až do roku 1954/56, kdy uvítání proběhlo již jen proslovem učitelů k dětem za přítomnosti rodičů. V roce 1960 byly po slavnosti žákům ještě rozdány učební a školní pomůcky (ŠK3). Obdobným způsobem probíhalo zahajování školního roku až do roku 1972, kdy již žáky ve škole přivítal ředitel školy a zástupci obce. „Ředitelka školy ve svém projevu kromě jiného přivítala všechny žáky a vyučující, zvláště přivítala žáky jdoucí prvním rokem do školy. Potom promluvil tajemník MNV p. F. Marhoul.“ (ŠK3, list 121).

Ani o zakončování školního roku se kroniky příliš nerozepisují. Jak je již zmíněno, od roku 1920 rok byl slavnostně zakončován koncem měsíce června. Tato zakončení probíhala závěrečnou slavností, předáním vysvědčení, poučení žáků o bezpečnosti o prázdninách, životě a významu Mistra J. Husa a zpěvem hymen. Od roku 1957 byly slavnostnímu zakončení přítomni i rodiče a zástupci MNV (ŠK3).

Dále již žádná významná zakončení školních roků kroniky neuvádí.

Výročí spojená s výstavbou školní budovy

Školní budova byla slavnostně otevřena dne 8. října 1837. Dne 16. května roku 1937 místní školní rada a učitelský sbor uspořádaly velkolepou oslavu stého výročí školní budovy v Budňanech. Tato slavnost proběhla na letním sokolském cvičišti, kde hosty uvítal starosta obce. Byla vztyčena státní vlajka a zazněla státní hymna. Bylo promluveno k historii školy a její žáci přednesly nacvičené básně. Promluvil i místní školní inspektor. Ve škole byla uspořádána výstavka školy, kde hosté mohli zhlédnout fotografie školy a výrobky místních žáků. V odpoledních hodinách pak žáci se hráli divadelní představení (ŠK2). Náhled na pozvánku na tuto akci autorka přikládá k práci jako přílohu B7.

Další velkolepou oslavu k výročí školní budovy uspořádala škola v roce 2017, kdy budova slavila 180 let jejího založení. Tyto slavnosti se konaly celý víkend ve dnech 6. – 8. října 2017. Celá škola byla slavnostně vyzdobena a otevřela se veřejnosti. Zde si hosté mohli prohlédnout fotografie z historie školy. „Berounský archiv nám dovolil vystavit staré školní kroniky, třídnice, výkazy a například i „KNIHY HANBY A CTI“ (ŠK6, 2017/18). Žáci spolu s učitelským sborem nacvičili školní akademii v místní sokolovně, kde diváci

v hodinovém představení mohli shlédnout průřez dějinnými událostmi od roku 1837 do současnosti (ŠK6). Představení mělo velký úspěch a bylo zakončeno potleskem ve stoje. Ukázka návštěvní knihy z tohoto dne je uvedena jako příloha B6.

7.5 Zdravotní stav žáků

Ze školních kronik je možné získat data o zdravotním stavu žáků a jeho vlivu na školní docházku. Objevují se zde zejména záznamy o různých epidemiích, které žáky sužovaly a v jejich důsledku se školní docházka zhoršila. V důsledku některých epidemií došlo i k přerušení školní výuky. Uvedená onemocnění byla pro danou dobu a věkovou kategorii žáků typická. Jejich četnost se v důsledku zlepšování zdravotní péče a hygienických podmínek ve škole postupně zlepšovala až některé nemoci dokonce vymizely.

Ve školním roce 1887/88 vypukla ve škole epidemie spalniček v jejímž důsledku musela být výuka po dobu 30. června – 15. července přerušena. Přerušení výuky proběhlo i v roce 1890, kdy od 7. do 18. ledna musela být škola uzavřena z důvodu epidemie chřipky a záškrtu, které se mezi školními dětmi hojně rozšířily. V následujících letech žáky žádné závažnější onemocnění nepostihlo až do roku 1895. V listopadu a prosinci 1895 a v lednu a únoru 1896 mnoho žáků onemocnělo planými neštovicemi a střevním tyfem. Škola nebyla uzavřena, ale velmi utrpěla školní docházka. Od 24. října 1898 do 8. března 1899 mnoho žáků onemocnělo záškrtem, spalničkami a spálou. Následkem těchto nemocí sedm žáků školy zemřelo. Vyučování však přerušeno nebylo. V roce 1901 mnoho žáků onemocnělo příušnicemi a vlivem této nemoci velmi utrpěla školní docházka. Vyučování bylo přerušeno však až od 10. února do 10. března 1902 z důvodu onemocnění spalničkami, a to nejen mezi školními dětmi, ale i mezi dětmi, které zatím nemusely plnit povinnou školní docházku.

Zameškané vyučování uzavřením školy za příčinou nakažlivé této nemoci povstalé bylo nahraditi ode dne 3. měs. dubna 1902 do dne 26. měs. června 1902 celodenním vyučováním každého všedního čtvrtku dle nařízení slavné cis. král. Okresní školní rady ze dne 25. měs. února 1902.“ (ŠK1, s. 72).

Od konce listopadu do poloviny prosince roku 1903 mnoho dítek onemocnělo záškrtem. Vlivem tohoto onemocnění dvě školní děti zemřely. Dále v témže školním roce žáky sužoval od května do června 1904 dusivý kašel. Tím mnoho žáků onemocnělo i v následujícím školním roce od začátku září do konce října. Toto onemocnění velmi ovlivnilo školní docházku. I ve školním roce 1909/10 žáky sužoval nejen dusivý kašel, ale i onemocnění

černým kašlem. V únoru roku 1915 až do konce školního roku se velmi silně rozšířily mezi dětmi spalničky. „Nemoc dosáhla takového rozšíření, že na ní dne 31. března 1915 bylo ve škole přítomno v první třídě jen 9 dětí z povinných 56, 47 jich bylo nemocno“. (ŠK1, s. 98). Dokonce kronika v roce 1915 uvádí, že aby se zamezilo šíření nemocí, nebylo žákům umožněno půjčování knih ze školní knihovny. „Knihy zůstaly nepoužity, a nepůjčováno jich z ohledů zdravotních, kvůli zamezení šíření různých nakažlivých nemocí, zejména úplavice, která na počátku války začala se rozšiřovati“ (ŠK1, s. 113). Toto opatření bylo zavedeno i v následujícím školním roce.

V roce 1918 se po světě rozšířila španělská chřipka, která zapříčinila smrt mnoha lidí. U nás se rozšířila v říjnu 1918. Aby se šíření nemoci zamezilo byla škola uzavřena od 14. do 26. října 1918. Ze školních dětí nezemřelo žádné, z dospělých zemřeli 3 občané obce. Od roku 1918 až do roku 1923 kronika nezaznamenává data ohledně zdravotního stavu žáků. Její stránky se věnují politickým změnám. V roce 1923/24 hned v září žáky postihla epidemie planých neštovic a v lednu spalniček. Byla nařízena desinfekce školy. Zda byla škola po nějakou dobu uzavřena v kronice není uvedeno. Lze tedy předpokládat že školní vyučování přerušeno nebylo. Během následujících let si zdravotní stav žactva i školní docházku kroniky pochvalují a vyjadřují se k nim jako k velmi uspokojivým. V říjnu a listopadu 1926 propukla epidemie spály a škola byla na 9 dní uzavřena. V jakých dnech k tomuto uzavření došlo není z kronik patrné. „Zdravotní stav žactva byl uspokojivý; v měsíci říjnu a listopadu řádila mezi dětmi spála a bylo vyučování přerušeno na 9 dní. Školní docházka byla dobrá.“ (ŠK2, s. 71). V zimě roku 1928 udeřily silné mrazy, jejichž vlivem mnoho žáků onemocnělo chřipkou. Dále se v tomto roce mezi dětmi vyskytly spalničky, záškrť i plané neštovice. Podobnými onemocněními trpěli žáci i v následujících dvou letech. Jeden žák v roce 1930 onemocněl zánětem plic a následkem nemoci zemřel. Ve školním roce 1931/32 byla škola úředně uzavřena pro epidemii záškrty od 26. října do 2. listopadu 1931. Objevily se také 3 příznaky spály, u jednoho žáka byla diagnostikována plicní choroba a v červnu se u více žáků objevily spalničky. Jedna žákyně dne 17. února 1932 zemřela na srdeční chorobu. Během školního roku 1932/33 se opět u 10 žáků vyskytl záškrť, u 2 žáků spála a u dvou plicní choroba. Žádné vážné následky však tyto nemoci neměli. O rok později však na záškrť zemřel jeden žák a také jeden žák zemřel na tuberkulózu. Velmi nepříznivý byl pro školní žáky školní rok 1934/35. „Zdravotní stav

žactva byl v uplynulém šk. roce velmi nepříznivý. Onemocnělo 6 žáků záškrtem, 11 žáků spálou, 5 žáků anginou, 2 žáci chřipkou a 15 žáků příušnicemi. Žákyně II. tř. Božena Jedličková zemřela 21. dubna v berounské nemocnici na záškrť.“ (ŠK2, s. 242). V prosinci 1936 a lednu 1937 mnoho žáků onemocnělo chřipkou a v květnu a červnu spalničkami. U sedmi žáků se objevilo podezření na spálu. To vedlo na uzavření školy od 1. do 13. června kvůli nařízené desinfekci školy. V průběhu dalších let se nemoci objevují nadále, nejsou však tolik rozšířené a nemají téměř žádný vliv na školní vyučování.

Na konci školního roku 1940/41 se kromě již zmiňovaných onemocnění u mnohých žáků objevily zarděnky, které doposud v záznamech uvedeny nebyly. „Mezi žactvem vyskytovaly se chřipky, spalničky, plané neštovice, angíny a na konci škol. roku několik případů spály. I. třída byla 6. – 10. července 1943 pro spálu uzavřena.“ (ŠK3, list 12). Spálové onemocnění ovlivnilo školní výuku i v následujícím školním roce, kdy byla první třída uzavřena od 29. dubna do 3. června a druhá třída uzavřena od 26. dubna do 9. května 1944. V tomto školním roce započaly všeobecné zdravotní prohlídky žáků. První prohlídku provedl lékař MUDr. Ivan Kopecký z Budňan. Zároveň proběhlo první školní očkování proti záškrť lékařem MUDr. Ladislavem Jáskem z Mořiny, který dne 4. července provedl žákům také tuberkulinovou zkoušku. „Děti s pozitivním výsledkem poslány k rentgenologickému vyšetření do poradny v Berouně.“ (ŠK3, list 40). V případě nežádoucích výsledků byli ohrožení žáci odesíláni na další vyšetření. V roce 1946 ohrožení žáci dostali vitamíny jako prevenci proti nemocem. „Na základě této prohlídky věnoval Čsl. Červený kříž pro 15 zdravotně ohrožených dětí vitaminové tabletky.“ (ŠK3, list 29). Od školního roku 1948/1949 byly žáci povinně očkováni proti tuberkulóze. Poprvé toto očkování ve škole v Budňanech proběhlo dne 9. dubna 1949. Očkování pak probíhalo ve škole každoročně.

Kromě lékařských prohlídek od školního roku 1956/46 byl také žákům pravidelně dvakrát ročně kontrolován chrup a prováděny zdravotní prohlídky. Tyto prohlídky prováděl většinou obvodní lékař, ale objevily se i případy, kdy vyšetření chrupu prováděli studenti zubní kliniky. „V sobotu 15. listopadu 1947 vyšetřili chrup žactva lékaři I. kliniky nemocí zubních Karlovy university v Praze v rámci výzkumu a prevence zubního kazu. O Svatodušní neděli dne 16. května 1948 provedla celkovou podrobnou prohlídku žactva i dětí předškolního věku brigáda lékařů z Prahy.“ (ŠK3, list 40). Pokud byl žákům odhalen kaz

nebo jiné postižení chrupu, byli odesláni k nápravě nebo jim byl chrup opraven přímo na místě. „... a ve čtvrtek 19. června 1952 přijelo pojízdné zubní almatorium a provedlo některým dětem opravu chrupu.“ (ŠK3, list 61).

Přestože zdravotní péče pokročila a očkovalo se proti záškrtu a tuberkulóze, čímž tyto nemoci ze školní populace postupně vymizely, jiné nemoci stále přetrvávaly. Ve školním roce 1951/52 vypukla epidemie spalniček a škola musela být opět uzavřena od 22. do 24. ledna 1952. V ten samý rok se mezi dobytkem v Karlštejně vyskytla slintavka, a tak bylo pro děti z Přední Třebaně přerušeno vyučování. „Ve dnech 3. – 19. dubna 1952 nesměly třebaňské děti do školy pro výskyt slintavky u dobytka v Karlštejně.“ (ŠK3, list 58). Hned o rok později kronika opět uvádí, že zdravotní stav žáků byl velmi špatný. Ve škole vyskytly infekční nemoci, hlavně žloutenka. „Během školního roku byla školní budova desinfikována jednou. První třída (v přízemí) pak byla znovu desinfikována při výskytu spály.“ (ŠK3, list 64). Následující školní rok proběhla desinfekce celé budovy hned dvakrát. Poprvé od 5. do 7. listopadu kvůli výskytu infekční žloutenky a podruhé 16. – 25. prosince pro přenosnou kožní chorobu. V dobách desinfekce bylo školní vyučování přerušeno. Tento rok také zemřel jeden žák na zápal plic. Mnohem radostnější byl další školní rok, rok 1954/1955, kdy se vyučovalo bez přerušování a bez vážných hromadných nemocí. Ve škole proběhla již tradiční prohlídka chrupu, zdravotní prohlídka a očkování proti tuberkulóze, záškrtu a proti neštovicím. Ve školním roce 1956/1957 se k pravidelným očkováním přidalo také očkování proti obrně a o rok později také proti příušnicím a žloutence. Díky těmto povinným očkováním se výrazně snižovaly šance na hromadná onemocnění a tím i na přerušování školního vyučování. Šance na onemocnění se také snížily díky zlepšení hygienických podmínek „V době hlavních prázdnin v r. 1957 byly zřízeny splachovací záchody a do učeben zaveden vodovod a umyvadla s tekoucí vodou. Hygienických zásad bylo dbáno po celý rok.“ (ŠK3, list 77; OK1, s. 144). V roce 1958/1959 proběhlo očkování proti tetanu.

Epidemiologická situace byla tedy nadále velmi příznivá. Nemoci, které se mezi žáky vyskytovaly, byla především chřipka, spála a běžná nachlazení. Přesto se ještě v nějakých letech vyskytovaly nemoci, proti kterým se již plně očkovalo. Díky proočkování žáků v kvůli nim ale nemuselo být přerušováno školní vyučování. Během ledna a února roku 1962 proběhla mezi dětmi epidemie chřipky a v březnu zarděnek. V lednu 1963 pak propukla

epidemie spalniček, v dubnu spály a v květnu onemocněli 4 žáci žloutenkou. V dalším roce se žádná hromadná onemocnění nevyskytla, pouze onemocnění jednotlivých žáků jako zánět slepého střeva a zánět průdušek. Od 12. do 17 listopadu 1969 byla nařízena karanténa 9 žákům kvůli onemocnění infekčním průjmem. Toto stejné onemocnění postihlo mnoho žáků školy i během září a října 1970. Od dubna do června roku 1971 pak proběhla epidemie spalniček a na začátku roku 1972 epidemie zarděnek. Objevovala se i jiná onemocnění jako zánět středního ucha, angíny, zánět mozkových blan. Tato onemocnění se však vyskytovala velmi ojediněle. Žádné z těchto onemocnění nemělo za následek přerušování vyučování.

Další vývoj zdravotního stavu žáků autorka nepovažuje za stěžejní, jelikož se opakují stejná onemocnění a žádné z nich nemá vliv na provoz školy. Dalším důvodem je, že kronika čtvrtá již zdravotní stavy žáků nezaznamenává až do roku 1992, kdy byla škola od 10. – 12. února 1991 uzavřena z důvodu chřipkové epidemie (ŠK5).

Jedna z největších epidemií, která Českou republiku postihla byla epidemie Covid-19, která ve světě vypukla v roce 2019. V České republice se první případy nemoci objevily na začátku roku 2020 a z důvodu zamezení šíření nemoci byly školy celostátně uzavřeny od 11. března 2020 do 25. května 2020. Návrat do školy byl pro žáky dobrovolný a podmíněn povinností mít zakrytá ústa rouškou či respirátorem. Kvůli epidemii koronaviru byly základní školy vládním nařízením uzavřeny od 14. října do 18. listopadu 2020, kdy se mohli do školy vrátit žáci 1. – 3. ročníku. Žákům 4. a 5. ročníku byl pak návrat umožněn od 30. listopadu. Naposledy se škola uzavřela v březnu 2021. Každý návrat do školního vyučování byl podmíněn přísnými hygienickými nařízeními.

Jak je ze záznamů kronik patrné, žáci opakovaně trpěli běžnými dětskými onemocněními jako jsou spalničky, zarděnky, neštovice, spála, příušnice, které byly velmi rozšířené hlavně v dětském kolektivu. S nástupem povinného očkování postupně tyto nemoci vymizely.

7.6 Péče o chudé žáky

Důležitým aspektem, jež ovlivňoval školní docházku byla sociální situace rodiny. Škola se snažila žákům ze sociálně slabších rodin pomáhat a tím zvyšovat šanci na jejich vzdělání. Takovou pomocí mohlo být zapůjčení učebnic, zajišťovat stravu nebo dávat ošacení.

Chudé žáky podporovala škola Budňanská, soukromé osoby, podnikatelé nebo dobročinné spolky, které byly v průběhu let zřizovány. Jedním takovým spolkem byl krejcarový spolek založený řídícím učitelem Leopoldem Strakou v roce 1888. „Říd. učitel pak památkou císařského jubilea čtyřicetiletého pamatování J. V. Františka Josefa I. založil krejcarový spolek, jehož účelem jest podporovati chudou mládež školní knihami a školními potřebami a usnadňovati jí docházku školní“ (ŠK1, s. 29). Až do zániku spolku v roce 1891, pro malý počet členů, byla škole každoročně poskytnuta částka, za kterou byly nakoupeny školní pomůcky a oděvy pro chudé žáky. Příčiněním starosty Ferdinanda Stracha a řídícího učitele Leopolda Straky byla 26. ledna roku 1903 zřízena polévková kuchyně pro chudé děti z Budňan, Klučic, Poučnicku a Přední Třebaně. Tento dobročinný ústav poskytoval žákům polední stravu v zimním období. Další místní spolky chudé děti podporovaly spíše nárazově penězi vytěženými ze zábav, plesů nebo divadelních představení. Ani místním obchodníkům nebyla chudá mládež lhostejná.

Mezi dobrodince, kteří žáky podporovali individuálně, patřila především hraběnka Eleonora Kounicová z Prahy, která od roku 1885 až do roku 1898 každoročně 24. prosince věnovala chudým žákům zimní oděvy. „Dne 23. m. prosince 1986 poděleno bylo 39 dítek zimním oděvem, darovaným paní hraběnkou Eleonorou Kounicovou z Prahy a 12 dítek obuví v ceně 25 zl., věnovanou místními obchodníky“ (ŠK1, s. 52). Další dobrodinci v průběhu let darovali škole například zpěvníky, vánočky, papíry, bavlnu, školní a kreslicí potřeby. Jejich dary však již nebyly pravidelné jako tomu bylo u hraběnky Kounicové. Štědrými dárci byli například továrník Václav Tomášek, který žákům věnoval 32 ks trikotových oblečků, pekař Jan Ulm, který podělil 35 dětí před Vánoci vánočkami, ale také třeba pozůstalí, jež chtěli darem chudým žákům uctít památku zesnulého. „V m. prosinci věnovali dědicové + p. Blocha, k uctění jeho památky, pro chudé děti 30K“ (ŠK1, s. 95).

Z jistiny náležící chudým dítkám školy byly každoročně vybírány roční úroky, jež se využily na pomoc chudým žákům.

V době první světové války se kroniky o péči o chudé žáky nezmiňují. Pravděpodobným důvodem je upozadění pomoci chudým žákům, kvůli nutnosti pomoci válečným hrdinům, případně sirotkům, které za sebou válka nechala. Naopak v této nelehké situaci byli budňanští žáci těmi, kdo pomáhal a pořádal různé sbírky na pomoc při válečném konfliktu. Jejich pomoc spočívala ve sbírání listů jahodníku a ostružiníku jako náhražku čaje pro vojíny, sbírali kaučuk a látky na výrobu nových tkanin, odesílali ovoce a zeleninu pro nemocné vojsko.

V říjnu roku 1921 byl v Poučníku zřízen sirotčinec pod jménem „Dětský domov“. „Sirotci a opuštěné děti z okr. Berounského najdou tam rodinné péče a výchovy pod vedením matky jež je správcovou, a již k ruce je kuchařka se služkou“ (ŠK2, s. 33) a děti zařazené do tohoto dětského domova začaly navštěvovat Budňanskou školu. Tím ve škole stoupl počet žáků, kteří potřebovali sociální pomoc.

Až do školního roku 1930/1931 kronika žádné dary a příspěvky nezaznamenává. Od roku 1930 jsou v kronikách (kromě péče o chudé žáky) uváděni i dobrodinci školy, kteří nepodporovali pouze chudou mládež, ale školu celkově. Dobrodinci přispívali různými dary na chod i vybavení školy. Pravidelnými přispívajícími byla Městská spořitelna v Berouně, místní Kampelička, TJ Sokol, státní nakladatelství nebo různé časopisy. Také bývalý řídící učitel Karel Mejstřík pravidelně přispíval finance na vánoční nadílku žákům. Noví žáci byli pravidelně od roku 1930 obdarováni vkladními knihami od Městské spořitelny v Berouně s vkladem 5,-. Škole byly věnovány finance, které škola podělila mezi děti nezaměstnaných rodičů a nakoupila jim oděvy. Dále škola byla vybavována pravidelně učebnicemi a novými knihami nebo například látkou na šaty. Výjimkou nebylo darování obrazu nebo podobných věcných darů „P. J. Otta, restaurátér z Poučníku, daroval v rámci zasklenou sbírku drahokamů“ (ŠK2, s. 239)

Velmi štědře byli žáci školy podarováni v době oslav 100. výročí školní budovy. Věnovány jim byly nejen finance na vkladní knížky, ale také školní vybavení (pomůcky, knihy, učebnice), kroje a šaty na školní představení, TJ Sokol nepočítal škole pronájem jeviště ani jeho úklid. Pan Jan Tomášek uspořádal sbírku mezi bývalými žáky a příznivci

školy, kde se vybralo dostatek peněz na zakoupení školního rádia „Z výtěžku sbírky, podniknuté p. vrch. insp. sl. dr. v. v. Tomáškem byl jím u firmy Vácha zakoupen třilampový přijímač.“ (ŠK2, s. 268).

Ve škole se pravidelně od roku 1933 pořádaly různé sbírky na pomoc žákům ze sociálně slabších rodin. Například ve školním roce 1933/1934 „V předvánočním týdnu proveden učiteli rozhovor se žáky na téma „Miluj bližního!“. Výsledkem toho bylo, že s vědomím rodičů 17 dárců darovalo obnošené ale dobré: 8 obleků, 6 kabátů, 9 párů botek, 7 párů punčoch, 5 zástěr, 6 čepic, 4 kalhoty, 6 párů rukavic; podarovaných dětí bylo 15.“ (ŠK2, s. 232).

Ani v počátcích druhé světové války karlístejnské děti nezůstaly v pozadí. Již od doby, kdy se k válce schylovalo, „Občanstvo spontánně přispívá dary na obranu státu. Nekonal se výlet a žactvo a učitelský sbor zaslali na obranu státu Kč 400,-“ (ŠK2, s. 277). V obci se taktéž konala sbírka, které se účastnili i učitelé svými příspěvky. Učitelský sbor se ve školním roce 1937/1938 usnesl odvádět měsíčně 1% čistých příjmů až do prosince 1938. Škole bylo dále přispíváno na provoz i na materiální vybavení. Taktéž chudí žáci stále byli obdarováni šactvem, školními pomůckami, vkladními knihami a vklady. V průběhu druhé světové války byla chudá mládež podporována. V prosinci 1940 byla dětem opět rozdávána polévka, v roce 1949/1950 chovancům z dětského domova i mléko. Také rodiny se nadále skládaly na ošacení sociálně slabších žáků a rodičovské sdružení přispívalo na školní potřeby žáků.

V kronice třetí je od školního roku 1943/1944 uváděna možnost nepotřebnějším dětem odeslání Okresní péčí v Berouně do bezplatné prázdninové osady ve Svaté. Tato varianta byla pro žáky, kterým bylo učitelských sborem doporučeno doučování. Takovéto pomoci zprvu nebylo hojně využíváno. Zpočátku do prázdninové osady byla odeslána jen jedna dívka ze třetí třídy. O rok později byla návštěva prázdninové osady doporučována 2 dětem, avšak nebyl o ni zájem, přestože dle zápisu v kronice třetí tito žáci by umístění vzhledem ke zdravotnímu stavu potřebovali. V následujícím roce už ale zájem o umístění v prázdninové osadě prudce stoupl. Přihlásilo se 15 dětí.

Postupně péče o chudou mládež upadá. Ve druhé polovině 20. století jsou zapůjčovány učebnice nebo nakupovány školní pomůcky, avšak více již žáci nedostávají.

Příčinou toho je pravděpodobně nepotřebnost těchto darů. V době vlády komunistického režimu se sociální rozdíly mezi obyvatelstvem snížily. Stále zde byli žáci, kteří byli hůře zaopatřeni než jiní, ale již nebyl nikdo, kdo by trpěl hladem nebo nedostatkem ošacení. Podpora školní výuky však stále trvá.

7.7 Závěr teoretickohistorické části

Cílem teoretickohistorické části diplomové práce bylo zmapovat historický vývoj primární školy v Karlštejně od jejího počátku do současnosti. Metody práce, které autorka využila při svém teoretickém zkoumání jsou především historické metody přímé, nepřímé, progresivní a komparativní, které jsou blíže popsány v kapitole DP 1.

Teoretická část práce je historického charakteru a vychází zejména z dochovaných písemných záznamů v kronikách školních i obecních, jejichž většina je uložena v SOkA Beroun. Část kronik je však stále ve vlastnictví školy nebo obce.

První dochované písemné záznamy o škole pocházejí z roku 1807, kdy byl založen první školní katalog. Škola je již od svého založení významnou součástí obce. I přes to, že v určitých letech škole hrozilo uzavření z nenaplnění její kapacity, podařilo se její chod vždy zajistit a škola tak mohla plnit svou funkci po celou dobu své existence.

Historie školy, ale i její fungování je úzce spjato s historickým vývojem obce Karlštejn. Z toho důvodu se autorka v kapitole 2 věnovala jak graficko-hospodářskému kontextu, tak historickému vývoji obce Karlštejn. Škola karlštejnská je školou málotřídní, proto se autorka v kapitole 1.2 zaměřila na historický vývoj málotřídních škol a vymezila specifika, která málotřídní školy charakterizují. Jakožto vesnická škola byla vždy považována nejen za vzdělávací instituci, ale i za kulturní součást obce. Žáci školy i její učitelé vždy spolupracovali s obcí a účastnili se mnoha obecních akcí, které byly pořádány. Škola úzce spolupracuje nejen s obcí ale i s hradem Karlštejnem, kde plánuje od letošního června slavnostně zahajovat a ukončovat školní roky.

Školní kroniky byly prostudovány se zaměřením na předem vytyčená kritéria. Jedním kritériem jsou počty žáků, které se během let velice měnily a měly vliv na chod celé školy. V návaznosti na počty žáků se pak měnila organizace školy. Poměrně často se měnily počty tříd a ročníků. Škola byla několikrát za dobu své existence uzavřena. Nejčastěji tomu tak bylo z důvodu nemocí a epidemií, které vypukly a mohly mít život ohrožující dopady. Postupem času, jak se zkvalitňovala lékařská péče a zavádělo se povinné očkování, většina nemocí, která se mezi dětmi dříve běžně vyskytovala, vymizela. O žáky z nižších společenských vrstev škola pečovala a v různých historických obdobích pro ně zajišťovala různé dary a příspěvky. Po mnoho let pomáhala nejen jako instituce, ale oslovovala i občany

obce individuálně. Náboženství jako světový názor provázelo obyvatelstvo historicky. Bylo i součástí povinného vyučování až do vzniku samostatného Československého státu. Proto i v karlštejnské škole provázely bohoslužby veškeré slavnostní události v obci i ve škole. Dobrovolná docházka do hodin náboženství se objevovala i po vzniku Československa a vyučovalo se náboženství československé, českobratrské a římskokatolické. Postupně výuka náboženství ze školy však vymizela zcela. Dalším kritériem, na které se autorka zaměřila, byly školní a obecní slavnosti. Je zřejmé, že státní oslavy se měnily podle politické situace. Škola se jim musela podřídit. Ke školním oslavám se připojovali oslavy veřejné, na kterých škola se podílela. Autorka neopomněla ani na ředitele škol.

Celá teoretická část nám umožnila nahlédnout do historie školy v Karlštejně a dokládá její vzdělávací, ale i kulturní význam pro obec. Studium těchto historických pramenů se sama autorka dostala k poznatkům, které může dále využít se svými žáky.

8 Rozhovory s pamětníky

Cílem praktické části je nahlédnout do historie školy v Karlštejně na základě vzpomínek jejích bývalých žáků. Praktická část byla provedena pomocí kvalitativního výzkumu, který byl realizován metodou orální historie. Jejím základem je metoda strukturovaného rozhovoru. Výzkumná část se skládá ze 6 rozhovorů bývalých žáků karlštejské základní školy. Aby autorka mohla porovnávat jednotlivé výpovědi mezi sebou, respondentům byly pokládány stejné otázky a ve stejném pořadí. Autorka se při rozhovoru snažila vnímat nejen slovní výpovědi jednotlivých respondentů, ale i jejich řeč těla. U každého respondenta rozhovor probíhal odlišně a bylo potřeba reagovat na aktuální situaci, která se vyvinula. Přestože respondentů byl poměrně malý počet, jejich výpovědi byly velmi rozsáhlé a dlouhé. Autorka tedy pracovala s rozhovory v upravené podobě, kdy odpovědi respondentů zobecnila do tabulek. Jako přílohu A2 autorka přikládá přepis autentického rozhovoru s jedním z respondentů.

Rozhovory s respondenty různých generací mají svá specifika. Od doby jejich školní docházky již uplynula poměrně dlouhá doba a jejich vzpomínky na mladší školní věk bývají idealizovány nebo si je respondenti uchovali v paměti jen částečně, nebo vůbec.

Všichni respondenti souhlasili jak s rozhovory, tak s jejich zveřejněním v této práci. Vzhledem k tomu, že autorka respondenty anonymizovala, není nutný jejich písemný souhlas se zveřejněním jejich výpovědí. Autorka se zavazuje tomu, že jejich odpovědi budou prezentovány v jejich původním znění. Z toho důvody byly všechny rozhovory nahrávány a později analyzovány. Rozhovory probíhaly v březnu roku 2024. Analýza rozhovorů probíhala po jejich prepisech. Na základě analýzy rozhovorů do tabulky autorka vždy uvádí klíčové poznatky odpovědí. Pod tabulkou jsou odpovědi rozepsány podle toho, v čem se shodovaly nebo byly specifické, případně je uvedena konkrétní citace části odpovědi respondenta. Všechny tabulky byly vytvořeny autorkou, z toho důvodu není u každé tabulky uveden zdroj.

Před samotnou analýzou rozhovorů autorka přikládá kompletní seznam otázek, který se rovněž k nahlédnutí v DP jako příloha A1.

Seznam otázek pokládaných při rozhovorech

1. V jakém období jste navštěvoval/a základní školu v Karlštejně?
2. Jste prvním členem vaší rodiny, který školu navštěvoval?
3. Jakou v té době měla škola podobu? Jak vypadala školní budova? Bylo součástí školy školní hřiště nebo nějaké zahrádky? Byly ve škole nějaké speciální učebny?
4. Vzpomínáte si, kolik tříd a ročníků měla v té době škola k dispozici?
5. Pamatujete si, jak vypadala vaše třída? Jak byla vybavena?
6. Kolik žáků bylo ve vaší třídě?
7. Vzpomínáte si, kolik na škole učilo učitelů, případně učitelek?
8. Utkvěl vám nějaký učitel nebo učitelka v paměti? Proč právě on/ona?
9. Jak probíhala výuka ve vaší třídě?
10. Jaký předmět byl váš neoblíbenější?
11. Vzpomínáte si na nějaké školní akce, kterých se škola pravidelně účastnila?
12. Vzpomínáte na oslavy státu nebo prezidentů republiky, které škola pořádala?
13. Vzpomínáte si na nějakou velmi šťastnou nebo naopak nešťastnou vzpomínku spojenou se školou?
14. Kam jste šel/šla na druhý stupeň základní školy? Proč právě tam?
15. Máte pocit, že přechod na druhý stupeň základní školy byl pro vás náročný? Myslíte si, že jste ve vědomostech zaostával/a za žáky, kteří chodili na první stupeň do školy plně organizované?
16. Kdy jste se byl/a naposledy podívat ve škole?

8.1 Analýza rozhovorů

Tabulka 4

Charakteristika respondentů

Respondent	Rok narození	Pohlaví	Rok nástupu do 1. třídy
Respondent A	1940	Muž	1946
Respondent B	1941	Žena	1947
Respondent C	1970	Žena	1976
Respondent D	1972	Žena	1978
Respondent E	1990	Žena	1997
Respondent F	1991	Muž	1997

Významným faktorem, který ovlivňoval odpovědi respondentů, je doba, kdy respondenti školu navštěvovali. Respondenti A a B školu začali navštěvovat těsně po konci druhé světové války, respondenti C a D školu navštěvovali v době komunistického režimu a respondenti E a F školu navštěvovali až po roce 1989, po rozdělení Československa.

1. V jakém období jste navštěvoval/a základní školu v Karlštejně?

Tabulka 5

Odpovědi respondentů, otázka č. 1

Respondent A	1946–1951
Respondent B	1947–1952
Respondent C	1976–1980
Respondent D	1978–1982
Respondent E	1997–2002
Respondent F	1997–2002

Všichni respondenti uvedli rozmezí let, kdy základní školu v Karlštejně, dříve Budňanech, navštěvovali. Respondentka D ke své odpovědi přinesla i vysvědčení jako důkaz, že v těchto letech skutečně školu navštěvovala.

2. Jste prvním členem vaší rodiny, který školu navštěvoval?

Tabulka 6

Odpovědi respondentů, otázka č. 2

Jste prvním členem vaší rodiny, který školu v Karlštejně navštěvoval?	
Respondent A	Ne
Respondent B	Ano
Respondent C	Ne
Respondent D	Ne
Respondent E	Ne
Respondent F	Ano

Otázkou č. 2 autorka dokládá, že lidé navštěvují školu po mnohé generace. Rodiny čtyř respondentů pocházejí přímo z Karlštejna, a tak i jejich členové zdejší školu navštěvovali. Vyplývá z toho tedy, že migrace obyvatel není příliš velká. Pouze respondenti B a F jsou prvními členy rodiny, kteří byli žáky karlštejnské školy, nikoliv však posledními. „Jojo jsem první, ale pak sem chodila ségra a snad sem bude chodit i malej.“ (respondent F).

3. Jakou v té době měla škola podobu? Jak vypadala školní budova? Bylo součástí školy školní hřiště nebo nějaké zahrádky? Byly ve škole nějaké speciální učebny?

Tabulka 7

Odpovědi respondentů, otázka č. 3

Respondent A	Budova měla stejnou podobu jako dnes; sociální zařízení v přilehlé stodole; žádné další speciální učebny
Respondent B	Budova měla stejnou podobu jako dnes; suché záchody; zahrada; cvičiště u sokolovny
Respondent C	Budova měla stejnou podobu jako dnes; sociální zařízení v přiléhající stodole; vedle školy školní hřiště
Respondent D	Budova měla stejnou podobu jako dnes; školní družina (1. rok); jídelna; záhonky před budovou školy; školní hřiště vedle školy; knihovna byla, ale měla omezený výběr
Respondent E	Budova měla stejnou podobu jako dnes; školní hřiště vedle školy; knihovna spojená s hudební učebnou; počítačová učebna
Respondent F	Budova měla stejnou podobu jako dnes; školní hřiště; hudební učebna; kuchyň

Všichni respondenti měli tendenci srovnávat školu s její současnou podobou. Školní budova je skutečně při pohledu ze silnice stejná jako bývala. V roce 2004 škola prošla celkovou rekonstrukcí a byla rozšířena. Toto rozšíření však není viditelné zepředu, pokud tedy respondent školu nenavštívil po její rekonstrukci, nemusí o této úpravě školy vědět.

Z jednotlivých výpovědí respondentů je patrné, že školní budova svou podobu příliš nezměnila. Co se však týče jejího vybavenosti je zřejmé, že se měnila a modernizovala v průběhu času a možností, které různá doba nabízela. Důležitým krokem k modernizaci školy byla výstavba sociálního zařízení a sportovního prostoru pro žáky. „Za nás tam byly ještě suché záchody. No a prostě jak to v té době bylo běžný na venkově.“ (respondentka B). Respondentka B vzpomněla také na cvičiště, které žáci využívali pro výuku tělesné výchovy.

Toto cvičiště však nebylo ve vlastnictví školy, ale TJ Sokol. Škola jej pouze využívala. Až později bylo ze školní zahrady vybudováno školní hřiště. „Tam co je teď hřiště, to byla jako zahrada, ale u sokolovny, co je teď parkoviště, tam bylo hřiště. A tam se chodilo cvičit, jako my ze školy, když bylo hezky a cvičilo se venku, anebo když nebylo třeba na cvičení, tak se chodilo do Plešivce, ke Křížku a zpátky. Po cestě jsme se vyblbli.“ (respondentka B).

Ve školním roce 1981/82 byla ve škole prvně otevřena školní družina. Na její zřízení vzpomněla respondentka D: „V tom roce, kdy já jsem tam byla ve čtvrtém ročníku, tak tam začala být školní družina. Já jsem byla ve čtvrtý a otevřeli školní družinu, ale tam já jsem chodit už nemohla, protože to bylo jen do třetí třídy. Já jsem byla ve čtvrtý, protože do pátý už jsem chodila do Berouna.“

Respondenti E a F již měli k výuce k dispozici i počítačovou učebnu nebo speciální hudební třídu.

4. Vzpomínáte si, kolik tříd a ročníků měla v té době škola k dispozici?

Tabulka 8

Odpovědi respondentů, otázka č. 4

Respondent A	3
Respondent B	3
Respondent C	4
Respondent D	4
Respondent E	3
Respondent F	4 (i s hudební učebnou)

Výpovědi respondentů se lišily dle období, ve kterém školu respondent navštěvoval. Jejich počty se lišily podle počtu ročníků, které se v dané době ve škole vyučovaly a také dle počtu žáků, kteří školu navštěvovali. Tyto proměny jsou blíže popsány v teoretickohistorické části DP v kapitole 6.2. Fakta zjištěná v této kapitole se s výpověďmi respondentů plně shodovala.

Respondenti A a B uvedly, že škola měla 5 ročníků, které se vyučovaly ve třech třídách. Ve svých odpovědích si oba vzpomněli i na to, jaký učitel vyučoval kterou třídu. Respondentka D vzpomínala, že když byla ještě v prvním ročníku, školy byla organizována pro 5 ročníků, poté již jen pro 4. Respondenti E a F oba uvedli, že přestože navštěvovali málotřídní školu, nikdy se nevyučovali ve sloučeném ročníku, jelikož jich ve třídě bylo 13, což byl nejpočetněji navštěvovaný ročník v tomto období. Nikdy tedy nebyly na výuku sloučeni a vyučovali se vždy jako na škole plně organizované.

5. Pamatujete si, jak vypadala vaše třída? Jak byla vybavena?

Tabulka 9

Odpovědi respondentů, otázka č. 5

Respondent A	sklopné lavice, katedra, tabule, obrazy
Respondent B	sklopné lavice, katedra, třída čistá
Respondent C	lavice, katedra, výukové plakáty, mapa světa, obraz prezidenta republiky
Respondent D	lavice, katedra, skříňky, police, výukové plakáty, stůl, kde žáci pěstovali pokojové rostliny, jednoduchost
Respondent E	ve 4. a 5. ročníku kancelářské stoly a židle, meotar, tabule, umyvadlo
Respondent F	v 1. ročníku klasické lavice, ve 4. a 5. ročníku kancelářské stoly a židle

Třídy byly většinou jednoduše vybavené. Jejich vybavení odpovídalo době, kdy respondenti školu navštěvovali. Ve třídách byly běžné lavice, výukové plakáty, rostliny, fotografie prezidentů republiky. Neobvyklé vybavení třídy uvedli respondenti E a F, kteří vzpomínali hlavně na třídu, kdy chodili do 4. a 5. ročníku, kde byly kancelářské stoly se šuplíky a kancelářskými židlemi. Respondent F na vybavení třídy vyjádřil: „to byl luxus. Připadali jsme si jak pánové, velký kluci.“

6. Kolik žáků bylo ve vaší třídě?

Tabulka 10

Odpovědi respondentů, otázka č. 6

Respondent A	5; 1. roč. samostatný, 2.+3. roč., 4.+5. roč
Respondent B	5; 1. roč. samostatný, 2.+3. roč., 4.+5. roč
Respondent C	5, později 4
Respondent D	5, později 4
Respondent E	5; sloučení bylo různé, nepamatuji si; nikdy nechodila do třídy se sloučenými ročníky
Respondent F	5; sloučení podle počtu žáků; nikdy nechodil do třídy se sloučenými ročníky

Vlivem slučování ročníků bylo pro některé respondenty náročné určit, kteří žáci skutečně chodili s nimi do ročníku, a kteří byli z jiného ročníku s nimi sloučeni. Někteří brali jako třídu obě oddělení, jiní pouze svůj ročník. Je zřejmé, že vztahy mezi žáky v málotřídní škole jsou mnohem užší bez rozdílu věku.

Respondent A vzpomínal i na to, jaký počet žáků byl přímo z Karlštejna a kolik jich bylo z okolních vesnic nebo z dětského domova, který se v té době nacházel v obci Poučnick. Ke stavu žáků v jeho prvním ročníku se vyjádřil takto: „My jsme byli čtyřicátý ročník, kterej byl trochu slabší. Nás tam bylo... no protože sem chodili ještě ze Třebaně kluci a holky. Byl tady dětskej domov, takže ty tam taky chodili. Takže tady z Karlštejna nás tady bylo asi 7 lidí z Karlštejna a jinak byli ze Třebaně. Těch bylo asi 3 a z toho dětskýho domova, to byli takoví dva lidi. Takže dohromady tak 12 lidí.“

7. Vzpomínáte si, kolik na škole učilo učitelů, případně učitelek?

Tabulka 11

Odpovědi respondentů, otázka č. 7

Respondent A	3
Respondent B	3
Respondent C	2
Respondent D	2 + vychovatelka
Respondent E	3 + vychovatelka

Vzhledem k tomu, že učitelů ve škole vyučovalo málo a nedocházelo k jejich častému střídání, byli všichni respondenti schopni vyjmenovat počet i jména všech učitelů, kteří ve škole v době jejich školních let působili.

Během školní docházky respondentů E a F již škola provozovala školní družinu. Oba respondenti vzpomínali na to, že se každý školní rok ve škole změnila vychovatelka. V jejich vzpomínkách utkvěla také tragická událost, která jejich školní léta poznamenala. Tou byla náhlá smrt ředitele školy.

8. Utkvěl vám nějaký učitel nebo učitelka v paměti? Proč právě on/ona?

K otázce č. 8 autorka nepřikládá autentické odpovědi respondentů. Důvodem je zachování anonymity jednotlivých pedagogů.

Vzpomínky na pedagogy, kteří respondenty prováděli prvním stupněm základní školy byly různé, u žádného z respondentů autorka neměla pocit, že by měl učiteli cokoliv za zlé, naopak se zdálo, že na tyto osoby respondenti rádi vzpomínají. Nejvíce se rozpovídali respondenti A a B. Oba vzpomínali na své učitele v dobrém, avšak z jejich výpovědí je vidno, že jim v hlavě utkvěly spíše negativní vzpomínky. Respondent A vzpomínal, jak jej učitel potrestal za to, že lezl na nebezpečné místo na skále u hradu. Přestože se jednalo o vzpomínku na tělesný trest, jeho odpověď byla vyřčena s úsměvem na rtech. Respondentka

B zase vzpomínala na svou třídní učitelku jako na přísnou, která měla své oblíbence, kterým při výuce nadržovala.

Ostatní respondenti vzpomínali na své učitele ve velmi pozitivním smyslu. Například respondentka D vzpomínala na svou třídní učitelku. „To byla hrozně fajn učitelka. Hrozně empatická a ta to prostě měla v sobě. A uměla učit, uměla si udělat respekt a učit, ale na druhou stranu se s náma dokázala zasmát. Ta mě provázela vlastně celým tím školním obdobím. A hlavně byla z Karlštejna, takže mě znala už i jako dítě.“. Respondentka E vzpomínala na paní učitelku, která je současnou ředitelkou školy jako na férovou ženu, která je na pozici učitelky na správném místě.

9. Jak probíhala výuka ve vaší třídě?

Tabulka 12

Odpovědi respondentů, otázka č. 9

Jak probíhala výuka ve vaší třídě?	
Respondent A	Jedno oddělení samostatná práce, druhé výklad, poté se činnosti obměnily
Respondent B	Jedno oddělení samostatná práce, druhé výklad, poté se činnosti obměnily
Respondent C	Jedno oddělení samostatná práce, druhé výklad, poté se činnosti obměnily
Respondent D	Jedno oddělení samostatná práce, druhé výklad, poté se činnosti obměnily
Respondent E	Jako při běžné výuce
Respondent F	Jako při běžné výuce

Respondenti A – D popsali výuku jako střídání přímé výuky a samostatné práce žáků. Jedná se o běžný princip výuky v málotřídní škole, který je blíže popsán v teoretickohistorické části DP v kapitole 3.1. Pouze respondenti E a F, kvůli vysokému počtu žáků v ročníku, prošli první stupeň základní školy jako žáci školy plně organizované. Respondentka E uvedla k výuce: „Byla to taková výuka hrou, si myslím. Nemám vůbec pocit, že by to byl nějaký dril. Vím, že jsme se tam i těšili. Takže tam bylo dost zábavy.“

10. Jaký předmět byl váš neoblíbenější?

Tabulka 13

Odpovědi respondentů, otázka č. 10

Respondent A	tělesná výchova, matematika, přírodopis
Respondent B	vlastivěda
Respondent C	všechny
Respondent D	tělesná výchova
Respondent E	hudební výchova
Respondent F	výtvarná výchova, tělesná výchova, vlastivěda

Odpovědi respondentů na otázku č. 10 závisí na individuálním charakteru každého jednotlivce. Vzhledem k nízkému počtu dotazovaných nelze oblību předmětů nijak zobecnit.

Mezi oblíbené předměty respondentů patřily především výchovy. Pouze respondentka C uvedla jako oblíbené předměty všechny. Vyjádřila se o sobě jako šprtce a na školní léta vzpomínala takto: „Já jsem chodila do školy ráda. Svoji ségru jsem naháněla kolem lípy, aby šla do školy a ona nechtěla. Běhala kolem lípy, že nechce a já tam stála a řvala „Pojď, přijdeme pozdě!“ Současně se respondenti vyjadřovali i k předmětům, které naopak rádi neměli. Respondentka B nejhůře vzpomínala na český jazyk, kdy jako dyslektik měla velké potíže se čtením. V době, kdy navštěvovala školu se takovéto poruchy učení ještě nedagnostikovaly. Její obtíže vedly ke koktavosti při čtení.

11. Vzpomínáte si na nějaké školní akce, kterých se škola pravidelně účastnila?

Tabulka 14

Odpovědi respondentů, otázka č. 11

Respondent A	akademie TJ Sokol
Respondent B	divadelní představení o Vánocích, akademie TJ Sokol
Respondent C	vycházky s přírodovědným kroužkem, akce s pionýrem
Respondent D	natáčení České televize, natáčení filmu Propsat
Respondent E	školní akademie, soutěž ve zpěvu, škola v přírodě
Respondent F	školní akademie, kuličkový král, McDonalds cup, školní výlet pod stany, škola v přírodě

Respondenti A a B vzpomínali na vystoupení TJ Sokol. Oba uvedli, že se nejednalo přímo o vystoupení školy, ale spíše o vystoupení členů Tj Sokol, kteří byli z velké části současně žáky budňanské školy. Dle jejich výpovědích nacvičili sestavu, kterou pak před cvičili před rodiči. „No ty akademie asi. To bylo dobrý. To jsme nacvičovali prostný cvičení a pak jsme k tomu přizvali lidi, a to byly ty akademie. Jako rodiče tam seděli a jiný lidi no a potleskali, když se jim to líbilo. My jsme tam jako předváděli ty svoje nacvičený kousky.“ (respondent A).

Na školní akademie zavzpomínali respondenti E a F. Oba respondenti si je velmi pochvalovali. „Byla v tělocvičně a z mého pohledu to bylo vždycky dost bohatý, ten program. Protože to bylo nejen hudební, ale i herecký. Vždycky bylo nějaký téma a nějaká delší pohádka. Pak tam bylo vždycky nějaký tancování a nějaký zpěv, přednes už teda nevím, ale vím, že to bylo vždycky hrozně bohatý a že mě to bavilo.“ (respondent E).

Respondenti C a D si žádné taková veřejná vystoupení nevybavují. Obě ale vzpomínali na přírodovědný kroužek i kroužek s pionýrem, jejichž zázemí bylo v budově školy. Respondentka D uvedla, že se účastnila spousty akcí, ale že vlastně nevěděla, zda je pořádala škola nebo někdo jiný a škola se na nich podílela. Její výpověď zněla: „Nevím, že

by nějaký pořádala. Tak to jsem byla malá. Třeba se do toho škola zapojovala nějak s něčím, ale to si nejsem vědoma. To mně bylo jedno.“

Respondentka D jako své nejzajímavější vzpomínky uvedla natáčení, kterých se sama osobně účastnila: „Nejvíc si vzpomínám na akci, když přijela do školy Česká televize a natáčeli jsme pořad o bylinkách a já jsem tam sbírala bylinky ještě s jedním spolužákem. A pak bylo, když jsme šli natáčet film Propast, to jsme zase bruslili, když se vylila Berounka a pak byl ještě jeden film. Jak přijela ta teta a oni prodali Karlštejn. To jdeme ve štrúdlu a jdeme směrem na hrad. Jsme tam i vidět. A v tom filmu Propast hraje Bartoška, je jako jeskyňář a tenkrát se vylila Berounka a oni si nás tam vzali, abychom jezdili na bruslích. Tam jsme taky vidět.“

V době, kdy chodili do školy respondenti A-D se dle jejich výpovědí vícedenní školní výlety nepořádaly a tím, že škola se nachází na venkově, bylo přírody kolem dostatek a nebylo tak potřeba pořádat školy v přírodě. Respondenti E a F však již vzpomínali na třídní výlet na mysliveckou střelnici a na školu v přírodě na Dvoračkách. „Teď jsem si ještě vzpomněl na Dvoračky, že jsme jezdili. Na to bych zapomněl. To jsou taky šťastný vzpomínky. Ty byly fajn, hodně fajn. Tam jsme bobovali a taky hráli hry. Na Dvoračkách jsou nejlepší vzpomínky na ranní rohlíky a housky, dělali domácí. Dneska tu chatu už zbourali, ale snad už tam možná i stojí nová. No tak Dvoračky byly fajn, na celý týden.“ (Respondent F).

12. Vzpomínáte na oslavy státu nebo prezidentů republiky, které škola pořádala?

Tabulka 15

Odpovědi respondentů, otázka č. 12

Respondent A	ne
Respondent B	spíše ne
Respondent C	připomenutí ano, ale velké oslavy ne, 1. Máj, vítání občánků
Respondent D	průvod s lampiony (nevzpomíná si proč), 1. Máj,
Respondent E	ne
Respondent F	ne

Žádný z respondentů si nevzpomněl na oslavy státních svátků ve škole. Pouze, že si je s učiteli připomínali a vysvětlovali. Kroniky však oslavy uvádí. Je tedy možné, že pro žáky tyto oslavy nebyly příliš významné na to, aby si je zapamatovali. Respondenti spíše vzpomínali na veřejné oslavy, jako byly oslavy 1. Máje nebo na slavnosti jednotlivých spolků (vystoupení TJ Sokol, pionýrské slavnosti, aj.). Respondentka B se vyjádřila takto: „Jako první máj, Masaryk, to jo... ale jako v té době se to veřejně jako neslavilo. Ve škole jsme se jako učili v občanský výchově ty významný svátky, ale v té době na těchletěch venkovské základkách se to moc nezdržovalo. Jako řeklo se o tom, to jsme věděli, co to je za svátek, ale v té době jako Masaryk nebyl v módě. V té době takovýto společenství se bohužel začalo trochu narušovat. Byli tak nějak lidi, co to odnesli.“. Dále se pak vyjádřila k tomu, jak komunistický režim ovlivnil její rodinu a rodiny jí blízké.

Respondentka E vzpomněla na teroristický útok, který proběhl 11.zářím 2001 v Americe „Jako co mi třeba hodně utkvělo v paměti, ale to není úplně oslava našeho státu, když byl ten teroristický útok na dvojčata v tom roce 2001, tak vím, že to bylo, když jsem byla tak v páté třídě, nebo ve čtvrté. Víím, že ten okamžik byl hrozně emocionální, že jsme se všichni sešli v jedné třídě a drželi jsme minutu ticha. Tak to je takový, co mi hodně utkvělo v hlavě.“ Je tedy patrné, že žáci byli seznamováni s významnými událostmi nejen našeho státu, ale i celosvětovými.

13. Vzpomínáte si na nějakou velmi šťastnou nebo naopak nešťastnou vzpomínku spojenou se školou?

Tabulka 16

Odpovědi respondentů, otázka č. 13

Respondent A	ne
Respondent B	osobní úspěchy
Respondent C	ne
Respondent D	loučení s pátým ročníkem
Respondent E	úmrtí ředitele školy
Respondent F	nevolnost v jídelně, vzpomínky na školní družinu

Respondenti A, B, C a D si příliš mnoho vzpomínek nevybavili, což není neobvyklé vzhledem k tomu, před jakou dobou školu opustili. Pouze respondentka D uvedla jako šťastnou vzpomínku den, kdy se loučili s pátým ročníkem a byli pozváni na pohoštění. Respondentka E si vybavila jednu velmi nešťastnou vzpomínku. V listopadu 2001 tragicky zemřel tehdejší ředitel školy. Respondentka na tento okamžik vzpomíná: „Velmi nešťastná vzpomínka je určitě ta, kdy nám zemřel pan ředitel. A jelikož to tam byla opravdu taková škola hrou a byli jsme si všichni strašně blízký, spíš to byla taková rodinná atmosféra v tý škole. A hlavně někteří z nás si byli s těma učiteľema hodně blízký, tak to prostě bylo dost emotivní a fakt smutný zážitek. Pamatuju si, jak nás to všechny smetlo, nejen děti, ale i učitele.“ Respondent F vzpomněl na šťastné chvíle, které si pamatuje ze školní družiny: „Ale šťastný mám. Třeba ze družiny, když jsme tam pařili hry na televizi. Když jsme si dávali s holkama pusy v šatně a posílali si zamilovaný dopisy. Pak ty výlety byly super.“

14. Kam jste šel/šla na druhý stupeň základní školy? Proč právě tam?

Tabulka 17

Odpovědi respondentů, otázka č. 14

Respondent A	Jungmannova základní škola v Berouně
Respondent B	Základní škola v Řevnicích
Respondent C	Jungmannova základní škola v Berouně
Respondent D	Jungmannova základní škola v Berouně
Respondent E	Jungmannova základní škola v Berouně
Respondent F	Jungmannova základní škola v Berouně

Pro budňanskou, později karlštejnskou, školu bylo po mnoho let spádové město Beroun. Žáci tedy na druhý stupeň základní školy chodili tam. Všichni respondenti šli do Jungmannovy základní školy, vyjma respondentky B, která pokračovala ve škole v Řevnicích. Její výpověď ohledně toho, proč nešla jako všichni ostatní do Berouna zněla: „někdo to tady tenkrát zinicioval, možná že to byla moje máma“ dále její výpověď uváděla konkrétní jména spolužáků, kteří do řevnické školy chodili s respondentkou. Z důvodu zachování jejich anonymity autorka neuvádí výpověď respondentky v plném znění.

**15. Máte pocit, že přechod na druhý stupeň základní školy byl pro vás náročný?
Myslíte si, že jste ve vědomostech zaostával/a za žáky, kteří chodili na první
stupeň do školy plně organizované?**

Tabulka 18

Odpovědi respondentů, otázka č. 15

Respondent A	Ne
Respondent B	Ne
Respondent C	Ne
Respondent D	Ne
Respondent E	Ne
Respondent F	Ne

Žádný z respondentů se necítil znevýhodněný docházkou na první stupeň do málotřídní školy. Naopak někteří se vyjadřovali tak, že měli pocit, že jsou na tom ve výuce lépe než žáci, kteří navštěvovali školu plně organizovanou a považovali výuku v malém počtu žáků spíše za přínosnou. „Možná dokonce ty lepší byli i lepší než ty berounský, kterých bylo ve třídě 30.“ (respondentka D). Rozdíl ve výuce mohl být méně viditelný proto, že po přechodu do berounské školy se v jedné třídě sešlo více žáků z málotřídních škol z okolních obcí (Tetín, Chyňava aj.).

Respondentka E uvedla, že šestý ročník byl rozdělený do 4 tříd. Jedna třída byla výběrová a zaměřená na jazyky, druhá výtvarně zaměřená a zbylé dvě běžné třídy. Žáci s lepšími studijními výsledky tedy byli zařazeni do jedné třídy. Avšak není jednoznačné, zda toto rozdělení žáků mělo skutečně vliv na to, že si karlštejské děti nepřipadali méně připravené na druhý stupeň. Pro respondenta E bylo spíše nepříjemné přijít do nového kolektivu a začlenit se. Neviděl tedy rozdíl ve vzdělání, ale rozdíl pro něj byl viditelný v chování žáků berounských a karlštejských. „Měl jsem pocit, že tam jako ze začátku nepatříme, než jsme se začlenili mezi ty berounský děti, ale že bysme byli pozadu, to mi

nikdy nepřišlo. Možná spíš jsme byli ještě napřed, oni byli takoví sígři a my jsme byli takový hodný no.“

16. Kdy jste se byl/a naposledy podívat ve škole?

Tabulka 19

Odpovědi respondentů, otázka č. 16

Respondent A	Před 3-4 lety
Respondent B	2017
Respondent C	na nějakém výročí
Respondent D	2023
Respondent E	2024
Respondent F	cca 2019

Všichni respondenti školu navštívili v dospělosti. Respondenti A, C a F školu navštívili v rámci spolupráce, kdy si byli ve škole půjčit vybavení pro pořádání akcí spolků v obci. Respondentka E uvedla, že školu navštěvuje pravidelně, jelikož její syn je v současnosti žákem školy. Stejně tak vnoučata respondentky D školu navštěvují, a tak jako babička je chodí do školy vyzvedávat. Pouze respondentka B uvedla, že využila dne otevřených dveří v roce 2017, který proběhl v rámci oslav 180. výročí školy v Karlštejně. „Když tady bylo to výročí, těch 180 let školy, na tom dni otevřených dveří. To bylo hezký, našla jsem se tam v třídních knihách.“ (Respondentka B).

8.2 Závěr výzkumné části

Praktická část byla realizována formou kvalitativního výzkumu, který byl proveden metodou orální historie. Cílem praktické části bylo nahlédnout do historie budňanské, později karlštejnské, školy na základě vzpomínek bývalých žáků školy. Bylo uskutečněno šest rozhovorů, které byly později analyzovány a vyhodnocovány. Vzhledem k věku respondentů v době jejich školní docházky a k době, která od ní uplynula, nemusí být jejich vzpomínky autentické. Sami respondenti přiznávají, že mnoho svých vzpomínek zapomněli nebo již nejsou zcela přesné.

Respondenti školu navštěvovali v různých obdobích a ve výpovědích respondentů se odráží politická situace v době jejich školní docházky. V každém respondentovi byly uchovány jiné vzpomínky, přesto se ti, kteří školu navštěvovali ve stejném období v mnoha aspektech svých vzpomínek shodli. Jejich shody spočívaly v organizačních věcech jako je počet tříd, počet žáků, způsobu výuky, vybavení školy nebo učitelích, kteří v té době na škole působili. V odpovědích týkajících se slavností, výletů a akcí školy respondenti často nebyli schopni rozlišit, zda se slavnost týkala přímo školy, veřejných akcí, na kterých se škola podílela nebo zda se jednalo o výlučně o akce obce nebo spolků. Příčinou toho zřejmě je to, že mnoho žáků bylo členem spolků a se svými spolužáky se setkávali i mimo školu a také to, že škola s obcí úzce spolupracovala. V poválečném období navíc škola propůjčovala své prostory pro fungování různých zájmových kroužků nebo organizací. Pokud tedy respondent nějaký z takových kroužků navštěvoval, spojuje si vzpomínky z něj se školou.

Všichni respondenti na školní docházku do školy vzpomínají v pozitivním smyslu. Vzpomínali na konkrétní jména spolužáků i učitelů. Jejich jména autorka zanechala v anonymitě.

Výzkum, který byl proveden za účelem získání vzpomínek respondentů na jejich školní léta v základní škole v Karlštejně, přinesl zajímavé a různorodé výsledky. Nicméně z výzkumu vyplývá, že každý respondent měl své vlastní unikátní vzpomínky a zážitky, které ho provázely během školního období. Tato diplomová práce přispěla k zachycení těchto jedinečných příběhů a k dokumentaci historie a vývoje základní školy v Karlštejně. Díky zapojení respondentů s různými pohledy a zkušenostmi se podařilo získat komplexní obraz o školním prostředí v minulosti. S ohledem na zmíněné skutečnosti a výsledky

výzkumu je tedy možné konstatovat, že škola v Karlštejně má zajímavou a bohatou historii, která je důležitá pro porozumění místní komunity a pro pokračování v pečování o kulturní dědictví obce.

Závěr diplomové práce

Školní budova v obci stojí již od roku 1837. Její historii však tvoří především učitelé a mnoho generací žáků, kteří školou prošli. Cílem této práce bylo zpracovat historický vývoj primární školy v Karlštejně na základě školních kronik a současně na základě vzpomínek bývalých žáků této školy. Toho bylo dle názoru autorky dosaženo a diplomová práce může dále sloužit k potřebám školy při tvorbě projektů, které pomohou současným žákům pomoci poznat historii jejich školy.

V diplomové práci se autorka zaměřila nejen na obecnou historii školy, ale i na konkrétní specifika, která kroniky dokládají. Tato bližší analýza jí umožnila sledovat, jak se měnila organizace školy (viz kapitola 6.2). Na tu měla vliv politická situace v zemi, ale také počet žáků, kteří školu navštěvovali (viz kapitola 7.1). Tito žáci byli z různých společenských vrstev a mnohým z nich bylo nutné poskytovat sociální pomoc, aby byla zlepšena kvalita jejich života a aby měli vůbec možnost studovat (viz kapitola 7. 6). Na správný chod školy měli velký vliv její ředitelé, proto i jim je věnována jedna kapitola práce (viz kapitola 7.2). Díky práci všech ředitelů a učitelů se škola neustále vyvíjela a modernizovala. Součástí chodu školy byly různé oslavy a slavnosti spojené se státními svátky (viz kapitola 7.4), náboženskými slavnostmi i školními událostmi. Právě náboženství bylo běžnou součástí lidských životů. Z toho důvodu je v diplomové práci kapitola 7.3 zaměřená na náboženství, které se ve škole vyučovalo. Školu ale potkávaly i nepříznivé časy, kdy vlivem nemocí a epidemií žáků byla několikrát uzavřena (viz kapitola 7.5).

Všechna tato zjištěná data pak byla doplněna výpověďmi osob, které se staly součástí historie školy, a žáků, kteří školní výukou v karlštejnské škole prošli. Jejich vzpomínky dotvořily obraz celkové historie školy.

V závěru této diplomové práce je třeba konstatovat, že primární škola v Karlštejně má dlouhou a bohatou historii, která je úzce spjatá s vývojem obce a regionu. Práce se zaměřila na historický vývoj školy od jejího založení až do současnosti a na základě zkoumání historických pramenů a vzpomínek bývalých žáků jsme se dozvěděli o významu školy pro místní komunitu a o jejích funkcích v průběhu let.

Výzkum zahrnující analýzu historických pramenů a šest rozhovorů s bývalými žáky ukázal, že škola v Karlštejně hrála vždy důležitou roli v životě obce. Historie školy odráží události a proměny jak politické, tak společenské a kulturní.

Závěr práce také ukazuje na to, jak důležité je dokumentovat historii místních škol a zachovat kulturní dědictví pro budoucí generace. Škola v Karlštejně je nejen místem vzdělání, ale také kulturním centrem obce, které má své pevné místo v srdcích místních obyvatel.

Autorku vedl k výběru tématu diplomové práce osobní vztah ke škole i k samotné obci a zájem o její historii. Díky této diplomové práci získala nový pohled na historii základní školy v Karlštejně a přispěla k zachování a dokumentaci místního kulturního dědictví. Doufá, že tato práce bude inspirací pro další výzkumy a studie zaměřené na historii školství a vzdělávání v našem regionu.

Zkratky

CHKO	chráněná krajinná oblast
MNV	místní národní výbor
MŠ	mateřská škola
m. š. r.	místní školní rada
OK	obecní kronika
OÚ	obecní úřad
RVP ZV	rámcově vzdělávací program základního vzdělávání
SOkA Beroun	Státní okresní archiv Beroun
SRPŠ	sdružení rodičů a přátel školy
ŠD	školní družina
ŠK	školní kronika
šk. r.	školní rok
TJ	tělovýchovná jednota
ZDŠ	základní devítiletá škola 1. – 5. ročník

Seznam použitých informačních zdrojů

Literární zdroje:

Čáka, J. (1988). *Podbrdskem od městečka k městu*. Středočeské nakladatelství a knihkupectví

Holeček, J. (1967). *Obrázky z Berounska*. Siréna

Kasper, T. & Kasperová, D. (2008). *Dějiny pedagogiky*. Grada

Kočí K. & Hušková, B. (2017). *Koncepce práce s návštěvnickou veřejností*. Actaea

Musil, F. (1958). *Organizace a formy vyučování na malotřídních školách: metodická stať*. SPN

Musil F. & Sedláček, J. (1964). *Naše málotřídní školy: příručka ke studiu a praxi*. SPN

Opatřil, S. (1985). *Pedagogika pro učitelství prvního stupně základní školy*. SPN

Průcha, J. (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Portál

Skalková, J. (1985). *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. SPN

Sládek, F. (2002). *Karlštejnská čítanka*. Quenya

STŘEDOČESKÝ KRAJ: města a obce Středočeského kraje: tradice, historie, památky, turistika, současnost. (2009).

Švaříček, R. & Šedřová, K. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál

Trnková, K. & Knotková, D. & Chaloupková L. (2010). *Málotřídní školy v České republice*. Paido

Vališová, A. & Kasíková, H. (2007). *Pedagogika pro učitele*. Grada

Vaněk, M. & Mücke, P. (2022). *Třetí strana trojúhelníku: teorie a praxe orální historie*. Karolinum

Váňa, J. (1957). *Dějiny pedagogiky*. SPN

Váňová, R. (1986). *Vývoj počátečního školství v českých zemích*. SPN

Zounek, J. & Šimáně, M. (2014). *Úvod do studia dějin pedagogiky a školství: kapitoly z metodologie historicko-pedagogického výzkumu*. Masarykova univerzita.

Internetové zdroje:

CHKO Český kras. 2024. *Charakteristika oblasti – lesy*. <https://ceskykras.nature.cz/lesy>

Archivní prameny:

SOkA Beroun, **fond Národní škola Karlštejn**, inv. č. 43–162; **třídní výkazy** (1807–1884)

SOkA Beroun, **fond Národní škola Karlštejn**, inv. č. 390; **Dějepisná kronika školy Budňanské** (1885–1917) /v práci označeno jako ŠK1

SOkA Beroun, **fond Národní škola Karlštejn**, inv. č. 391; **Pamětní kniha obecné školy v Budňanech** (1917–1938) /v práci označeno jako ŠK2

SOkA Beroun, **fond Národní škola Karlštejn**, inv. č. 392; **školní kronika** (1940–1979) /v práci označeno jako ŠK3

SOkA Beroun, **fond Národní škola Karlštejn**, neinventarizováno; **Kronika** (1979–2000) /v práci označeno jako ŠK4

ZŠ Karlštejn, nearchivováno; **Kronika** (2000–2011)

ZŠ Karlštejn, nearchivováno; **Kronika** (2011–současnost) /v práci označeno jako ŠK6

SOkA Beroun, **fond Archiv obce Budňany**, neinventarizováno; **Pamětní kniha obce Budňany založená u příležitosti návštěvy císaře Františka Josefa I. dne 16. 6. 1901 v obci** (1915–1916)

SOkA Beroun, **fond Archiv obce Poučnick**, neinventarizováno; **Pamětní kniha politické obce Poučnick** (1928–1938)

SOkA Beroun, **fond Místní národní výbor v Karlštejně**, inv. č. 295; **Kronika městyse Budňan** (1945–1963) /v práci označeno jako OK1

SOkA Beroun, **fond Místní národní výbor v Karlštejně**, inv. č. 296; **Kronika obce Karlštejna** (1964–1999) /v práci označeno jako OK2

Městys Karlštejn, nearchivováno; **Kronika Karlštejna** (1999–2018) /v práci označeno jako OK3

Městys Karlštejn, nearchivováno; **Kronika Městyse Karlštejn** (2019–současnost) /v práci označeno jako OK4

Tabulka 20: Soupis školních kronik

Kroniky:	Název kroniky:	Časové rozpětí:
ŠK1	Dějepisná kronika školy Budňanské	1885–1917
ŠK2	Pamětní kniha obecné školy v Budňanech	1917–1938
ŠK3	Školní kronika	1940–1979
ŠK4	Kronika	1979–2000
ŠK5	Kronika	2000–2011
ŠK6	Kronika	2011–současnost

Tabulka vytvořená autorkou na základě seznamu kronik v SOkA Beroun a ZŠ Karlštejn

Tabulka 21: Soupis obecních kronik

Kroniky:	Název kroniky:	Časové rozpětí:
	Pamětní kniha obce Budňany založená u příležitosti návštěvy císaře Františka Josefa I. dne 16. 6. 1901 v obci	1915–1916
PK Poučnick	Pamětní kniha politické obce Poučnick	1928–1938
OK1	Kronika městyse Budňan	1945–1963
OK2	Kronika obce Karlštejna	1964–1999
OK3	Kronika Karlštejna	2000–2018
OK4	Kronika městyse Karlštejn	2019–současnost

Tabulka vytvořená autorkou na základě seznamu kronik v SOkA Beroun a Městys Karlštejn

Seznam tabulek a grafů

Tabulky:

- Tabulka 1: Elementární školy v Rakousku po roce 1774, s. 13
- Tabulka 2: Průměrný počet žáků každého desetiletí od roku 1807 do roku 1887, s. 40
- Tabulka 3: Soupis ředitelů primární školy v Karlštejně, s. 45
- Tabulka 4: Charakteristika respondentů, s. 70
- Tabulka 5: Odpovědi respondentů, otázka č. 1
- Tabulka 6: Odpovědi respondentů, otázka č. 2
- Tabulka 7: Odpovědi respondentů, otázka č. 3
- Tabulka 8: Odpovědi respondentů, otázka č. 4
- Tabulka 9: Odpovědi respondentů, otázka č. 5
- Tabulka 10: Odpovědi respondentů, otázka č. 6
- Tabulka 11: Odpovědi respondentů, otázka č. 7
- Tabulka 12: Odpovědi respondentů, otázka č. 9
- Tabulka 13: Odpovědi respondentů, otázka č. 10
- Tabulka 14: Odpovědi respondentů, otázka č. 11
- Tabulka 15: Odpovědi respondentů, otázka č. 12
- Tabulka 16: Odpovědi respondentů, otázka č. 13
- Tabulka 17: Odpovědi respondentů, otázka č. 14
- Tabulka 18: Odpovědi respondentů, otázka č. 15
- Tabulka 19: Odpovědi respondentů, otázka č. 16
- Tabulka 20: Soupis školních kronik
- Tabulka 21: Soupis obecních kronik

Grafy:

- Graf 1: Organizace školy v 19. století, s. 36
- Graf 2: Organizace školy ve 20. století, s. 37
- Graf 3: Organizace školy ve 21. století, s. 39
- Graf 4: Statistika školní docházky od šk. r. 1887/1888 do šk. r. 1918/1919, s. 41
- Graf 5: Statistika školní docházky od šk. r. 1919/1920 do šk. r. 1944/1945, s. 42
- Graf 6: Statistika školní docházky od šk. r. 1945/1946 do šk. r. 1989/1990, s. 43
- Graf 7: Statistika školní docházky od šk. r. 1989/1990 do 2023/2024, s. 44

Přílohy

Seznam příloh

A) Textové přílohy

A1 – Struktura otázek k rozhovoru s pamětníky

A2 – přepis rozhovoru s respondentem A

B) Fotografické přílohy

B1 – Ukázka školní kroniky

B2 – Ukázka první strany ŠK1

B3 – fotografie školní budovy s hradem Karlštejnem ze školního roku 1928/29

B4 – současná podoba školní budovy

B5 – hrad Karlštejn

B6 – program oslavy 80. narozeniny T. G. Masaryka

B7 – pozvánka na oslavu výročí 100. trvání školní budovy v Budňanech

B8 – ukázka knihy návštěv z oslav 180. výročí školy, vzkazy bývalých žáků a příznivců školy

A) Textové přílohy

A1 Struktura otázek k rozhovoru s pamětníky:

1. V jakém období jste navštěvoval/a základní školu v Karlštejně?
2. Jste prvním členem vaší rodiny, který školu navštěvoval?
3. Jakou v té době měla škola podobu? Jak vypadala školní budova? Bylo součástí školy školní hřiště nebo nějaké zahrádky? Byly ve škole nějaké speciální učebny?
4. Vzpomínáte si, kolik tříd a ročníků měla v té době škola k dispozici?
5. Pamatujete si, jak vypadala vaše třída? Jak byla vybavena?
6. Kolik žáků bylo ve vaší třídě?
7. Vzpomínáte si, kolik na škole učilo učitelů, případně učitelek?
8. Utkvěl vám nějaký učitel nebo učitelka v paměti? Proč právě on/ona?
9. Jak probíhala výuka ve vaší třídě?
10. Jaký předmět byl váš neoblíbenější?
11. Vzpomínáte si na nějaké školní akce, kterých se škola pravidelně účastnila?
12. Vzpomínáte na oslavy státu nebo prezidentů republiky, které škola pořádala?
13. Vzpomínáte si na nějakou velmi šťastnou nebo naopak nešťastnou vzpomínku spojenou se školou?
14. Kam jste šel/šla na druhý stupeň základní školy? Proč právě tam?
15. Máte pocit, že přechod na druhý stupeň základní školy byl pro vás náročný? Myslíte si, že jste ve vědomostech zaostával/a za žáky, kteří chodili na první stupeň do školy plně organizované?
16. Kdy jste se byl/a naposledy podívat ve škole?

A2 Přepis rozhovoru s respondentem A

V jakém období jste navštěvoval/a školu v Karlštejně?

„Nastoupil jsem v roce 1906 a do... byl jsem tady 5 let, to byl pětiletá škola. No a pak jsem nastoupil do Berouna do měšťanky, ta byla na 3 roky. To jsme byli první ročník, čtyřicátý ročník, kterej byl na osm let. Dřív, před námi to bylo na devět, tudíž jsme byli první ročník, kterej byl na osm let. A tam jsem byl do 1954, to sem byl v Berouně a pak jsem šel na průmyslovku. Ne, pak jsem se šel na tři roky učit do Radotína zámečnickem. Tam jsem se vyučil za tři roky a pak jsem šel na průmyslovku do Hořovic.“

Jste prvním členem vaší rodiny, který školu v Karlštejně navštěvoval?

„Ne. Brácha už tady chodil, moje máma tady chodila. Takže první jsem nebyl.“

Jakou v té době měla škola podobu? Jak vypadala školní budova? Bylo součástí školy školní hřiště nebo nějaké zahrádky? Byly ve škole speciální učebny?

„Takhle, byly tam 3 třídy. První třída byla jako samostatná. Tu měl nějaký pan Mrvík na výuku. Druhá třída byly oddělení. Dvě třídy byly oddělení – druhá a třetí a čtvrtá a pátá. Druhou a třetí měl pan učitel Fišer a čtvrtou a pátou měla paní učitelka Pochová. Takže tady jsem tohle přešel až do té pátý třídy. Co ses ještě ptala?“

„Jakou měla podobu škola, jako budova?“

„No ta budova má stálou podobu, ta se nemění. Akorát sociální zařízení tam byly jiný než jsou dneska. Jako je to dneska modernější. Takže tím pádem vlastně se to trošičku vylepšilo, ale jinak tvar budovy a objem budovy není jiný.“

„A za vás ke škole patřila ta stodola? Protože ta pak od školy byla odebraná“

„Ta stodola tam ještě byla. Byla tam stodola pro školu. Tam byly různý sklady. Ona pak přišla obecnímu úřadu, ten byl zřizovatel a ten to pak pronajal Peckovi, kterej tam provozoval tu pekárnu.“

„Nějaké zahrádky, speciální učebny, knihovna?“

„Nene, to tam nebylo. Do knihovny jsme chodili do místní knihovny, co byla tady v Karlštejně a jinak tam nebylo nic.“

Pamatujete si, jak vaše třída vypadala? Jak byla vybavena?

„No byly tam lavice, normálně lavice, tam nebyly stolky se židlemi. Byly tam lavice sklopný s takovejma sedadlami, byla tam tabule, katedra tam byla, stupínek, na kterým stála ta katedra. Kolem byly obrazy. A v té první třídě jsme tam měly věšáky a za těma věšákama byly zastrkaný, jak jsme se učili písmena, tak tam vždycky byly zastrkaný. A jinak tam jako nebylo nic.“

Kolik žáků bylo ve vaší třídě?

„No hele takhle. My jsme byli čtyřicátý ročník, kterej byl trochu slabší. Nás tam bylo... no protože sem chodili ještě ze Třebaně kluci a holky. Byl tady dětskej domov, takže ty tam taky chodili. Takže tady z Karlštejna nás tady bylo asi 7 lidí z Karlštejna a jinak byli ze Třebaně. Těch bylo asi 3 a z toho dětskýho domova, to byli takový dva lidi. Takže dohromady tak 12 lidí.“

Vzpomínáte si, kolik na škole učilo učitelů, případně učitelek?

„No za mě tam byli 3. Pak tam přišel nějaký nový pan učitel. Pak nový ředitel z Řevnic, ten si nevzpomenu, jak se jmenoval. To už ale bylo mimo mě. To už byly ty další ročníky. Takže za mě tam byli 3.“

Utkvěl vám nějaký učitel nebo učitelka v paměti? Proč?

„No tak nejvíc mi utkvěl v paměti pan řídící, protože ten, když jsme lezli tam pod hradem po skále, tak na nás koukal dalekohledem a pak když jsme přišli druhý den do školy, tak nás procvaknul a profackoval. A potom byla jedna paní učitelka... Takhle ještě jeden učitel, ten byl takovej mírněj, ale paní učitelka ta zase třeba když jsme měli odpoledne školu, tak my jsme chodili hrát fotbal na hřiště u sokolovny. No a když jsme přetáhli... Hrál se hrálo a zapomněli jsme na hodiny. No a tak pro nás paní učitelka vyslala někoho, holky většinou, a pak jsme se postavili do řady a museli jsme takhle natáhnout ruce a paní učitelka Pochová šla a pravítkem nás všechny takhle plácla přes ně. Tak na to si pamatuju. To bylo dobrý, to bylo výchovný.“

„Takže vám utkvěly v hlavě převážně negativní vzpomínky...“

„No na ty dobrý si nepamatuju.“

Jak probíhala výuka ve vaší třídě?

„Tak byly jsme tam dvě oddělení, třeba druhá a třetí třída, no tak každopádně to jedno oddělení prakticky mělo třeba písemný něco, že jo a v tom druhém oddělení se učili a pak se to zase vyměnilo. Ale tady právě bylo nejhorší to, že tě to rušilo, rozumíš. Že když tam něco máš dělat a oni ti do toho mluví, tak to tě rušilo. Tak tohle bylo u těch oddělení takový... ale jinak to šlo, jinak to bylo dobrý.“

Jaký předmět byl váš nejoblíbenější?

„Můj nejoblíbenější předmět tělocvik. Ale já jsem měl rád tu, matiku jsem měl rád, no a přírodopis.“

Vzpomínáte si na nějaké školní akce, kterých se škola pravidelně účastnila?

„Tenkrát se na tohleto moc nedalo. To spíš bylo v těch jednotlivých korporacích, který v Karlštejně byli jako baráčníci, sokolové a tyhlenty...že se tyhle děti prakticky účastnili jejich nějakých těch... To jsme tančili třeba českou besedu s baráčníky, chodili jsme na cvičení, na akademie jsme chodili do Sokola, chodilo se do Sokola cvičit, ale že by to jako bylo v rámci školy, to jako ne. To bylo spíš, že ty děti byly rozptýleny do tady těch organizací.“

„A vy jste chodil někam?“

„No já jsem chodil do sokola, českou besedu jsme tancovali s baráčníky, na ty akademie jsem chodil. No a takový ty různé aktivity, který byly jako klukovský.“

„Nejvíce si pamatuju asi na ty akademie. To bylo dobrý. To jsme nacvičovali prostý cvičení a pak jsme k tomu přizvali lidi, a to byly ty akademie. Jako rodiče tam seděli a jiný lidi no a potleskali, když se jim to líbilo. My jsme tam jako předváděli ty svoje nacvičený kousky.“

Vzpomínáte si na oslavy státu nebo prezidentů republiky, které škola pořádala?

„To ani ne.“

Vzpomínáte si na nějakou velmi šťastnou nebo naopak velmi nešťastnou vzpomínku spojenou se školou?

„Ani ne, čoveče. To už je tam dávno, že už ty dobrý vzpomínky člověk zapomněl a ty špatný vlastně taky.“

Na druhý stupeň jste šel tedy do Berouna. Máte pocit, že přechod na druhý stupeň základní školy byl pro vás náročný? Myslíte si, že jste ve vědomostech zaostával za žáky, kteří chodili na první stupeň do školy plně organizované?

„Ne, to vůbec ne. Prosim tě, tam už byly berounský školy – na Závodí a Jungmanka – a Tetín a Srbsko, to jsme všichni chodili tam.“

„Takže vy jste se slučovali s těma dětma, který byli z okolních vesnic? Vy jste nechodili do třídy s dětma, který už do Berouna chodili?“

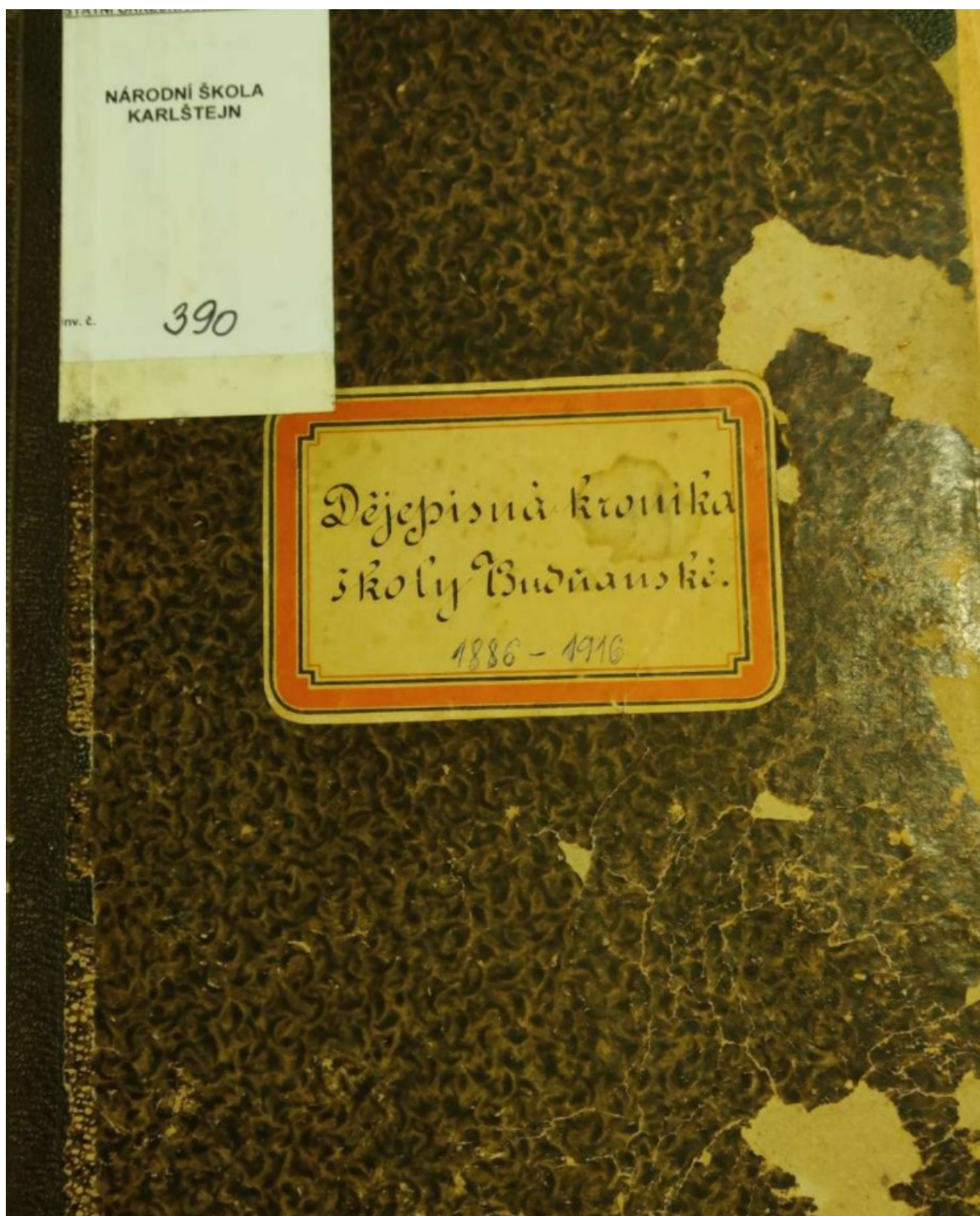
„Ne, ne, ne... nebo takhle, oni to pak udělali tak, že ty jednotlivý obce sloučili dohromady a vlastně spádová škola pro ně byla Beroun. Některý chodili na Závodí a některý na tu Jungmannku. My jsme chodili na tu Jungmannku. A bylo to tak, že jsme tam chodili my, Chyňava, Srbsko, Tetín no a teďko ty berounský, jako Černej vršek – to dozadu jako ke Králováku. No a tyhle pak k nám taky patřili. Takže to bylo jako spojený. Já bych jako našel i nějakou fotku s naší třídní. Ale to teda byla sekanka. Ta se na tebe jenom podívala a už ti to stačilo. Tím pádem to bylo jako vyřízený, že měla takovou přirozenou autoritu.“

Kdy jste se byl naposledy podívat ve škole?

„Když jsme prosimtě tam odtud si půjčovali ty stojany, ty věšáky a ty... no, jak se na to vyvěšují plakáty...Nástěnky, ale ty přenosný. To bylo od KPK (Klub přátel Karlštejna, pozn. autorky) jsme měli asi před třema nebo čtyřma rukama jsme měli důchodce, pořádali jsme důchodce a tam jsme dali různý, na ty nástěnky, fotografie z obce. Tak jsme si to odnesli a pak jsme to zase museli přinést. No a jinak když tam měl ten Pecka tu pekárnu, tam jsme měli i takovou jako brigádu, kde jsme opravovali ty terasy u Kačerů. Tak to bylo naposledy co jsem tam byl.“

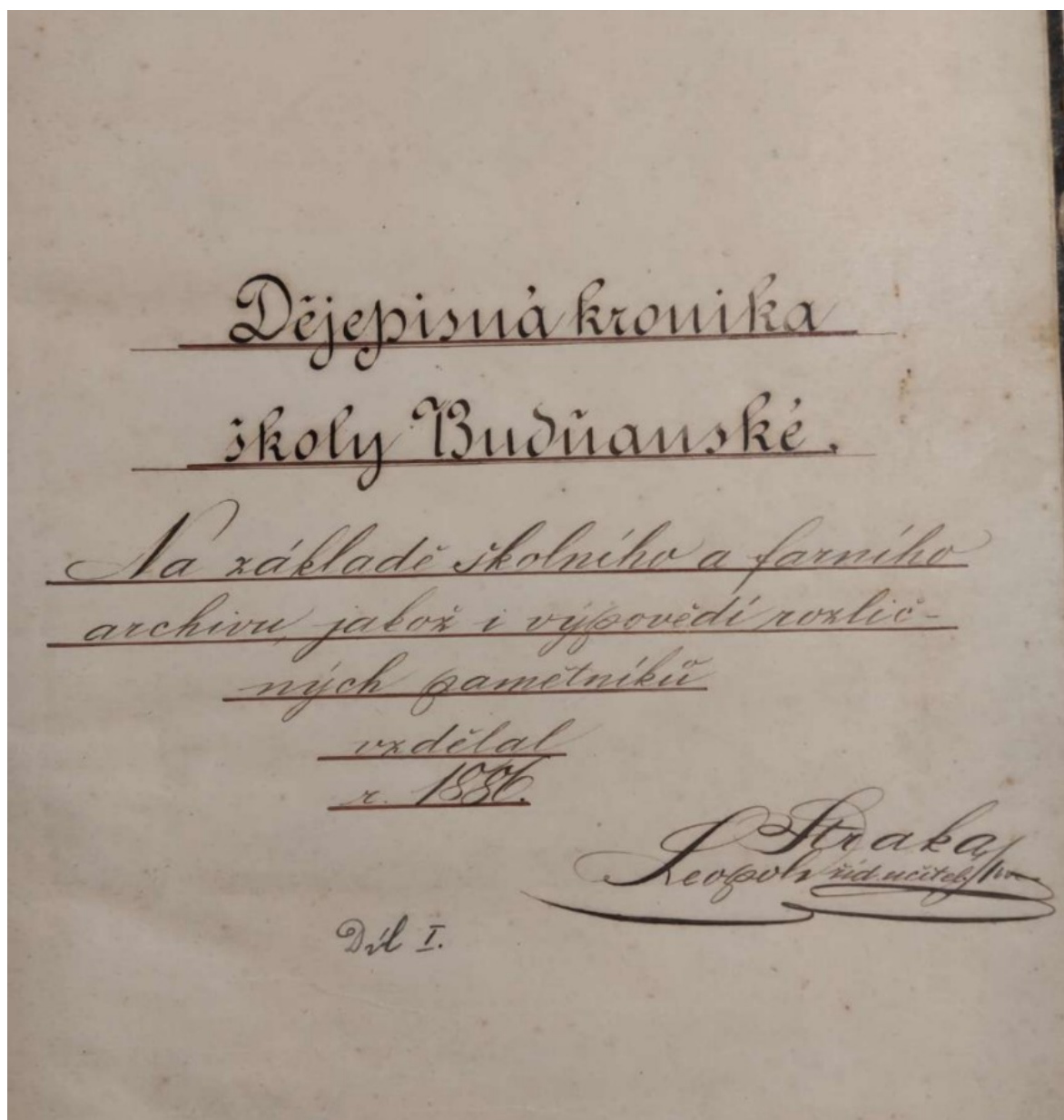
B) Fotografické přílohy

Příloha B1: Ukázka první školní kroniky

Zdroj: ŠK1

Příloha B2: Ukázka první strany ŠK1

Zdroj: ŠK1

Příloha B3: Fotografie školní budovy s hradem Karlštejnem ze školního roku 1928/29

Zdroj: ŠK2, s. 92

Příloha B4: současná podoba školní budovy

Zdroj: skolakarlstejn.cz [online]. Fotografie školy v Karlštejně. Dostupné z: <https://www.skolakarlstejn.cz/>

Příloha B5: hrad Karlštejn

Zdroj: Fotografie vytvořená autorkou

B6: Program oslavy 80. narozenin T. G. Masaryka

TĚLOCVIČNÁ JEDNOTA „SOKOL“ KARLŠTEJN s pobočkou BĚLČ

uspořádá

v sobotu 8. března 1930 u sestry Janá

oslavu 80. narozenin presidenta republiky T.G. MASARYKA.

P o ř a d :

- 1./ Bedřich Smetana: Slavnostní sbor. Mužský sbor.
- 2./ Josef Chaloupka: Zdravice Sokolstva k 80. narozeninám presidenta republiky T.G. Masaryka. - Recitace, br. Roždál.
- 3./ Slavnostní proslov. Br. Vl. Habětín.
- 4./ Furch-Javůrek: Na Moravu. Mužský sbor.
- 5./ Z rukopisné sbírky básní Jaroslava Naumana: Rozhlas srdcí. Recitace.
- 6./ Z rukopisné sbírky básní Jaroslava Naumana: Teče voda, teče. -,-,-
- 7./ Boh. Vendler: Teče voda, teče. Mužský sbor.
- 8./ Z rukopisné sbírky básní Jaroslava Naumana: Jubilejní peníz. -,-,-
- 9./ Z rukopisné sbírky básní Jaroslava Naumana: Naše svátky. -,-,-
- 10./ Bedřich Smetana: Věno. Mužský sbor.
- 11./ Z rukopisné sbírky básní Jaroslava Naumana: Tiché přání. Recitace.
- 12./ Z rukopisné sbírky básní Jaroslava Naumana: 7. březen 1930. -,-,-

Hynek Palla: Menuet.

13./ Jan Malát: Na vojnu nepůjdu.	} Mužský sbor.
Jan Malát: Kanefaska.	

- 14./ Z rukopisné sbírky básní Jaroslava Naumana: Jarní svátek. Recitace.
- 15./ Živý obraz. - Státní hymny. Mužský sbor.
- 16./ Bedřich Smetana: Heslo. Mužský sbor.

---oOo---

Z A Č Á T E K o 20. hodině.

Dobrovolný
příspěvek
na úhradu režie.

Zdroj: ŠK2, šk. r. 1929/30

Příloha B7: Pozvánka na oslavu 100. výročí trvání školní budovy v Budňanech

Místní školní rada a učitelský sbor obecné školy
v Budňanech pod Karlštejnem
dovolují si Vás pozvat na

**oslavu 100. výročí trvání školní budovy
v Budňanech,** jež se bude konati v neděli 16. května 1937
pod protektorátem obec. zastupitelstev příslušných obcí

P O R A D:

1. V 130 hod. odpoč. na letním sokolském cvičišti zahájení slavnosti a uvítání hostů p. M. Hanzálkem, star. obce.
2. Vstříčení státní vlajky a státní hymna.
3. Nášle škola, recitace.
4. Slavnostní řeč p. Jindřicha Jány, okres. škol. inspektora: Poslání školy, učitelstva a rodiny.
5. K dějinám místní školy.
6. Recitace.
7. Děklov p. O. Ráže, předseda míst. školní rady.

Za nepřítomnosti počasi kóna se cela slavnost v Sokolovně

Čistý vynos bude věnovan na zakoupení školních potřeb pro chudé žáky a knih do žákovské knihovny

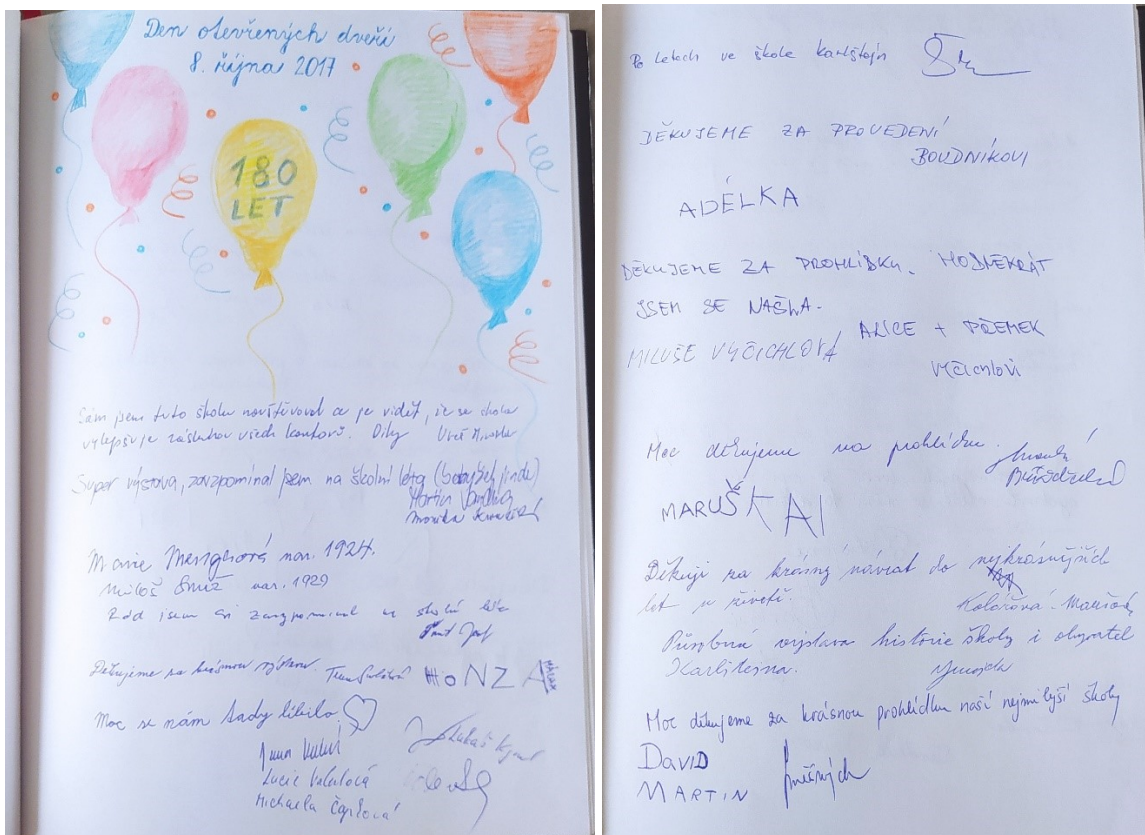
ŠKOLNÍ VÝSTAVKA
v I. posch. obecné školy
otevřena od 8 do 16 hod.

Va 330 hod. odp. v sále Sokolovny sehraji žáci míst. školy za ložk. společenství hud. a tanečního odboru TJS Karlštejn. řízeného p. Frant. Svobodou.

divad. představení se zpěvy: **Maminčino srdce**
Vstupné: děti 1 Kč, dospělí 3 Kč – večer 16. května 1937 v 730 hod. v Sokolovně představení pro dospělá
Vstupné: I. místo 4 Kč, II. místo 3 Kč, k stani 2 Kč

Zdroj: ŠK2, s. 252

Příloha B8: Ukázka knihy návštěv z oslav 180. výročí školy, vzkazy bývalých žáků a příznivců školy

Zdroj: ŠK6 (2017/18)